

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет (ЦНТУ)
Економічний факультет

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Central Ukrainian National Technical University (CNTU)
Faculty of Economics

Центрально-
український
національний
технічний
університет

Central
Ukrainian
National
Technical
University

Економічний
факультет

Faculty of
Economics

ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ І КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ

ACCOUNTING, TAXATION AND CONTROL IN MANAGEMENT

Матеріали

V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів вищої освіти і учнівської молоді

ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ І КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ

17 квітня 2026 р., м. Кропивницький

Thesis

V International Scientific and Practical Internet Conference
of applicants of higher education and student youth

ACCOUNTING, TAXATION AND CONTROL IN MANAGEMENT

APRIL 17, 2026 (Kropyvnytskyi, Ukraine)

Кропивницький – 2026

Kropyvnytskyi – 2026

Представлено матеріали досліджень здобувачів вищої освіти і учнівської молоді, присвячені актуальним проблемам соціально-економічного розвитку держави та регіонів, післявоєнного відновлення України, розвитку професій бухгалтера, аудитора, економіста і фінансиста в умовах цифрової трансформації економіки. Висвітлено сучасні тенденції, проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, економічного аналізу і контролю, питання управління податковими ризиками, фінансової стійкості, економічної безпеки та інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Окремі дослідження присвячені використанню сучасних інформаційних технологій і цифрових сервісів у сфері обліку, оподаткування, фінансів, маркетингу та управління діяльністю суб'єктів господарювання.

Для здобувачів вищої освіти, учнів, викладачів, практиків.

Редакційна колегія:

А.А. Тихий, к.т.н., доц.; **Н.С. Шалімова**, д.е.н., проф. (відп. редактор); **Г.І. Кузьменко**, к.е.н., доц.; **О.А. Магопєць**, к.е.н., проф.; **Н.В. Смірнова**, к.е.н., доц. (відп. секретар); **О.М. Гай**, к.е.н., доц.

Облік, оподаткування і контроль в управлінні: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді, 17 квітня 2026 р. Кропивницький: ЦНТУ, 2026. 151 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету, протокол № 9 від 27 квітня 2026 року.

© Центральноукраїнський національний технічний університет, 2026

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І РЕГІОНІВ

Аркан Уляна	Бренд країни: сутність, складові та позитивні практики	7
Глеба Ілона	Економічна інтерпретація дискримінантних функцій у розмежуванні регіонів України за рівнем логістично-економічного розвитку	10
Єщенко Вячеслав	Органічне виробництво в сталому розвитку агробізнесу України	13
Корнєєва Анастасія	Визначення терміну «діловий клімат» у літературних джерелах	15
Маковійчук Лілія	Аналіз науково-інноваційного та промислового потенціалу регіонів України методом головних компонент	18
Марковська Юлія	Кластерний аналіз людського капіталу регіонів України	21
Мустеца Назар	Фінансист майбутнього: інтеграція аналітики даних та штучного інтелекту	24
Пилипчук Ірина	Інерційність споживчої поведінки: економетрична оцінка впливу минулих макроекономічних шоків	28
Порецьков Антон	Інвестиційна архітектура післявоєнної відбудови України: інструменти мінімізації економічних ризиків у нестабільному середовищі	31
Родіонов Олександр	Інтеграція ESG-показників у систему моніторингу ефективності діяльності підприємств	34
Скрипкару Крістіна	Експорт як ключовий індикатор економічного розвитку: економетричний аналіз	36
Чебан Олена	Моделювання регіональної ділової активності в Україні	40

СЕКЦІЯ 2. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙ БУХГАЛТЕРА, АУДИТОРА, ЕКОНОМІСТА, ФІНАНСИСТА В ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Бенедик Роман	Розвиток професії бухгалтера: від паперових журналів до цифрових екосистем	43
----------------------	--	----

Буберенко Аліна	Фундаментальні принципи професійної етики у діяльності бухгалтера та аудитора	46
Іщик Мар'яна	Особливості обліку знецінених та непридатних основних засобів у державних установах	49
Кривченко Поліна	Теоретичні засади та сучасні практики HR-маркетингу	52
Фурсова Дар'я	Етичні дилеми та стратегії протидії тиску щодо порушення основоположних принципів професії бухгалтера	54

СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ ПРО БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ОБЛІКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ТА ПРАКТИКИ

Бортник Оксана	Особливості оплати праці в бюджетній сфері	57
Довгань Ольга	Порядок формування та відображення власного капіталу в обліку бюджетних установ	60
Залевська Дар'я	Сучасні проблеми обліку в сільському господарстві	63
Новіков Євген	Особливості організації та здійснення безготівкових розрахунків бюджетними установами	64
Сальніченко Дар'я	Організація обліку страхування та стипендіального забезпечення студентів у бюджетній сфері	67
Юрченко Мілена	Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю будівельних підприємств: галузева специфіка та стратегічні пріоритети в умовах відновлення економіки України	71
Яковець Олександр	Сучасні виклики та проблеми обліку у сфері громадського харчування	73
Ярошик Лілія	Особливості визнання та обліку доходів і витрат аудиторських компаній за договорами з клієнтами	75

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН

Биковський Євгеній	Рентно-ресурсне оподаткування в системі регулювання процесів використання природних багатств	78
---------------------------	--	----

80

Поярков Микола

	Інтеграція аналітичного інструментарію в цифрові сервіси ДПС як чинник підвищення точності податкового планування підприємств	
Саєнко Євген	Податковий аудит з ПДВ як комунікаційний елемент обліково-податкової системи	83
Устименко Сергій	Податкові пільги та програми державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників	86
Фефелов Олег	Інформаційно-аналітичне забезпечення управління податковими ризиками аграрних підприємств	88

СЕКЦІЯ 5. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ, АУДИТІ, ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІЙ ТА МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Bondarenko Tetiana	Improving the accounting support for auditing a company's inventory	92
Логвінов Сергій	Удосконалення системи комунікацій підприємства в умовах цифровізації та гібридних форматів роботи	94
Стельникович Карина	Інтелектуальні інформаційні системи в обліку та консалтингу: сучасні виклики та перспективи	97
Фольварчук Валентин	Модифікація банківських ризиків в умовах цифрової трансформації фінансового сектору	99

СЕКЦІЯ 6. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

Болокан Володимир	Професійне судження аудитора під час визначення суттєвості та його вплив на результати аудиту	101
Гавриленко Віталій	Функціональне призначення внутрішнього аудиту в системі управління тендерною діяльністю підприємства	103
Гензер Вікторія	Аналіз середовища діяльності ВСП «Знам'янський центр механізації колійних робіт»	106
Гергардт Олександр	Удосконалення системи організаційного тайм-менеджменту в діяльності ТОВ «Онікс-системз»	108
Коваленко Сергій	Аналітика публічних закупівель та моніторинг їх результатів	110
Кохан Ірина	Основні аспекти аналізу майнового стану підприємства	113

Кремляков Антон	Специфіка завдань внутрішнього аудиту в комунальному секторі 116
Марослепов Олександр	Трансформація джерел аудиторських доказів в умовах цифровізації облікових систем 118
Молозін Микита	Обліково-інформаційне забезпечення процесу виявлення ризиків в сфері економічної безпеки 118
Олейніченко Денис, Бартось Олександр	Особливості внутрішнього контролю в державному секторі 120
Почка Валентин	Роль обліково-аналітичного забезпечення у підвищенні ефективності внутрішнього аудиту 124
Соболев Денис	Аналіз фінансового стану акціонерного товариства в системі управління фінансовими ресурсами 126
Срібний Сергій	Обліково-інформаційне забезпечення процесу виявлення ризиків в сфері економічної безпеки 129
Тишкус Артем	Аудиторські ризики у фермерському господарстві та їх вплив на якість висновку для зовнішніх користувачів 133
Халецька Соф`я	Шахрайство та роль взаємодії працівників облікових та економічних підрозділів підприємств у його виявленні 135
Харченко Денис	Методика оцінювання аудиторських ризиків у процесі аудиту фінансової звітності 137

СЕКЦІЯ 1. ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І РЕГІОНІВ

УДК 339.138:327

Аркан Уляна

слухач Кіровоградської малої академії наук учнівської молоді
вихованка Центру дитячої та юнацької творчості «ЗОРІТ»
Новоукраїнської міської ради Кіровоградської області
м. Новоукраїнка, Кіровоградська область, Україна

Науковий керівник:

Пугаченко Ольга, к.е.н., доц.
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет

БРЕНД КРАЇНИ: СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ ТА ПОЗИТИВНІ ПРАКТИКИ

У сучасних умовах країни конкурують не лише за економічні ресурси, а й за інвестиції, туристичні потоки, людський капітал та міжнародний авторитет, що значною мірою визначається сформованим і цілеспрямовано керованим національним брендом. Ефективний бренд країни сприяє підвищенню її привабливості, формуванню позитивного іміджу та зміцненню позицій на міжнародній арені.

Особливої значущості дана проблематика набуває для України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення, коли питання репутації держави, довіри міжнародних партнерів і залучення зовнішніх ресурсів є критично важливими. Активізація євроінтеграційних процесів в Україні, розвиток міжнародного співробітництва, участь у сфері відносин міжнародного розподілу й виробничій кооперації, залучення іноземних інвестицій в економіку та вихід вітчизняних підприємств на міжнародні ринки капіталу сприяють покращенню іміджу нашої держави на світовій арені [4, с. 53]. Формування сильного бренду країни дозволяє не лише покращити інвестиційний клімат, а й консолідувати національну ідентичність, посилити культурну дипломатію та забезпечити ефективну інтеграцію у світовий простір.

Брендинг наразі виходить за межі звичайної маркетингової діяльності й перетворюється на стратегічний інструмент, який дає змогу як бізнесу, так і державі виокремитися на ринку, здобути лояльність і довіру споживачів, сформувані з ними стійкий емоційний зв'язок, а також загалом посилити власну цінність і вплив.

Всесвітня організація туризму бренд країни визначає, як «сукупність емоційних і раціональних уявлень, що впливають на формування певного образу про країну» [2, с. 2].

Аракелова І. та Лісютін А. переконані, що брендингу в міжнародній економіці передують формування образу країни, «створення або виявлення відповідних асоціацій, приділення уваги її унікальності та ідентичності

(історичним, культурологічним аспектам тощо)» [1].

Корчагіна О. й Куцевська О. вважають, що «побудова бренду держави є комплексною процедурою, що знаходиться в компетенції уряду й зводиться до активації шести основних сфер (культури, туризму, експорту, зовнішньої і внутрішньої політики, населення країни, інвестицій)» [3, с. 111].

Смерічевський С., Петропавловська С. і Радченко О. бренд країни розглядають як «особливий бренд, що надає сили іншим брендам, створюваним в межах певної країни. Бренд країни бере участь у залученні туристичних потоків, інвестицій тощо» [5, с. 9].

Ткач Є. наголошує, що «бренд країни значною мірою залежить від особливостей культури, рівня економічного розвитку, геополітичного становища держави, якості продукції, у сегменті якої країна має конкурентні переваги, прозорості її політичних інститутів, сформованості громадянського суспільства тощо» [6, с. 198].

На наш погляд, бренд країни – це цілісне уявлення про державу, що формується у свідомості міжнародної спільноти та власних громадян під впливом її економічних, політичних, культурних, соціальних і комунікаційних характеристик. Він відображає сукупність асоціацій, репутаційних оцінок і емоційного сприйняття країни, які визначають її привабливість для інвесторів, туристів, партнерів і населення. У практичному вимірі бренд країни виступає стратегічним інструментом позиціонування держави на міжнародній арені, спрямованим на формування позитивного іміджу, підвищення конкурентоспроможності та зміцнення довіри до неї.

Складові бренду країни доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних елементів, що формують цілісне сприйняття держави на міжнародному та внутрішньому рівнях. Основними з них є: економічна складова (відображає рівень розвитку економіки, інвестиційну привабливість, стабільність фінансової системи, умови ведення бізнесу та інноваційний потенціал); політична складова (характеризує ефективність державного управління, рівень демократії, верховенство права, політичну стабільність і міжнародні відносини); соціальна складова (охоплює якість життя населення, рівень освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та загальний добробут громадян); культурна складова (включає історичну спадщину, традиції, мову, мистецтво, національну ідентичність та культурну дипломатію); туристична привабливість (визначається природними ресурсами, туристичною інфраструктурою, безпекою, унікальністю локацій і рівнем сервісу); імідж і репутація (формується через міжнародні рейтинги, медіа, досвід взаємодії з країною та сприйняття її у світі); експортний бренд (пов'язаний із якістю та впізнаваністю національних товарів і послуг на світових ринках); людський капітал (відображає рівень професійності, освіченості, креативності населення та його здатність до інновацій); комунікаційна складова (охоплює державну інформаційну політику, міжнародний PR, цифрову присутність та ефективність просування бренду країни). У сукупності наведені складові формують комплексний образ держави, який впливає на її конкурентоспроможність, міжнародний авторитет і здатність залучати ресурси.

У таблиці 1 наведено впізнавані бренди країн, що мають позитивний досвід і набули визнання в світі.

Таблиця 1

Приклади брендів країн або світових бренд-кампаній

Країна	Бренд	Характеристика
Австралія	There's NOTHING like Australia	Підкреслює унікальну природу та стиль життя
Індія	Incredible India	Туристична бренд-кампанія для підвищення впізнаваності країни у світі
Ісландія	Inspired by Iceland	Бренд, що підкреслює природну красу та унікальний досвід подорожей
Канада	Diversity & Trust	Позиціонується як країна високої якості життя, толерантності та ресурсів
Коста-Рика	Essential Costa Rica	Акцентується на стійкому розвитку, природі та соціальному прогресі
Німеччина	Precision & Strength	Бренд країни-інновацій, надійного машинобудування та високої якості продуктів
Нова Зеландія	100% Pure New Zealand	Бренд, що просуває екологічність і унікальні природні атракції
Норвегія	Nature & Prosperity	Позитивний імідж безпечної, природної та заможної країни
Південна Корея	Korean Wave (Hallyu)	Глобальна популярність культури, музики та медіа
Сінгапур	Passion Made Possible	Бренд, що поєднує туризм, інновації та підприємництво
Сполучені Штати Америки	Freedom & Opportunity	Асоціюється зі свободою, підприємництвом і сильним культурним впливом
Таїланд	Amazing Thailand	Бренд, що просуває туристичну культуру, гостинність і природу
Україна	Be Brave Like Ukraine	Підкреслює силу, сміливість і стійкість українців у час війни, що також формує позитивні асоціації з країною
Швейцарія	Stability & Quality	Асоціюється з якістю, стабільністю, нейтралітетом і точністю
Швеція	Curators of Sweden: Innovation & Sustainability	Бренд сучасної та інноваційної країни зі сталим розвитком
Японія	Cool Japan	Просуває японську культуру, технології, аніме й кухню як частину культурного впливу

Отже, бренд країни має глибоку стратегічну концепцію, оскільки включає формування репутації через політику, культуру та економічні досягнення, а не лише зовнішню промоцію.

Література:

1. Аракелова І., Лісютін А. Формування національного бренду: теоретико-методичний аспект. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-42>
2. Державна політика у сфері національного брендингу : Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29157.pdf> (дата

звернення: 16.04.2026)

3. Корчагіна О., Куцевська О. Особливості побудови брендингу країни: сучасні теорії. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 883. С. 106-112.
4. Пугаченко О.Б. Імплементация національного законодавства у частині реформування бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності згідно вимог ЄС в умовах глобалізації та євроінтеграції України. *Modern foundations of economics, management and tourism: collective monograph*. Boston: Primedia eLaunch, 2022. Chapter 1.3 P. 53-85.
5. Смерічевський С.Ф., Петропавловська С.Є., Радченко О.А. Бренд-менеджмент : навч. посібник. К.: НАУ, 2019. 156 с.
6. Ткач Є.В. Призначення, принципи та алгоритм формування бренда держави і використання інструментів державного брендингу. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 196-203.

УДК 46:65607

Глеба Аннамарія Ілона

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна
Науковий керівник:
Зомчак Лариса, к.е.н., доц.
доцент кафедри економічної кібернетики

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДИСКРИМІНАНТНИХ ФУНКЦІЙ У РОЗМЕЖУВАННІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ ЛОГІСТИЧНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Поглиблений аналіз структурних відмінностей між регіонами України в умовах постійних логістичних, економічних та інфраструктурних викликів є ключовим напрямом сучасних досліджень регіонального розвитку. Висока чутливість транспортної системи до зовнішніх шоків, зокрема пандемії COVID-19, зумовила необхідність використання методів, здатних виявляти приховані фактори диференціації регіонів та встановлювати латентні закономірності взаємодії економічних, промислових, інфраструктурних і екологічних показників. Дискримінантний аналіз є одним із найбільш інформативних статистичних інструментів для дослідження таких багатовимірних процесів, оскільки дає можливість не лише класифікувати регіони за рівнем розвитку, а й точно визначати, які показники формують різницю між групами та як змінюється їх вплив у динаміці.

Аналіз сучасних наукових розвідок свідчить про використання комплексного математичного інструментарію для дослідження динаміки та структурних змін в економіці регіонів України. Для розв'язання задач групування об'єктів та аналізу регіональних диспропорцій дослідники активно застосовують кластерний підхід [1]. Застосування панельного моделювання [2] дозволяє одночасно враховувати як динамічні зміни, так і специфічні

міжрегіональні відмінності, що особливо актуально при аналізі детермінант ринку праці та безробіття. Для оцінки ризиків та прогнозування станів суб'єктів економіки вчені звертаються до моделей логістичної регресії [3], які довели свою ефективність у прогнозуванні банкрутства банківських установ та оцінці їхнього «фінансового здоров'я». Питання зовнішньоекономічної діяльності аналізуються за допомогою дискримінантного аналізу [4], що допомагає чітко розмежувати стратегії та результати діяльності країн на міжнародній арені. Крім того, широко використовується багатовимірне оцінювання та моделювання [5, 6], яке дає змогу комплексно аналізувати стан сільського господарства та фінансову стійкість місцевих бюджетів у складних умовах воєнного стану.

Метою дослідження є економічна інтерпретація дискримінантних функцій LD1 та LD2, побудованих для класифікації регіонів України за рівнем логістично-економічного розвитку протягом 2017-2021 років. Завданням є визначення змісту цих функцій, аналіз динаміки їхніх факторних навантажень, виявлення ключових змінних, що формують відмінності між регіонами, а також оцінювання структурних зрушень, які відбулися у кризовий період пандемії COVID-19.

У дослідженні використано офіційні статистичні дані щодо вантажообігу, середньої відстані транспортування, протяжності автомобільних доріг, кількості підприємств різних галузей, індексу промислового виробництва, обсягів викидів пересувних джерел та коефіцієнта покриття експорту імпортом.

Отримані результати показують, що LD1 упродовж усього періоду є інтегральною економічно-логістичною віссю, яка відображає масштаб і стійкість економічного розвитку регіонів. Найпотужнішим фактором LD1 стає вантажообіг автомобільного транспорту, ваговий коефіцієнт якого зростає від -1,06 у 2017 році до 2,05 у 2019 та зберігається на рівні 1,56 у 2020-2021 роках. Це означає, що саме інтенсивність перевезень починає найсильніше вирізняти розвинені регіони, формуючи ядро транспортної системи України. Зростання цього коефіцієнта відображає зміцнення ролі логістики як ключового детермінанта економічної диференціації.

Довжина автомобільних доріг також зміцнює свій вплив, переходячи від 0,83 у 2017 році до 1,34 у 2021 році. Цей результат підкреслює, що логістична доступність і інфраструктурна щільність стають важливими елементами конкурентоспроможності регіонів, особливо в умовах збільшення внутрішніх перевезень під час пандемії.

Негативні коефіцієнти середньої відстані перевезення (-1,72 у 2017, -0,97 у 2020) вказують на економічну неефективність надмірно довгих маршрутів. Лише у 2021 році показник стає позитивним (0,76), що може відображати переформатування транспортних потоків у бік більш далеких, але стабільних логістичних маршрутів у постпандемічний період.

Вагомими й водночас неоднозначними є екологічні показники. Викиди пересувних джерел у структурі LD1 зростають від 1,58 у 2017 до 2,00 у 2019, що означає: найбільш економічно активні регіони водночас є найбільш транспортно навантаженими. У 2020 році коефіцієнт різко падає до -0,55 через тимчасове

скорочення транспортних потоків під час карантинних обмежень, однак уже у 2021 році відновлюється до 1,00.

Структура LD2 є значно більш волатильною, що підтверджує її роль як осі структурних відхилень. Найбільш різкі зміни фіксуються у сфері торгівлі (G): значення -2,94 у 2018 році та -3,18 у 2021 році свідчать про нестійку поведінку торговельних ринків і їх відхилення від типової моделі розвитку. У 2020 році коефіцієнт торговельних підприємств стає позитивним (1,08), що може бути пов'язано з короткостроковим зростанням внутрішнього попиту, однак у 2021 відбувається зворотний структурний злам.

Зі свого боку, LD2 у кризові роки 2020-2021 особливо чутливий до екологічних і транспортних дисбалансів: коефіцієнт викидів у 2021 році становить -1,98, що означає, що екологічно навантажені регіони значно відхиляються від загальної траєкторії логістичного відновлення. Це підтверджує, що LD2 фіксує структурні порушення рівноваги, а не рівень розвитку.

Точність класифікації за побудованими LDA-моделями упродовж 2017-2021 років перевищує 95 %, що підтверджує високу статистичну надійність отриманих результатів та коректність розмежування регіонів. LD1 узгоджується з традиційними економічними уявленнями про рівень розвитку та відображає інтегральний економічно-логістичний потенціал територій, тоді як LD2 фіксує структурні відхилення, нетипові траєкторії та кризові зміни у функціонуванні регіональних систем. Поєднання цих функцій забезпечує комплексне бачення просторової нерівномірності транспортно-економічного середовища України та дає змогу чітко ідентифікувати як стійкі, так і нестабільні моделі розвитку.

Проведений аналіз засвідчує, що LD1 є ключовим інтегральним показником, який відображає рівень транспортної активності, промислового виробництва та інфраструктурного розвитку регіонів. Найбільший вплив мають вантажообіг, довжина доріг, підприємництво у торгівлі та агросекторі. LD2 натомість відображає структурні дисбаланси й нестабільність логістичних процесів, особливо у період пандемії, коли значно зросла роль показників екологічного навантаження та торговельних відхилень. Модель LDA демонструє високу ефективність класифікації регіонів та дозволяє виявити як стійкі закономірності розвитку, так і короткострокові структурні шоки. Результати можуть бути використані для обґрунтування регіональної політики, спрямованої на зміцнення логістичної інфраструктури, підтримку промислових центрів та зменшення територіальних диспропорцій.

Література:

1. Зомчак, Л. М., Дида, А. О. Регіональна диференціація та диспропорції аграрного сектору України: кластерний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 24–30. <https://doi.org/10.32782/dees.15-4>
2. Зомчак Л. М., Снігур М. І. Детермінанти безробіття на регіональних ринках праці України: панельне моделювання динаміки та міжрегіональних відмінностей. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 107–111.
3. Zomchak L., Seniv A. Financial Health Assessment of Ukrainian Banks: A Logistic Regression Model for Bankruptcy Prediction. *Data-Centric Business and Applications* / ed.: A. Semenov, I. Yepifanova, J. Kajanová. Cham : Springer, 2026. Vol. 275. P. 58–66. (Lecture Notes on Data

Engineering and Communications Technologies). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-032-10153-2_6.

4. Зомчак Л., Вдовин М. Дискримінантний аналіз зовнішньоекономічної діяльності країн Центральної та Східної Європи. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2026. №1 (103). 34-41.
5. Зомчак Л. М., Дида А. О. Багатовимірне оцінювання стану сільського господарства України в регіональному розрізі: виклики війни та шляхи забезпечення резильєнтності. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2025. Т. 52, вип. 1. С. 22–38. [https://doi.org/10.37203/kibit.2025.52\(1\).02](https://doi.org/10.37203/kibit.2025.52(1).02)
Зомчак Л. М., Огородник С. П., Бортник Я. В. Місцеві бюджети регіонів України: багатовимірне моделювання динаміки та фінансової стійкості в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2 (17). С. 47–53. <https://doi.org/10.32782/dees.17-7>

УДК 334.012.64 : 631.11 (477)

Єщенко Вячеслав

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 051 «Економіка»
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Білоусько Таміла, к.е.н., доц.
доцент кафедри економіки та бізнесу

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В СТАЛОМУ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ УКРАЇНИ

В рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН (вересень 2015 р.) відбувся Саміт зі сталого розвитку, який мав назву «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». На ньому розглядалися нові орієнтири розвитку країн світу з урахуванням тенденцій розвитку світової економіки, стану навколишнього середовища, демографічної ситуації та інших факторів. Результатом стало затвердження 17 Цілей Сталого Розвитку (ЦСР).

Відповідно, в Україні відбулося опрацювання та встановлення стратегічних орієнтирів національного розвитку та було започатковано процес адаптації ЦСР з урахуванням особливостей національного розвитку [2].

Розвиток органічного виробництва є одним з найважливіших напрямів при досягненні ЦСР 5 «Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків змін клімату та адаптація до них» наряду із розвитком кліматично орієнтованого сільського господарства, покращенням водопостачання для зрошення земель, становленням циркулярної біоекономіки, біоенергетики та пошуку шляхів запобігання утворенню відходів [1].

Європейський Союз ставить значні цілі щодо розвитку органічного землеробства – досягти 25% земель під органічним виробництвом до 2030 р. Україна планує за цей період збільшити від 0,6 до 3% земель під органічним виробництвом [1].

За останнє десятиліття світове органічне землеробство швидко закріпилося на лідируючих позиціях як елемент глобального агробізнесу, адже воно надає пріоритет екологічному балансу, біорізноманіттю та уникненню синтетичних ресурсів та сприяє сталому розвитку та стійкості продовольчих систем. Органічне виробництво не використовує штучні добрива, синтетичні хімікати та генно – модифіковані організми (ГМО), зосереджуючись натомість на природних циклах і ресурсах, таких як компост, зелений гній та біологічні засоби боротьби зі шкідниками та хворобами [3].

Завдяки тому, що споживачі, завдяки маркетингу позитивного харчування, стають більш обізнаними про здоров'я, екологічні та етичні харчові системи та більш вимогливими до якості харчових продуктів, попит на органічну продукцію постійно зростає за роками [4]. Сьогодні органічне землеробство займає значну частку сільськогосподарських земель у світі. За прогнозами очікується, що до 2026 р. він охопить понад 80 млн га у світі (Європа – 18,5 млн га; Азіатсько-Тихоокеанський регіон – 8,4 млн га; Північна Америка – 6,9 млн га; Австралія -36,5 млн га; Латинська Америка – 9,1 млн га; Африка – 2,8 млн га). Відмітимо, що Європа лідирує за часткою органічного ринку та сталими інноваціями. Азіатсько-Тихоокеанський регіон і Латинська Америка демонструють найвищі темпи зростання, що зумовлені зростаючим внутрішнім попитом на органічні продукти та експортними можливостями. Африка ж, завдяки програмам сільського розвитку та ініціативам з кліматичної стійкості, показує найбільше відсоткове зростання. Щодо ринку органічної продукції, то маркетингові дослідження прогнозують річний темп зростання (CAGR) глобального ринку органічних продуктів харчування у 10 – 12% у 2025-2033 роках. Розрахований дохід цього ринку до 2033 року становить близько 593,98 млрд дол. США, тоді як у 2025 році він оцінювався приблизно у 254,42 млрд дол. США [5].

Таким чином, ми можемо зазначити, що органічне виробництво – це не просто сільськогосподарська практика, а глобальний соціальний, екологічний та інноваційний рух, що формує сталі продовольчі системи, відновлює виснажені ресурси та надає можливості розвитку сільських економік у всьому світі. Для аграрного бізнесу України органічний сектор повинен стати одним з пріоритетних напрямків аграрної політики з відповідною підтримкою розвитку шляхом фінансування, вдосконалення державного регулювання у сфері органічного виробництва, сертифікації, стандартизації, обігу та маркування органічної продукції, запровадження інноваційних агротехнологій.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : Розпорядження КМУ від 15.11.2024 № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>
2. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>

3. Bernykov, V., Bilousko, T., Bilousko, R., Pitel, N., & Starovoyit, V. (2025). Green Technologies and Their Contribution to a Sustainable Global Economy. *Futurity Economics&Law*, 5(1), 141–158. URL: <https://doi.org/10.57125/FEL.2025.03.25.09>
4. Riabchyk A., Babicheva O., Nahorna O., Korchynska O., Bilousko T. Ensuring the Marketing Activities of Agricultural Enterprises: Strategic and Tactical Decisions. Special Issue | Agriculture of the CIS Countries as an Essential Element of their Economic Development. / *International Journal of Agricultural Extension*/ 2021. № 4. P.71-79. DOI: 10.33687/ijae.009.00.3723
5. Worldwide Organic Farming 2026: Trends & Bio Growth. URL: <https://farmonaut.com/blogs/worldwide-organic-farming-2026-trends-bio-growth>

УДК 330.322:001.4

Корнєєва Анастасія

слухач Кіровоградської малої академії наук учнівської молоді
учениця 11 класу Центральноукраїнського наукового ліцею
Кіровоградської обласної ради

Науковий керівник:

Пугаченко Ольга, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

Центральноукраїнський національний технічний університет

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ДІЛОВИЙ КЛІМАТ» У ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ

В умовах глобальної економічної нестабільності, стрімкої цифровізації та необхідності залучення інвестицій, категорія «діловий клімат» набуває стратегічного значення. Попри широке використання терміну в науковому обігу, серед дослідників досі немає консенсусу щодо його змістовного наповнення. Наразі ні на законодавчому рівні, ні в наукових колах, ні на рівні практикуючих суб'єктів не сформовано єдине, загально прийнятне визначення терміну «діловий клімат». Також слід зазначити, що у літературних джерелах більшість авторів ототожнюють поняття «діловий клімат» і «бізнес-клімат».

Так, Зайцев С., Шевчук Ю. і Данилко В. вважають, що діловий клімат – це «кон'юнктура ринку, ділова активність та регуляторні перешкоди, які характерні для підприємств певного регіону» [1].

Ковальчук С. зазначає, що бізнес-клімат це система дозволів на ведення бізнесу, податкова система, система звітності, система контролю [2].

Красняк О. запевняє, що бізнес-клімат включає «не лише економічні умови, але й культурні, соціальні та інституційні фактори, які впливають на здатність підприємців вести успішну діяльність. Сприятливий бізнес-клімат базується на високому рівні правової захищеності, прозорих процедурах ведення бізнесу, відсутності надмірного регулювання, а також на підтримці підприємництва з боку держави» [3].

Кулініч Т., Обіход С. і Бевзо Г. діловий клімат розглядають, як «комплексне явище, що об'єднує в собі соціально-економічні та політичні чинники, визначає перспективи зростання суб'єктів підприємництва» [4].

Лукаш І. переконує, що діловий клімат – це «регулярні перешкоди, кон'юнктура ринку, практика взаємодії між підприємствами, владою і бізнесом» [5].

Марена Т. до ділового клімату відносить «кадрове, матеріально-технічне та технологічне забезпечення роботи фінансового сектору» [6].

На думку Митяй О. бізнес клімат є «визначником умов, які створюються з боку держави для функціонування і розвитку підприємств. Дослідження і вивчення бізнес клімату створює переваги для швидшої оцінки ситуації і ухвалення адекватних рішень. В умовах глобалізації, проте, бізнес клімат придбаває нові виміри. Він стає «провідником» факторних умов від бізнес-клімату до більшої системи (ЄС, глобальний ринок і так далі) і відтворює їх позитивні або негативні сторони. При такому взаємному проникненні збільшуються ризикові ситуації, і створюється ситуація невизначеності для ринків і підприємств [7].

Пасінович І. й Мельник Г. бізнес-клімат трактують, як «сукупність умов започаткування і ведення бізнесу в певній країні, які визначаються інвестиційним кліматом цієї країни, регуляторною політикою, ступенем фінансової та інформаційної підтримки» [8].

Потьомкін І. та Кучерова Г. пропонують розуміти бізнес-клімат і як «комплекс умов, що визначають середовище функціонування бізнесу окремої території у певний період та обумовлює відповідну поведінку суб'єктів господарювання за параметрами активності, залучення інвестицій тощо» [9]; і як «відкриту, складну систему, функціонування якої визначають цілі, умови, можливості і результати ділової активності та інвестиційної привабливості бізнес-систем, внутрішня структура яких взаємопов'язана із зовнішнім середовищем спільною метою – одночасним забезпеченням системної інтеграції та конкурентоспроможності загалом шляхом реалізації унікального способу перетворення можливостей у потреби за конкретних обставин місця та часу» [9].

Приходько І. й Дацишин Д. наводять визначення регіонального ділового клімату як частки ризику з економічним потенціалом [10].

За поглядами Проданової Л. «потенціал економіки регіону країни щодо розвитку підприємництва і бізнесу визначається наявними природними, людськими, матеріальними, фінансовими ресурсами, а також формується під впливом найрізноманітніших численних умов та факторів, які у сукупності утворюють відповідний діловий клімат в країні та її регіонах» [11].

Сухоруков А. і Шемаєва Л. запевняють, що діловий клімат – це «створення відповідного політико-правового, соціально-економічного та інфраструктурного середовища» [13].

Труніна І. декларує, що бізнес-клімат – це «сукупність параметрів середовища підприємницької діяльності, які визначають сприятливість умов для створення та реалізації конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності та в цілому визначають комфортність ведення бізнесу в країні» [14].

Фугело П. розглядає бізнес-клімат з двох частин, зокрема: що він «відображає рівень сприятливості умов для започаткування, ведення та розвитку підприємницької діяльності» [15]; а з позиції підприємців – він

«характеризується, передусім, доступністю та відкритістю органів місцевої влади, мінімізацією регуляторних бар'єрів, простотою процедур реєстрації та ведення бізнесу, а також зниженням часових і фінансових витрат на взаємодію з адміністративними структурами» [15].

Результати дослідження дозволять стверджувати, що визначення ділового клімату в літературі варіюється від вузького (як регуляторного середовища) до широкого (як системної характеристики макросередовища). Також слід зазначити, що в умовах фінансової кризи особливої гостроти набуває проблема якості інформації, адже саме її достовірність і повнота впливають на прийняття управлінських рішень [12], а тому, представлення авторського розуміння змісту терміну «діловий клімат» є доречним.

На наш погляд, діловий клімат – це загальні умови та середовище, в яких функціонує бізнес у конкретній країні або регіоні, що включає сукупність економічних, політичних, юридичних, соціальних й інституційних факторів, котрі впливають на можливість створення, ведення та розвитку підприємницької діяльності.

Література:

1. Чинники інвестиційної привабливості в українській економіці: регіональний аспект. Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі : Збірник тез IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. (Кременчук, 13-15 березня 2020 року), КрНУ, С. 140
2. Ковальчук С. Система факторів державного впливу на інвестиційний клімат регіонів. Вісник Хмельницького національного університету: *Економічні науки*. 2015. № 1 С. 191
3. Красняк О. Теоретико-методологічні аспекти дослідження категорій «підприємництво» та «бізнес». *Economic Sciences: Colloquium-journal*. 2025. № 44 (237). С. 113
4. Кулініч Т., Обіход С., Бевзо Г. Вплив ділового клімату на стійкість промислових підприємств. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2021. № 27. С. 163
5. Лукаш І. Інвестиційний потенціал регіонів України: основні фактори формування та використання. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. (Київ, квітень 2017 р.), КНЕУ. С. 111
6. Марена Т. Сучасні комплексні методики оцінки рівня конкурентоспроможності фінансових ринків. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка*. 2013. Вип. 5. С. 46
7. Митяй О. Аналіз суті і характеру конкурентоспроможності. Наукові засади розвитку знань економічної теорії : Збірник тез наукових робіт учасників I Міжнародної науково-практичної конференції з економічної теорії (Черкаси, 21-23 квітня 2017 р.). С. 20
8. Пасінович І., Мельник Г. Оцінювання бізнес-клімату країн Східної Європи. *Фінансовий простір*. 2024. № 1-2 (53). С. 152
9. Потьомкін І., Кучерова Г. Структуризація знань про бізнес-клімат як складну систему. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 105
10. Приходько І., Дацишин Д. Інвестиційний клімат України в контексті зовнішньоекономічної діяльності. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 24.
11. Проданова Л. Потенціал розвитку підприємництва та бізнесу в регіонах України. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 7 С. 571
12. Пугаченко О.Б. Організаційні засади аудиту операцій з немонетарними оборотними активами. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 2 (18). С. 135-141.
13. Сухоруков А., Шемаєва Л. Вплив відкритості економіки на економічну безпеку України. *Стратегічна панорама*. 2009. № 1. С. 45

14. Труніна І. Аналіз середовища підприємницької діяльності в Україні. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2015. № 4. С. 119
15. Фугело П. Інвестиційні стратегії бізнес-структур у забезпеченні фінансово-економічної самостійності територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2025. № 81. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-125> (дата звернення: 16.04.2026).

УДК 332.122:330.341.1:519.237.8

Маковійчук Лілія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна
Науковий керівник:
Зомчак Лариса, к.е.н., доц.
доцент кафедри економічної кібернетики

АНАЛІЗ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОГО ТА ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ МЕТОДОМ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ

Зміни в економічному середовищі України підкреслюють важливість визначення ключових факторів регіонального інноваційного та промислового розвитку. Наявність значної кількості взаємопов'язаних показників ускладнює їх пряме порівняння, тому застосування методу головних компонент є доцільним для узагальнення даних та виокремлення основних напрямів регіональних відмінностей. Сучасний аналіз структурних трансформацій економіки України в умовах війни вимагає застосування складного математичного інструментарію для виявлення латентних закономірностей регіонального розвитку. Одним із підходів до оцінки регіональної асиметрії є використання методів таксономічного аналізу, які дозволяють проводити комплексне рейтингування підприємницької діяльності та визначати рівень розвитку територій [1], а також проводити дослідження фінансової стійкості регіональних систем та динаміки місцевих бюджетів [2]. Для виявлення диспропорцій у специфічних галузях, зокрема в аграрному секторі, науковці активно застосовують кластерний підхід, який допомагає згрупувати регіони за подібними характеристиками та рівнем розвитку [3]. Дослідження ринку праці та факторів безробіття базується на панельному моделюванні, яке враховує як часову динаміку, так і специфічні міжрегіональні відмінності [4]. Використання моделей логістичної регресії дозволяє прогнозувати ймовірність банкрутства та оцінювати загальне «фінансове здоров'я» суб'єктів у довгостроковій перспективі [5]. У контексті зовнішньоекономічної діяльності ефективним виявляється дискримінантний аналіз, що дозволяє розмежувати стратегії розвитку різних країн та регіонів [6].

Для аналізу використано п'ять показників: витрати на наукові дослідження; обсяг капітальних інвестицій; кількість організацій, що здійснюють наукові

дослідження; кількість науково-педагогічних працівників; кількість промислових підприємств. Дослідження проводилося на основі офіційних даних Державної служби статистики України та Національного банку України.

За результатами застосування методу головних компонент встановлено, що у 2020 та 2024 роках перші дві компоненти пояснюють понад 75–85 % загальної дисперсії досліджуваних показників, що підтверджує можливість використання двовимірного факторного простору для аналізу регіональних відмінностей.

У 2020 році перші дві головні компоненти мають власні числа, що перевищують порогове значення за критерієм Кайзера ($\lambda \geq 1$), тоді як для інших компонент власні числа є меншими за 1. Зокрема, перша головна компонента пояснює близько $PC1 \approx 56,7 \%$, а друга – $PC2 \approx 20,5 \%$ загальної варіації. Це обґрунтовує доцільність використання двох головних компонент для подальшого аналізу.

Аналіз у просторі $PC1$ (перша головна компонента) – $PC2$ (друга головна компонента) наведено на рисунку 2, де чітко відокремлюються регіони-лідери довоєнного періоду – Харківська, Львівська, Дніпропетровська та Одеська області, що характеризуються високим рівнем науково-інноваційної та промислової активності. Вінницька область у 2020 році характеризується підвищеними значеннями за другою компонентою, що, зокрема, відображає підвищений рівень фінансування науково-дослідної діяльності.

На рисунку 1 показано, що графік «ліктя» для 2024 року, який характеризується різким спадом величин власних чисел після другої головної компоненти, що свідчить про концентрацію основної інформації у перших двох факторах. Перша головна компонента пояснює близько 58,6 %, а друга – близько 20,2 % загальної дисперсії.

На рисунку 2 бачимо, що просторовий розподіл регіонів у 2024 році відображає суттєві структурні зрушення, зумовлені війною. Харківська та Львівська області формують групу провідних регіонів за першою головною компонентою, що свідчить про відносну стійкість їх науково-інноваційного та промислового потенціалу. Вінницька область характеризується нестабільним положенням у просторі головних компонент, що зумовлено чутливістю її розвитку до змін інвестиційної активності та фінансових потоків у воєнний період. Регіони активних бойових дій зосереджені у зоні мінімальних значень головних компонент, що відображає глибоке скорочення їхнього виробничого, інноваційного та інвестиційного потенціалу.

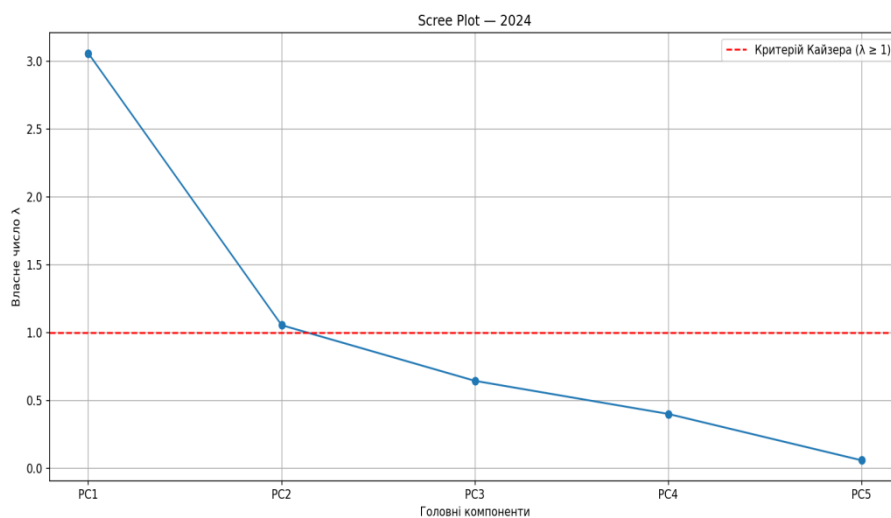

Рис. 1. Scree Plot для 2024 року (метод головних компонент)

Джерело: побудовано автором

Застосування методу головних компонент дозволило узагальнити багатовимірну систему показників та виявити ключові фактори науково-інноваційного й промислово-інвестиційного розвитку регіонів України. У 2020 та 2024 роках перші дві головні компоненти пояснюють переважну частку загальної дисперсії, що підтверджує доцільність використання двовимірного факторного простору для аналізу регіональних відмінностей.

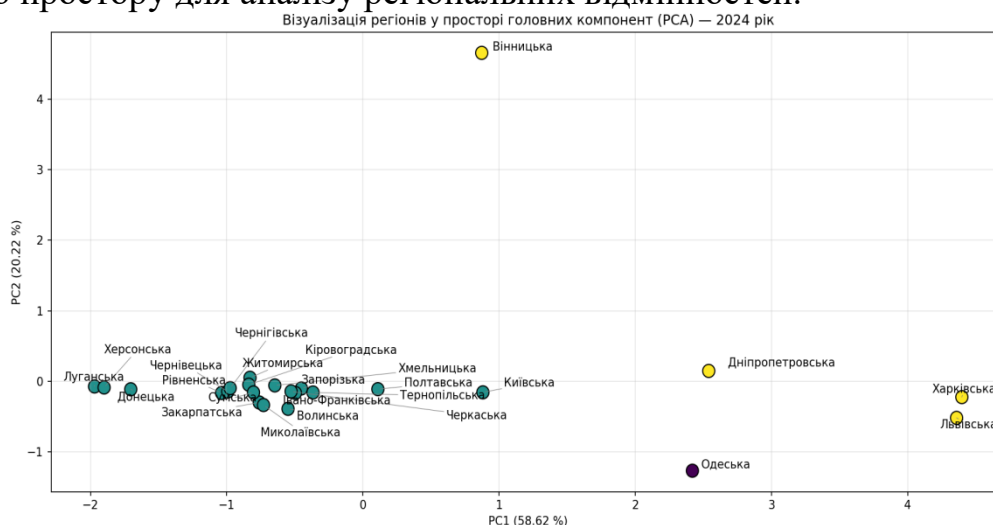

Рис.2. Візуалізація регіонів України у просторі за 2024 рік

Джерело: побудовано автором

Порівняльний аналіз просторового розміщення регіонів засвідчив суттєві структурні зрушення, зумовлені воєнними подіями. Якщо у довоєнний період чітко виокремлювалася група стабільних лідерів інноваційного розвитку, то у 2024 році спостерігається посилення регіональної асиметрії, зміщення економічної активності у бік західних і центральних регіонів та різке скорочення потенціалу прифронтових областей.

Отримані результати підтверджують ефективність методу головних компонент як інструменту аналізу структурних трансформацій, просторової диференціації та змін у регіональному розвитку України в умовах воєнної економіки.

Література:

1. Бортник Я., Огородник С., Зомчак Л. Регіональний аналіз підприємницької діяльності України методами таксономічного рейтингування. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 73. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5840>
2. Зомчак Л. М., Огородник С. П., Бортник Я. В. Місцеві бюджети регіонів України: багатовимірне моделювання динаміки та фінансової стійкості в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2 (17). С. 47–53. <https://doi.org/10.32782/dees.17-7>
3. Зомчак, Л. М., Дида, А. О. Регіональна диференціація та диспропорції аграрного сектору України: кластерний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 24–30. <https://doi.org/10.32782/dees.15-4>
4. Зомчак Л. М., Снігур М. І. Детермінанти безробіття на регіональних ринках праці України: панельне моделювання динаміки та міжрегіональних відмінностей. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 107–111.
5. Zomchak L., Seniv A. Financial Health Assessment of Ukrainian Banks: A Logistic Regression Model for Bankruptcy Prediction. *Data-Centric Business and Applications* / ed.: A. Semenov, I. Yefifanova, J. Kajanová. Cham : Springer, 2026. Vol. 275. P. 58–66. (Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-032-10153-2_6.
6. Зомчак Л., Вдовин М. Дискримінантний аналіз зовнішньоекономічної діяльності країн Центральної та Східної Європи. Проблеми системного підходу в економіці. 2026. №1 (103). 34-41.

УДК 332.12:331.101

Марковська Юлія

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Науковий керівник:

Зомчак Лариса, к.е.н., доц.

доцент кафедри економічної кібернетики

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Рівень розвитку людського капіталу регіонів України залишається одним із ключових факторів соціально-економічної конкурентоспроможності країни. Відмінності у зайнятості, демографічних показниках, освітніх результатах, міграційних процесах та рівнях заробітної плати формують просторову нерівномірність, що потребує кількісного аналізу та кластеризації. Метою дослідження є виявлення типових груп регіонів України у 2015 та 2021 роках та оцінка динаміки їх структурних змін.

Наукові дослідження у сфері регіонального розвитку базуються на використанні інструментів багатовимірного статистичного аналізу, зокрема таксономічного аналізу [1] та ієрархічної кластеризації та методу Уорда для виявлення диспропорцій в аграрному секторі [2], панельного моделювання

динаміки [3], логістичної регресії для прогнозування ймовірності банкрутства [4] та рейтингування для оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів [5].

Для встановлення структурної подібності між регіонами було проведено ієрархічний кластерний аналіз із використанням стандартизованих показників. Обрано агломеративний підхід, евклідову метрику та метод Уорда, який мінімізує внутрішньокластерну дисперсію і забезпечує формування однорідних кластерів.

Дендрограма 2015 року (рис.1) показує поступове об'єднання регіонів із подібними соціально-економічними характеристиками. На нижніх рівнях разом групуються області Західної та Північної України зі схожими демографічними та освітніми показниками. Окремим блоком формуються індустриальні регіони (Дніпропетровська, Харківська, Запорізька) через високі рівні смертності та специфічну економічну структуру. Столиця (м.Київ) приєднується до інших областей лише на останніх етапах, що підкреслює її унікальний профіль. Найбільший «стрибок» відстаней при об'єднанні підтверджує оптимальність трьох кластерів у 2015 році.

Аналіз дендрограми (рис.2) продемонстрував наявність чітких "стрибків" відстаней, що свідчить про природні розриви у структурі даних. Найбільший приріст відстані зафіксовано під час переходу від трьох до двох кластерів, що підтверджує: саме три кластери є оптимальною моделлю, а поділ на більшу кількість груп не формує нових змістовних відмінностей.

У 2015 році кластери були ближчими один до одного, а регіони формували більш м'які, менш контрастні групи. У 2021 році відстані між кластерами значно зросли: столиця та економічно сильні області ще більше віддалилися від інших, тоді як регіони-аутсайтери сформували компактну та чітко окреслену групу. Таким чином, структура людського капіталу стала більш поляризованою, а різниця між лідерами та слабшими регіонами значно глибшою.

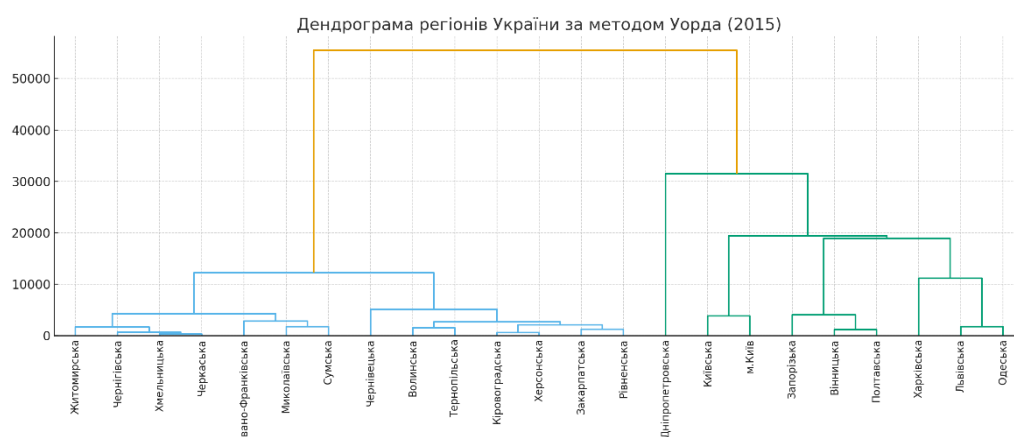
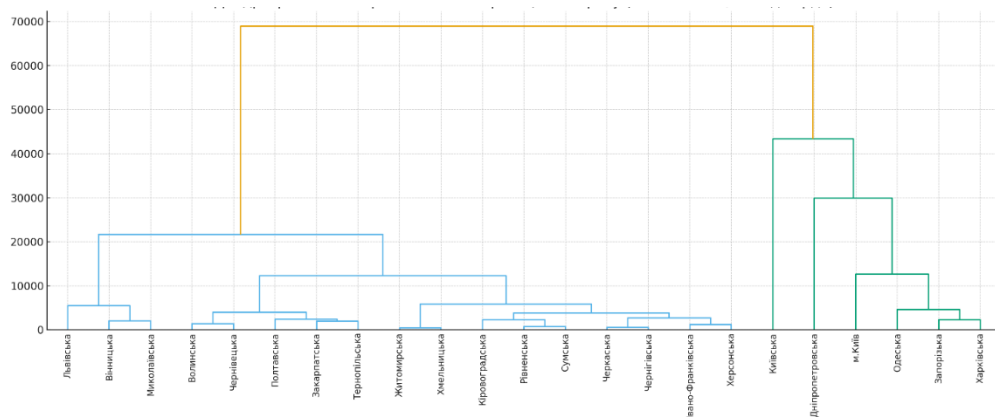

Рис.1 . Дендрограма методом Уорда (2015)

Рис. 2 . Дендрограма методом Уорда (2021)

Аналіз динаміки людського капіталу в Україні за період з 2015 по 2021 рік свідчить про глибоку трансформацію просторової структури країни, де ключовою тенденцією стало посилення соціально-економічної дистанції між регіонами. Використання ієрархічного кластерного аналізу дозволило виділити три стабільні групи областей, які, попри збереження своєї кількісної структури, суттєво змінили внутрішню якість та рівень взаємозв'язку.

У 2015 році структура людського капіталу була більш згладженою, а межі між групами регіонів залишалися «м'якими». Тоді більшість областей Західної та Північної України формували відносно однорідне середовище зі схожими демографічними та освітніми характеристиками. Індустріальні центри, такі як

Дніпропетровська, Харківська та Запорізька області, вже тоді виокремлювалися в окремий блок через специфічну економічну модель та вищі показники смертності, проте вони все ще мали точки дотику з іншими регіонами. Столиця вже тоді демонструвала унікальний профіль, але її відрив від інших великих міст не був настільки критичним, як у наступні роки.

Проте до 2021 року ситуація кардинально змінилася, що наочно продемонстрували «стрибки» відстаней на дендрограмі. Структура людського капіталу стала чітко поляризованою. Найвищий рівень розвитку остаточно зосередився у столиці та обмеженому колі економічно сильних регіонів, які фактично сформували закритий елітний кластер, максимально віддалений від решти країни. Водночас на іншому полюсі сформувалася компактна та ізольована група регіонів-аутсайдерів. Якщо раніше вони мали шанси на поступове зближення з лідерами, то у 2021 році ці області стали більш замкненими у своїх негативних демографічних та міграційних трендах, що свідчить про закріплення структурної нерівності.

Головний висновок дослідження полягає в тому, що за шість років Україна перейшла від помірної розбіжності до глибокої просторової сегментації. Зростання відстаней між кластерами вказує на те, що економічні та соціальні вигоди від розвитку людського капіталу розподіляються вкрай нерівномірно. Замість очікуваного підтягування слабших регіонів до рівня лідерів, відбулося «вимивання» ресурсів на користь кількох центрів росту. Це підтверджує оптимальність трикластерної моделі, де кожен кластер тепер представляє собою

окремий соціальний світ із власною логікою розвитку, що потребує принципово різних підходів у державній регіональній політиці.

Література:

1. Зомчак Л. М., Дида А. О. Багатовимірне оцінювання стану сільського господарства України в регіональному розрізі: виклики війни та шляхи забезпечення резильєнтності. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2025. Т. 52, вип. 1. С. 22–38. [https://doi.org/10.37203/kibit.2025.52\(1\).02](https://doi.org/10.37203/kibit.2025.52(1).02)
2. Зомчак, Л. М., Дида, А. О. Регіональна диференціація та диспропорції аграрного сектору України: кластерний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 24–30. <https://doi.org/10.32782/dees.15-4>
3. Зомчак Л. М., Снігур М. І. Детермінанти безробіття на регіональних ринках праці України: панельне моделювання динаміки та міжрегіональних відмінностей. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 107–111.
4. Zomchak L., Seniv A. Financial Health Assessment of Ukrainian Banks: A Logistic Regression Model for Bankruptcy Prediction. *Data-Centric Business and Applications* / ed.: A. Semenov, I. Yepifanova, J. Kajanová. Cham : Springer, 2026. Vol. 275. P. 58–66. (Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-032-10153-2_6.
5. Зомчак Л. М., Огородник С. П., Бортник Я. В. Місцеві бюджети регіонів України: багатовимірне моделювання динаміки та фінансової стійкості в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2 (17). С. 47–53. <https://doi.org/10.32782/dees.17-7>
6. Зомчак Л., Вдовин М. Дискримінантний аналіз зовнішньоекономічної діяльності країн Центральної та Східної Європи. Проблеми системного підходу в економіці. 2026. №1 (103). 34-41.

Мустеца Назар

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

Науковий керівник:

Мустеца Ірина, к.е.н., доц.

доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

ФІНАНСИСТ МАЙБУТНЬОГО: ІНТЕГРАЦІЯ АНАЛІТИКИ ДАНИХ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В умовах інтенсивної цифрової трансформації економіки та динамічного розвитку технологій обробки великих даних відбувається суттєва еволюція професійної ролі фінансиста як ключового елемента фінансової системи. Інтеграція інструментів аналітики даних і технологій штучного інтелекту у фінансову діяльність набуває статусу не лише інноваційного чинника підвищення конкурентоспроможності, а й необхідної передумови забезпечення

ефективності функціонування суб'єктів господарювання та фінансових інституцій.

Застосування технологій штучного інтелекту сприяє підвищенню точності фінансового прогнозування, оптимізації інвестиційних рішень, удосконаленню механізмів управління ризиками, а також автоматизації фінансово-аналітичних процесів. Використання предиктивної аналітики забезпечує можливість обробки значних обсягів як структурованих, так і неструктурованих даних, що, своєю чергою, підвищує обґрунтованість управлінських рішень [1]. У цих умовах фінансові установи дедалі активніше впроваджують data-driven підходи, що зумовлює трансформацію функціонального навантаження фінансиста - від традиційних обліково-аналітичних функцій до стратегічно орієнтованої аналітичної діяльності [2].

Водночас сучасний стан розвитку фінансової сфери характеризується наявністю дефіциту професійних компетентностей у сфері аналітики даних та штучного інтелекту серед фахівців, що актуалізує потребу у модернізації підходів до їх підготовки [3]. Крім того, впровадження штучного інтелекту супроводжується низкою викликів, зокрема проблемами забезпечення якості даних, етичності алгоритмічних рішень, прозорості їх функціонування та кібербезпеки [4].

Отже, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю комплексного аналізу трансформації професійної діяльності фінансиста в умовах інтеграції аналітики даних і штучного інтелекту, а також визначення нових вимог до професійних компетентностей і адаптації системи фінансової освіти до сучасних технологічних викликів.

У сучасних умовах цифровізації економіки та активного впровадження технологій штучного інтелекту трансформація професійної діяльності фінансиста набуває комплексного характеру та потребує системного аналізу за такими ключовими напрямками:

- ✓ трансформація функціональних обов'язків - перехід від традиційних обліково-контрольних функцій до аналітичної, прогностичної та стратегічної діяльності;
- ✓ розвиток професійних компетентностей - формування навичок у сфері аналізу даних, цифрових технологій і міждисциплінарних знань;
- ✓ інтеграція інструментів штучного інтелекту - застосування ШІ у фінансовому аналізі, прогнозуванні, бюджетуванні та управлінні ризиками;
- ✓ автоматизація фінансових процесів - використання роботизованих систем для оптимізації операційної діяльності;
- ✓ використання аналітики даних та Big Data - підвищення обґрунтованості управлінських рішень на основі обробки великих масивів даних;
- ✓ зміна ролі фінансиста - посилення його значення як стратегічного партнера бізнесу;
- ✓ етичні та правові аспекти - забезпечення прозорості алгоритмів, захисту даних і відповідальності за результати використання ШІ;
- ✓ кібербезпека - управління інформаційними ризиками та захист фінансових даних;

- ✓ організаційні зміни - трансформація бізнес-процесів і форматів фінансової діяльності;
- ✓ адаптація системи освіти - модернізація підготовки фінансистів відповідно до цифрових викликів.

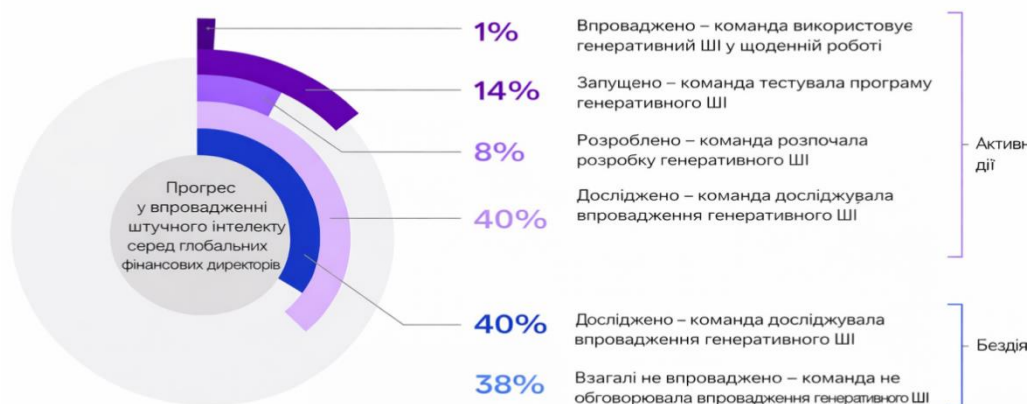

Рис.1. Прогрес у впровадженні штучного інтелекту серед фінансвих директорів світу [3]

На рис.1. наведено оцінку прогресу у впровадженні штучного інтелекту серед глобальних фінансових директорів.

Отже, аналіз зазначених напрямів дозволяє комплексно оцінити трансформаційні процеси у професійній діяльності фінансиста та визначити пріоритети її подальшого розвитку в умовах цифрової економіки.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, доцільно констатувати, що трансформація професійної діяльності фінансиста під впливом розвитку технологій штучного інтелекту та аналітики даних має об'єктивний, закономірний і незворотний характер, що зумовлений процесами цифровізації економіки та зростанням складності фінансових відносин. Інтеграція інтелектуальних технологій у фінансову сферу сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами, удосконаленню процедур прогнозування та забезпеченню більш високого рівня обґрунтованості управлінських рішень.

Встановлено, що пріоритетними напрямками удосконалення професійної діяльності фінансиста є розвиток цифрових та аналітичних компетентностей, активне впровадження інструментарію штучного інтелекту у фінансові процеси, автоматизація рутинних операцій, а також посилення стратегічної ролі фахівця в системі управління. Водночас особливої актуальності набувають питання забезпечення етичності використання технологій штучного інтелекту, прозорості алгоритмічних рішень і належного рівня кіберзахисту.

Аргументовано, що підвищення результативності професійної діяльності фінансиста майбутнього потребує забезпечення безперервного професійного розвитку, а також модернізації освітніх програм підготовки фахівців із урахуванням сучасних технологічних тенденцій. За таких умов фінансист трансформується у висококваліфікованого аналітика та стратегічного партнера,

здатного формувати довгострокові управлінські рішення на основі комплексного аналізу даних та застосування інтелектуальних систем.

Отже, адаптація професії фінансиста до умов цифрової економіки виступає необхідною передумовою забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності як суб'єктів господарювання, так і фінансової системи загалом.

Література:

1. Вуд. Т. Штучний інтелект у фінансах. URL: https://fastdatascience.com/ai-in-finance/?utm_source=chatgpt.com
2. Future-Ready Finance: Technology, Productivity, and Skills Survey Report. URL: https://assets.ctfassets.net/rb9cdnjh59cm/4zWh0vKiPza9EvMcuekdbw/778cf838b1601270d0de71ffc53bc091/Future_Ready_Finance_Technology_Productivity_and_Skills_Survey_Report.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Штучний інтелект у фінансах: розкриття потенціалу та подолання бар'єрів URL: https://www.russellreynolds.com/zh-cn/insights/articles/ai-in-finance-unlocking-potential-and-overcoming-barriers?utm_source=chatgpt.com
4. Фінансовий інтелект: можливості та ризики ШІ у фінансах. URL: https://www.suerf.org/publications/suerf-policy-notes-and-briefs/financial-intelligence-opportunities-and-risks-of-ai-in-finance/?utm_source=chatgpt.com

Пилипчук Ірина

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність С1 Економіка та міжнародні економічні відносини

Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Науковий керівник:

Зомчак Лариса, к.е.н., доц.

доцент кафедри економічної кібернетики

ІНЕРЦІЙНІСТЬ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ: ЕКОНОМЕТРИЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ МИНУЛИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ШОКІВ

У сучасному макроекономічному аналізі прогнозування сукупного попиту потребує глибокого розуміння психології споживачів. При дослідженні формування витрат домогосподарств критично важливо враховувати макроекономічний феномен інерційності споживчої поведінки (так званий «ефект звичок»). Мета дослідження полягає у виявленні та кількісному оцінюванні економічного феномену інерційності споживчої поведінки в Україні. Основне завдання зводиться до дослідження того, як минулі макроекономічні кризові чи стимулюючі шоки продовжують впливати на формування поточного попиту домогосподарств. Серед економетричних моделей, які застосовують для моделювання макроекономічних процесів та явищ, варто виділити такі: метод симульативного моделювання [1, 2], панельного моделювання [3], логістичної регресії [4], статистичного аналізу [5] тощо.

Для емпіричного аналізу використано валовий внутрішній продукт та витрати домогосподарств на кінцеве споживання за 2000-2024 роки. Джерелом статистичної інформації виступає офіційна відкрита база даних Світового банку (World Development Indicators) [6].

На початковому етапі макроекономічного моделювання було формалізовано базову лінійну залежність поточних витрат домогосподарств від обсягу валового внутрішнього продукту. Отримані первинні результати продемонстрували сильний прямий зв'язок між показниками, однак подальша діагностика якості моделі виявила критичну методологічну проблему – наявність сильної додатної автокореляції випадкових відхилень.

З макроекономічної точки зору це явище не є простою математичною похибкою чи статистичним «шумом». Воно відображає фундаментальну психологію споживачів, так званий «ефект звичок» та інерційність фінансової поведінки. Домогосподарства не схильні миттєво адаптувати свій рівень життя до поточних коливань доходу.

Візуальне підтвердження цієї тези наведено на послідовно-часовому графіку залишків базової моделі (Рис. 1). Як наочно демонструє Рис. 1, випадкові збурення не розподіляються хаотично відносно нульової осі. Довгі додатні хвилі ілюструють етапи «перегріву» споживчого попиту. Натомість затяжні від'ємні хвилі маркують депресивні кризові фази.

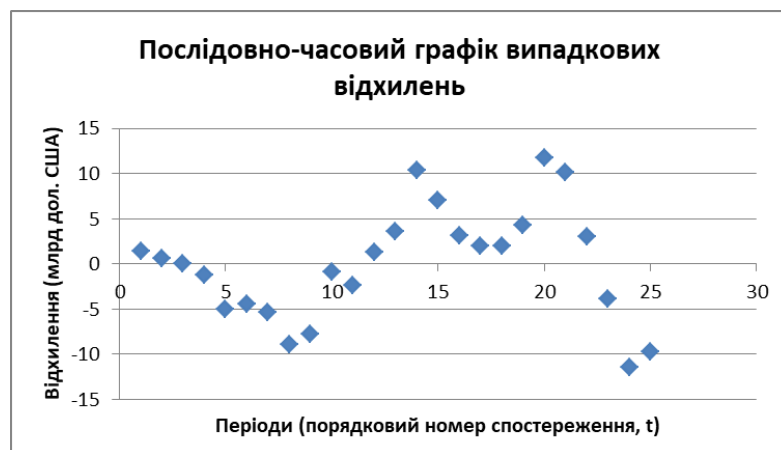

Рис. 1. Послідовно-часова динаміка випадкових відхилень базової моделі споживання.

Джерело: побудовано автором

Статистичне тестування повністю підтвердило візуальні спостереження. Фактичне розраховане значення параметричного критерію Дарбіна-Уотсона склало 0,429. Оскільки цей індикатор знаходиться у проміжку від нуля до нижньої критичної межі, це безапеляційно доводить стовідсоткову наявність додатної автокореляції першого порядку. За таких умов оцінки класичного методу найменших квадратів створюють небезпечну ілюзію надмірної точності (через штучно занижені стандартні похибки). Відповідно, для виявлення справжнього, чистого впливу ВВП на сукупний попит виникла об'єктивна необхідність економетрично «очистити» вихідні дані від інерції минулих макроекономічних шоків.

Для нівелювання цього часового впливу було застосовано авторегресійну модель Маркова першого порядку. Цей метод дозволяє математично «відфільтрувати» ту частку минулорічного економічного шоку (коефіцієнт ρ), яка продовжує впливати на поточні рішення домогосподарств. Оцінку коефіцієнта автокореляції було проведено декількома альтернативними алгоритмами, а результати трансформації зведено у Таблицю 1.

Таблиця 1

Оцінка інерційності споживання та скоригованої граничної схильності за різними методами трансформації

Метод усунення автокореляції	Оцінений рівень інерції (перенесення шоку), ρ	Скоригований коефіцієнт при ВВП (гранична схильність), b_1
Експертно заданий рівень	0,75	0,6989
На основі статистики Дарбіна-Уотсона	0,785	0,6991
Ітераційний алгоритм Кохрана-Оркатта	0,823	0,6994
Метод перших різниць (аналіз динаміки)	1	0,7028

Джерело: розраховано автором

Аналіз даних Таблиці 1 розкриває глибину інерційності української економіки. Найбільш точним підходом виявився ітераційний алгоритм Кохрана-

Оркатта, який шляхом покрокового пошуку мінімальної похибки стабілізував коефіцієнт інерції на рівні $p = 0,823$. Цей результат має макроекономічне значення: він кількісно доводить, що українські споживачі є надзвичайно консервативними. Понад 82% їхніх фінансових поведінкових патернів, звичок та наслідків рішень з минулого року автоматично переносяться на поточний період.

Проте головним науковим здобутком проведеного моделювання є виявлення макроекономічної стабільності очищених даних. Як свідчить Таблиця 1, незалежно від того, наскільки жорстко фільтрувалися історичні шоки (від 75% до 100% перенесення), ключовий індикатор, тобто гранична схильність до споживання (b_1), залишився практично незмінним. Усунувши часові спотворення та автокореляційний «шум», виявили, що населення України стабільно спрямовує близько 70% приросту національного доходу на фінансування кінцевого споживання, залишаючи решту 30% для формування заощаджень або інвестицій.

Дослідження підтвердило високу інерційність споживчої поведінки в Україні. Виявлена автокореляція залишків свідчить про прагнення домогосподарств підтримувати звичний рівень життя попри короткострокові коливання доходів. Застосування алгоритму Кохрана-Оркатта дозволило кількісно виміряти цей «ефект звичок»: доведено, що близько 82,3% наслідків минулих макроекономічних шоків переносяться на поточний рік. Водночас після очищення даних від інерції фундаментальна закономірність виявилася стійкою: із кожного додаткового мільярда доларів приросту ВВП українці спрямовують на споживання близько 700 мільйонів доларів.

Література:

1. Zomchak L., Miskiv D. Structural model of Ukrainian economic performance: interactions between GDP and industrial output. *Smart Economy, Entrepreneurship and Security*. 2024. Vol. 2, No. 2. P. 7–16.
2. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. *Customs Scientific Journal*. 2023. No. 1. P. 62–69.
3. Зомчак Л. М., Снігур М. І. Детермінанти безробіття на регіональних ринках праці України: панельне моделювання динаміки та міжрегіональних відмінностей. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 107–111.
4. Zomchak L., Seniv A. Financial Health Assessment of Ukrainian Banks: A Logistic Regression Model for Bankruptcy Prediction. *Data-Centric Business and Applications* / ed.: A. Semenov, I. Yepifanova, J. Kajanová. Cham : Springer, 2026. Vol. 275. P. 58–66. (Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-032-10153-2_6.
5. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Коханевич М. П. Безробіття в Україні: економіко-статистичний огляд. *Механізми регулювання економіки*. 2022. № 1-2. С. 95–96.
6. The World Bank : [вебсайт]. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (дата звернення: 29.03.2026).

Порецьков Антон

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 051 «Економіка»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Магопець Олена, к. е. н., проф.
завідувач кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ІНВЕСТИЦІЙНА АРХІТЕКТУРА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: ІНСТРУМЕНТИ МІНІМІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ У НЕСТАБІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Повномасштабна війна спричинила для України масштабні економічні, соціальні та інфраструктурні втрати, що зумовлює критичну необхідність переосмислення підходів до фінансового забезпечення державного розвитку. Значна руйнація виробничих потужностей, енергетичної системи та транспортної інфраструктури, паралельно із посиленням макроекономічної нестабільності, формують складні виклики для економічного відновлення країни. За таких умов залучення інвестицій набуває стратегічного пріоритету, оскільки саме вони мають стати ключовим чинником модернізації економіки та забезпечення довгострокової фінансової стійкості України.

Водночас інвестиційне середовище характеризується високим рівнем нестабільності та невизначеності. Воєнні загрози, валютна волатильність, інфляційний тиск та інституційні обмеження створюють суттєві бар'єри для інвесторів. У зв'язку з цим післявоєнна відбудова потребує не лише акумуляції фінансових ресурсів, а й формування адаптивної системи управління ризиками, здатної забезпечити захист інтересів держави, приватного бізнесу та міжнародних партнерів. Створення сучасної інвестиційної архітектури, яка б поєднувала механізми залучення капіталу з прозорою системою контролю за його використанням, є одним із ключових завдань сучасного етапу розвитку України.

Реалізація стратегії відновлення України передбачає не лише реконструкцію пошкоджених об'єктів, а й глибоку структурну трансформацію національної економіки на засадах інноваційності, енергоефективності та цифровізації. Йдеться про формування моделі сталого розвитку, інтегрованої у європейський економічний простір та орієнтованої на підвищення конкурентоспроможності держави.

Проте реалізація зазначених завдань супроводжується низкою дестабілізуючих факторів. Насамперед, безпековий ризик залишається домінуючим, що безпосередньо впливає на вартість запозичень та готовність інвесторів брати участь у довгострокових проєктах. Сьогодні потенційні інвестори оцінюють не лише очікувану прибутковість інвестицій, а й наявність

ефективних механізмів страхування воєнно-політичних ризиків, гарантування захисту активів та компенсації можливих збитків.

Додатковим фактором нестабільності виступають макроекономічні дисбаланси, зокрема дефіцит державного бюджету, інфляційні процеси та залежність від зовнішньої фінансової підтримки. За таких умов особливого значення набуває ефективність управління фінансовими ресурсами та результативність механізмів їх розподілу.

Водночас, критично важливим чинником активізації інвестиційної діяльності є інституційна довіра. Якість судової системи, прозорість регуляторного середовища, рівень антикорупційної політики та впровадження стандартів ESG (Environmental, Social and Governance) дедалі більше визначають рівень інвестиційної привабливості держави. У сучасних умовах міжнародні фінансові інституції та приватні інвестори орієнтуються не лише на економічні показники, а й на ефективність системи врядування та рівень прозорості управлінських процесів.

Таким чином, сучасні умови відбудови України вимагають не лише збільшення обсягів фінансової підтримки, а й формування цілісної системи управління інвестиційними процесами, здатної забезпечити ефективне поєднання механізмів залучення капіталу, гарантування безпеки інвестицій та прозорого контролю за використанням ресурсів. Саме це зумовлює необхідність формування нової інвестиційної архітектури, адаптованої до умов високої економічної та безпекової нестабільності.

У контексті сучасних реалій інвестиційну архітектуру післявоєнної відбудови доцільно розглядати як комплексну систему фінансових, організаційних та правових механізмів, спрямованих на забезпечення ефективного залучення, розподілу та контролю інвестиційних ресурсів. Її функціонування повинно створювати передумови не лише для фінансування відбудовчих процесів, а й для довгострокового економічного розвитку держави.

Формування ефективної інвестиційної архітектури потребує використання комплексу взаємопов'язаних інструментів, серед яких доцільно виокремити такі:

- 1). Мультилатеральні механізми страхування та гарантування інвестиційних ризиків. Важливого значення набуває активне залучення міжнародних агенцій, зокрема MIGA та DFC, для страхування некомерційних ризиків. Це дозволяє суттєво знизити рівень ризиковості інвестиційного середовища та стимулювати участь приватного капіталу у проєктах відбудови.

- 2). Державно-приватне партнерство (ДПП). Механізми ДПП забезпечують розподіл ризиків між державою та інвестором у процесі реалізації масштабних інфраструктурних проєктів. Використання такого підходу сприяє підвищенню ефективності управління ресурсами та забезпечує стабільність реалізації стратегічно важливих ініціатив.

- 3). Спеціалізовані інституції розвитку. Доцільним є розширення та ефективне використання можливостей державних і міжнародних фондів відбудови, інвестиційних платформ та фінансових програм підтримки реконструкції України. При цьому ключовими умовами результативного

використання фінансових ресурсів є прозорість їх розподілу, підзвітність управлінських рішень, координація фінансових потоків та ефективний фінансовий контроль.

4). Цифровізація управління інвестиційними процесами. Використання цифрових платформ, зокрема DREAM, дозволяє забезпечити публічний моніторинг реалізації проєктів на всіх етапах інвестиційного циклу. Це сприяє мінімізації корупційних ризиків, підвищенню прозорості використання ресурсів та формуванню довіри з боку міжнародних партнерів.

Отже, інвестиційна архітектура післявоєнної відбудови України повинна базуватися на синергії державного управління, міжнародної фінансової підтримки та приватного капіталу. Ефективність мінімізації економічних ризиків значною мірою залежить від здатності держави забезпечити інвесторам зрозумілі механізми захисту активів, прозорі правила функціонування ринку та прогнозоване правове середовище.

Водночас, результативність реалізації інвестиційних проєктів визначатиметься рівнем інституційної довіри, ефективністю системи фінансового контролю та якістю управління процесами відбудови. У цьому контексті особливого значення набуває цифровізація управлінських процедур, розвиток механізмів моніторингу використання ресурсів та впровадження сучасних інструментів аудиту й комплаєнс-контролю. Лише за умови формування прозорості та стійкої системи управління інвестиційними ресурсами процес післявоєнної відбудови зможе стати не лише механізмом компенсації втрат, а й основою для структурної модернізації економіки, підвищення конкурентоспроможності держави та інтеграції України у світовий економічний простір.

Література:

1. Екосистема DREAM. *Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management* : офіц. портал. URL: <https://dream.gov.ua/> (дата звернення: 12.04.2026).
2. План відновлення України. *Відновлення України* : веб-сайт. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 12.04.2026).
3. Multilateral Investment Guarantee Agency. MIGA. Annual Report 2024. Washington, DC : World Bank Group, 2024. 62 p. URL: https://www.miga.org/sites/default/files/2025-12/MIGA_Annual_Report24_Digital_Final.pdf (дата звернення: 12.04.2026).
4. U.S. International Development Finance Corporation (DFC). Annual Report 2024. Washington, 2024. 103 p. URL: https://www.dfc.gov/sites/default/files/media/documents/DFC_AnnualReport_2024_v6.pdf (дата звернення: 12.04.2026).
5. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. *World Bank* URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine> (дата звернення: 12.04.2026).

ІНТЕГРАЦІЯ ESG-ПОКАЗНИКІВ У СИСТЕМУ МОНІТОРИНГУ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Посилення вимог до прозорості діяльності підприємств, розвиток концепції сталого розвитку та адаптація корпоративної звітності до сучасних міжнародних вимог зумовлюють необхідність удосконалення систем моніторингу ефективності діяльності суб'єктів господарювання. За таких умов оцінювання результативності діяльності підприємств не обмежується аналізом виключно фінансових показників, оскільки забезпечення довгострокової економічної стійкості значною мірою залежить також від екологічних, соціальних та управлінських складових діяльності підприємства.

Традиційні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємств переважно базуються на використанні показників прибутковості, ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості. Водночас використання лише фінансових індикаторів не дозволяє повною мірою оцінити рівень нефінансових ризиків, якість корпоративного управління, рівень соціальної відповідальності підприємства та його вплив на навколишнє середовище.

У зв'язку з цим ESG-показники поступово інтегруються у систему моніторингу ефективності діяльності підприємств і перетворюються на важливий інструмент оцінювання результативності господарської діяльності. Зростання ролі ESG-показників значною мірою зумовлене зміною підходів до оцінювання інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання, оскільки інвестори, кредитори та інші групи стейкхолдерів дедалі більше враховують рівень екологічної відповідальності, соціальної стабільності та якості корпоративного управління.

Інтеграція ESG-показників у систему моніторингу ефективності діяльності підприємств потребує формування такої системи показників, яка дозволяла б комплексно оцінювати рівень економічної стійкості, соціальної відповідальності та якості корпоративного управління підприємства. У зв'язку з цим система ESG-моніторингу повинна охоплювати показники, що характеризують екологічні, соціальні та управлінські напрями діяльності суб'єкта господарювання.

Екологічна складова ESG характеризує рівень впливу підприємства на навколишнє середовище та ефективність використання природних ресурсів. У

системі моніторингу ефективності діяльності підприємств для оцінювання екологічної складової можуть використовуватися показники рівня викидів парникових газів, обсягів споживання енергетичних ресурсів, рівня енергоефективності, обсягів утворення та переробки відходів, використання водних ресурсів, рівня екологічних ризиків і витрат на природоохоронні заходи.

Соціальна складова ESG відображає рівень соціальної відповідальності підприємства та ефективність управління трудовими ресурсами. У межах системи моніторингу можуть оцінюватися показники рівня оплати праці, плинності персоналу, виробничого травматизму, витрат на навчання та розвиток персоналу, гендерної рівності, рівня соціального захисту працівників і дотримання трудових прав та етичних стандартів.

Управлінська складова ESG характеризує рівень прозорості управління підприємством, ефективність системи внутрішнього контролю та якості управління ризиками. Для оцінювання управлінської складової можуть використовуватися показники прозорості корпоративної звітності, ефективності системи внутрішнього контролю, наявності антикорупційних процедур, функціонування системи комплаєнсу, якості корпоративного управління та рівня дотримання принципів ділової етики.

Інтеграція ESG-показників у систему моніторингу ефективності діяльності підприємств потребує формування відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення. За таких умов система моніторингу повинна забезпечувати збір, накопичення, аналіз та інтерпретацію як фінансових, так і нефінансових показників діяльності підприємства. Це зумовлює необхідність інтеграції даних бухгалтерського обліку, управлінської звітності, нефінансової звітності, систем внутрішнього контролю та цифрових інформаційних ресурсів.

Особливого значення набуває використання цифрових технологій та аналітичних інструментів моніторингу ESG-показників. Автоматизація процесів збору та обробки даних дозволяє підвищити оперативність оцінювання показників, забезпечити інформаційну узгодженість даних та комплексний аналіз ефективності діяльності підприємства.

Важливу роль у розвитку систем ESG-моніторингу відіграють міжнародні стандарти та рекомендації, які визначають підходи до формування, оцінювання та розкриття нефінансової інформації. У міжнародній практиці ESG-показники дедалі активніше інтегруються у системи корпоративної звітності та стратегічного управління підприємствами. Найбільш поширеними міжнародними стандартами у сфері ESG-звітності є GRI [2], SASB [3] та ESRS [1], використання яких сприяє підвищенню прозорості діяльності підприємств, забезпеченню порівнюваності ESG-показників та формуванню єдиних підходів до оцінювання нефінансових індикаторів діяльності суб'єктів господарювання.

Для вітчизняних підприємств інтеграція ESG-показників у систему моніторингу ефективності діяльності набуває особливої актуальності у контексті євроінтеграційних процесів та адаптації національної системи корпоративної звітності до вимог Європейського Союзу. Поступове впровадження практик ESG-звітності створює передумови для підвищення інвестиційної привабливості

підприємств, покращення якості корпоративного управління та посилення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на міжнародних ринках.

Водночас інтеграція ESG-показників у систему моніторингу ефективності діяльності підприємств супроводжується низкою проблем, серед яких доцільно виокремити: відсутність єдиних методичних підходів до оцінювання ESG-показників; складність кількісного вимірювання окремих нефінансових індикаторів; недостатній рівень автоматизації процесів збору ESG-даних; фрагментарність інформаційного забезпечення та обмеженість практичного досвіду ESG-моніторингу.

У зв'язку з цим важливим напрямом удосконалення системи моніторингу ефективності діяльності підприємств є формування інтегрованої моделі оцінювання, яка поєднуватиме фінансові та ESG-показники в межах єдиної інформаційно-аналітичної системи. Такий підхід дозволить забезпечити комплексне оцінювання результативності діяльності підприємства, своєчасно виявляти нефінансові ризики та підвищити якість управлінських рішень.

Отже, інтеграція ESG-показників у систему моніторингу ефективності діяльності підприємств є важливою складовою розвитку сучасних підходів до оцінювання результативності господарської діяльності. Використання ESG-показників дозволяє розширити межі традиційного фінансового аналізу, забезпечити комплексне оцінювання діяльності підприємства та підвищити ефективність стратегічного управління. Розвиток цифрових технологій, удосконалення нефінансової звітності та адаптація до міжнародних стандартів ESG створюють передумови для формування інтегрованих систем моніторингу ефективності діяльності підприємств, орієнтованих на забезпечення довгострокової економічної стійкості та сталого розвитку.

Література:

1. European Commission. European sustainability reporting standards. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2023/2772/oj (дата звернення: 09.04.2026).
2. Global Reporting Initiative. GRI Standards. URL: <https://www.globalreporting.org/standards/> (дата звернення: 09.04.2026).
3. Sustainability Accounting Standards Board. SASB Standards. URL: <https://sasb.org/standards/> (дата звернення: 09.04.2026)

УДК 339.564:330.43

Скрипкару Крістіна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Науковий керівник:

Зомчак Лариса, к.е.н., доц.

доцент кафедри економічної кібернетики

ЕКСПОРТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Дослідження впливу макроекономічних показників на експорт є важливим, оскільки саме експорт визначає конкурентоспроможність країни та її місце у світовій економіці. Саме через експорт країна отримує валютні надходження, розвиває виробництво та створює нові можливості для бізнесу. Аналіз взаємозв'язку між ВВП та прямими іноземними інвестиціями дозволяє краще зрозуміти, які фактори реально впливають на експортний потенціал. Макроекономічні дослідження та дослідження зовнішньоекономічної діяльності базуються на застосуванні груп методів, серед яких виділимо симультазивне моделювання [1], кластерний підхід [2], логістичну регресію [3], структурне моделювання [4], дискримінантний аналіз [5] тощо.

У даному дослідженні розглядається вплив ключових макроекономічних показників на обсяги експорту країни. Метою є виявлення характеру та сили залежності між експортом та такими факторами, як валовий внутрішній продукт та прямі іноземні інвестиції.

Для аналізу використано офіційні статистичні дані Світового банку [6], що охоплюють період 2000–2024 років, а саме експорт (млрд дол. США), ВВП (млрд дол. США) та капітальні інвестиції, млрд дол. США.

Використання цих даних забезпечує достовірність результатів та дає можливість побудувати економетричну модель, яка відображає реальні економічні процеси. Дослідження спрямоване не на відпрацювання методики, а на практичне вивчення взаємозв'язків між макроекономічними показниками та експортом, що має важливе значення для оцінки економічної політики та прогнозування розвитку країни.

У процесі роботи я досліджувала залежність експорту від основних макроекономічних показників. На першому етапі дослідження побудовано парну модель лінійної регресії на основі даних за 25 років, щоб оцінити ізольований вплив базового макроекономічного показника, тобто валового внутрішнього продукту (ВВП) на обсяг експорту.

Побудована пряма регресія (рис. 1) демонструє чітко виражений позитивний лінійний зв'язок між показниками: зі зростанням ВВП спостерігається пропорційне зростання обсягів експорту.

Кількісну оцінку взаємозв'язку було здійснено за допомогою функції ЛІНЕЙН у Excel, що дозволило визначити параметри рівняння регресії:

$$Y=11,76+0,3392*X_1$$

де Y – експорт (млрд дол. США), X_1 – валовий внутрішній продукт (млрд дол. США).

Економічна інтерпретація отриманого коефіцієнта нахилу $\beta_1 = 0,3392$ полягає в тому, що при зростанні ВВП на 1 млрд доларів США обсяг експорту в середньому збільшується на 0,3392 млрд доларів. Вільний член рівняння, 11,76

відображає теоретичний базовий рівень експортних операцій при мінімальних значеннях ВВП.

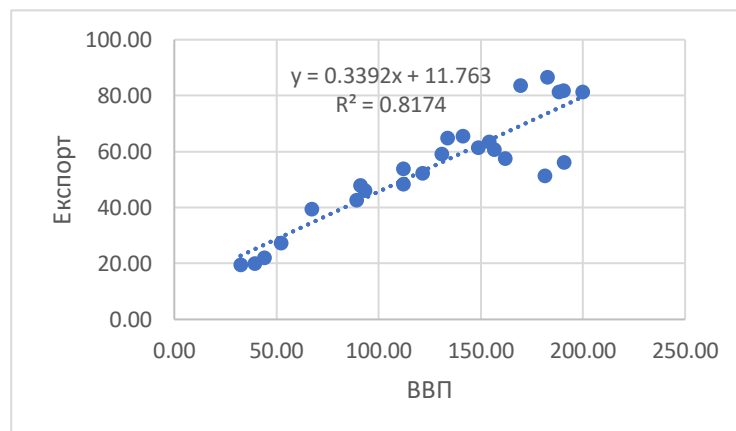

Рис. 1. Пряма регресія, що описує залежність між величиною експорту від ВВП

Джерело: побудовано автором

Для перевірки адекватності моделі я застосувала інструмент «Регресія» з пакета «Аналіз даних». Результати засвідчили високу якість рівняння: коефіцієнт кореляції $R=0,904$ свідчить про дуже високий зв'язок між факторами, коефіцієнт детермінації $R^2=0,817$ означає, що 81,7% варіації експорту пояснюється зміною ВВП. Стандартна помилка - 8,56, відображає помірне середнє відхилення фактичних даних від теоретичних значень моделі. Значущість моделі підтверджується високим F-критерієм Фішера - 102,93 при рівні значущості $p<0,001$, що дозволяє зробити висновок про її статистичну надійність.

На другому етапі аналізу базову модель було розширено шляхом додавання другого чинника капітальних інвестицій X_2 . Це дозволило врахувати, що обсяги експорту залежать не лише від загального масштабу економіки, а й від інтенсивності оновлення виробничих потужностей.

За допомогою функції ЛІНЕЙН було визначено параметри рівняння множинної регресії:

$$Y = -5,94 + 0,386 \cdot X_1 + 0,505 \cdot X_2$$

де Y – експорт (млрд дол. США), X_1 – ВВП (млрд дол. США), X_2 – капітальні інвестиції (млрд дол. США).

Коефіцієнт при змінній X_1 (0,386) означає, що кожен додатковий мільярд доларів ВВП генерує близько 386 млн доларів експортної виручки. Коефіцієнт при змінній X_2 (0,505) показує, що кожен мільярд інвестицій у виробництво забезпечує приріст експорту на 505 млн доларів. Це свідчить про те, що інвестиційна складова є потужнішим драйвером для виходу на зовнішні ринки порівняно із загальним зростанням економіки.

Перевірка моделі за допомогою інструменту «Регресія» підтвердила її адекватність: коефіцієнт детермінації зріс до $R^2 = 0,881$, що означає пояснення 88,1% динаміки експорту спільним впливом ВВП та інвестицій. Множинний коефіцієнт кореляції $R = 0,939$ свідчить про дуже високий рівень зв'язку.

Загальна надійність моделі підтверджується F-критерієм (81,5) при рівні значущості $p < 0,001$. Індивідуальна значущість факторів також доведена: для ВВП $p < 0,001$, для інвестицій $p = 0,0024$.

У дослідженні було підтверджено, що експорт має сильну залежність від ВВП: зі зростанням виробництва країна отримує більше можливостей для реалізації продукції на зовнішніх ринках. Парна регресія показала, що понад 80% змін у експорті пояснюються саме динамікою ВВП.

Додавання капітальних інвестицій у модель дало ще точніші результати. Виявилося, що інвестиції у виробничі потужності та технології мають навіть більший вплив на експорт, ніж загальне зростання економіки. Множинна регресія пояснює понад 88% варіації експорту, що свідчить про високу якість моделі.

Отже, для нарощування експортного потенціалу країни важливо не лише підтримувати стабільне економічне зростання, а й забезпечувати достатній рівень інвестицій. Подальший розвиток дослідження може включати аналіз додаткових факторів, наприклад, імпорту, інновацій чи зовнішньополітичних умов, щоб отримати більш комплексну картину впливу на експорт.

Література:

1. Zomchak L., Klochnyk O. External sector of Ukraine: tendencies, determinants and interdependencies between indicators. *Customs Scientific Journal*. 2023. No. 1. P. 62–69.
2. Зомчак, Л. М., Дида, А. О. Регіональна диференціація та диспропорції аграрного сектору України: кластерний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 24–30. <https://doi.org/10.32782/dees.15-4>
3. Zomchak L., Seniv A. Financial Health Assessment of Ukrainian Banks: A Logistic Regression Model for Bankruptcy Prediction. *Data-Centric Business and Applications* / ed.: A. Semenov, I. Yepifanova, J. Kajanová. Cham : Springer, 2026. Vol. 275. P. 58–66. (Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-032-10153-2_6.
4. Zomchak L., Miskiv D. Structural model of Ukrainian economic performance: interactions between GDP and industrial output. *Smart Economy, Entrepreneurship and Security*. 2024. Vol. 2, No. 2. P. 7–16.
5. Зомчак Л., Вдовин М. Дискримінантний аналіз зовнішньоекономічної діяльності країн Центральної та Східної Європи. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2026. №1 (103). 34-41.
6. The World Bank, URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>

МОДЕЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах структурних трансформацій економіки України дослідження регіональної ділової активності набуває критичного значення для оцінки диспропорцій розвитку областей. Розуміння механізмів того, як кількість діючих суб'єктів господарювання перетворюється у реальні макроекономічні результати (обсяги реалізованої продукції), є необхідним для формування ефективної державної політики. Регіональний розвиток як об'єкт наукового дослідження має специфічні характеристики, для врахування яких вчені застосовують спеціалізовані методи та моделі, такі як кластерний підхід [1], симульативне моделювання [2], панельне моделювання [3], логістичне моделювання [4], статистичний аналіз [5] та інші.

Метою дослідження є економетричне моделювання залежності обсягів реалізованої продукції від ділової активності в розрізі регіонів України з обов'язковим аналізом залишків на наявність гетероскедастичності та її подальшим усуненням за допомогою зваженого методу найменших квадратів. Інформаційною базою є офіційні просторові дані Державної служби статистики України станом на 2024 рік по 24 регіонах України [6].

Залежною змінною (Y) обрано обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання (у тис. грн), незалежною факторною змінною (X) — кількість діючих суб'єктів господарювання (в одиницях).

На першому етапі за допомогою класичного МНК було оцінено параметри базової лінійної економетричної моделі ($y = \beta_0 + \beta_1 x + \varepsilon$), яка набула такого вигляду:

$$y = -139193008,1 + 7595,28x$$

Аналіз базової моделі продемонстрував високу загальну пояснювальну здатність: коефіцієнт детермінації склав $R^2 = 0,7996$. Це означає, що майже 80% регіональної варіації обсягів реалізованої продукції пояснюється саме кількістю діючих підприємств, тоді як інші фактори (інфраструктура, специфіка галузей) формують лише 20% варіації. Розраховане значення критерію Фішера становить $F = 87,81$ ($p < 0,05$), що підтверджує високу глобальну значущість рівняння. З економічної точки зору, граничний вплив фактору X становить 7595,28, тобто

відкриття одного додаткового суб'єкта господарювання в середньому по регіонах забезпечує зростання обсягів реалізації на 7,59 млн грн.

Проте просторові дані апіорі схильні до ефекту масштабу. Варіація обсягів реалізації у великих промислових областях об'єктивно має значно ширший діапазон, ніж у менших. Щоб отримати максимально надійні результати, застосовано комплексний підхід: графічний аналіз поєднано з низкою формальних статистичних критеріїв, серед яких тести рангової кореляції Спірмена, Парка та Годфрея:

Графічний аналіз показав, що для регіонів з невеликою кількістю підприємств відхилення скупчені близько до нульової лінії, однак зі зростанням X їхня амплітуда стрімко збільшується. Скупчення точок є першим візуальним підтвердженням непостійності дисперсії (рис.1).

Тест Годфрея, який перевіряє цілий спектр функціональних залежностей між дисперсією залишків (e^2) та X , довів свою найвищу ефективність. З п'яти побудованих моделей (лінійна, обернена, коренева, квадратична) п'ята модель продемонструвала беззаперечну адекватність. Залежність e^2 від x^2 пояснює 52,45% варіації квадратів залишків ($R^2 = 0,5245$).

F-статистика становить 24,27. Це математично доводить, що дисперсія відхилень у вибірці зростає пропорційно квадрату діючих підприємств.

Для усунення виявленої гетероскедастичності та відновлення ефективності оцінок було застосовано зважений метод найменших квадратів.

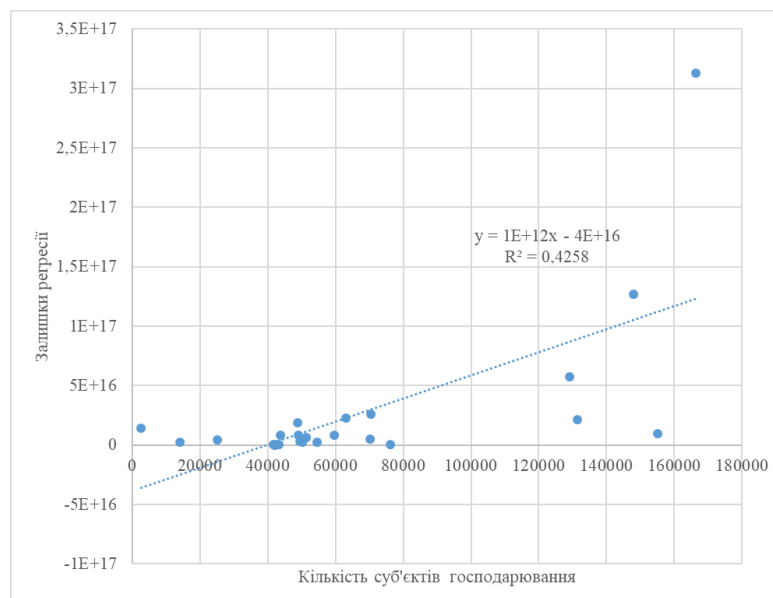

Рис. 1. Графічний аналіз випадкових відхилень

Джерело: створено автором

Таблиця 1

Побудовані моделі методом Годфрея

№ моделі	Специфікація залежності	Коефіцієнт детермінації (R^2)	Статистична значущість моделі
1	Залежність e^2 від X	0,4258	Значуща ($p=0,0005$)
2	Залежність e^2 від $1/X$	0,0107	Незначуща ($p=0,630$)
3	Залежність e^2 від $1/\sqrt{X}$	0,0458	Незначуща ($p=0,315$)

4	Залежність e^2 від $\sqrt{X}$.	0,3233	Значуща ($p=0,0037$)
5	Залежність e^2 від X^2	0,5245	Значуща ($p= 0,00006$)

Джерело: створено автором

Вихідні дані були трансформовані шляхом ділення на ваговий коефіцієнт, виходячи із припущення, що дисперсії пропорційні X , вага $\sqrt{X}$.). Після перетворення даних модель зберегла надзвичайно високу пояснювальну здатність ($R^2 = 0,886$). Рівняння є статистично надійним ($F = 85,61$), і саме воно забезпечує оптимальний зв'язок між стабілізацією дисперсії та збереженням адекватності для макроекономічного аналізу.

Проведене дослідження доводить, що при економетричному аналізі регіональних просторових даних ефект масштабу неминує спричиняє явище гетероскедастичності. Проведена діагностика засвідчила, що в умовах значних економічних диспропорцій класичні тести (Спірмена, Парка) можуть бути нечутливими, тоді як тест Годфрея безпомилково ідентифікує квадратичну природу зростання дисперсії. Усунення проблеми за допомогою зваженого методу найменших квадратів забезпечило ідеальну стабілізацію дисперсії залишків, підвищивши показник детермінації до 0,886.

Економічний зміст результатів свідчить про те, що розвиток підприємництва є потужним і стабільним каталізатором регіонального ВВП. Граничний вплив на рівні 7,59 млн грн реалізованої продукції від кожного нового суб'єкта господарювання доводить, що державні програми підтримки та стимулювання малого бізнесу в областях України матимуть чітко гарантований, математично обґрунтований економічний мультиплікатор. Напрямками подальшого розвитку дослідження є побудова багатофакторних просторових моделей із включенням індикаторів капітальних інвестицій та розвиненості інфраструктури.

Література:

1. Зомчак, Л. М., Дида, А. О. Регіональна диференціація та диспропорції аграрного сектору України: кластерний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 24–30. <https://doi.org/10.32782/dees.15-4>
2. Zomchak L., Miskiv D. Structural model of Ukrainian economic performance: interactions between GDP and industrial output. *Smart Economy, Entrepreneurship and Security*. 2024. Vol. 2, No. 2. P. 7–16.
3. Зомчак Л. М., Снігур М. І. Детермінанти безробіття на регіональних ринках праці України: панельне моделювання динаміки та міжрегіональних відмінностей. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 4 (13). С. 107–111.
4. Zomchak L., Seniv A. Financial Health Assessment of Ukrainian Banks: A Logistic Regression Model for Bankruptcy Prediction. *Data-Centric Business and Applications* / ed.: A. Semenov, I. Yefifanova, J. Kajanová. Cham : Springer, 2026. Vol. 275. P. 58–66. (Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-032-10153-2_6.
5. Вдовин М. Л., Зомчак Л. М., Коханевич М. П. Безробіття в Україні: економіко-статистичний огляд. *Механізми регулювання економіки*. 2022. № 1-2. С. 95–96.
6. Державна служба статистики України: https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_ECONOMY_STRUCTURAL_CHANGE_S_BUSINESS_ENTITY%28~%29

СЕКЦІЯ 2. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙ БУХГАЛТЕРА, АУДИТОРА, ЕКОНОМІСТА, ФІНАНСИСТА В ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

УДК 657

Бенедик Роман

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність D1 «Облік і оподаткування»

Донбаська державна машинобудівна академія
м. Хуст, Україна

Науковий керівник:

Ісаншина Галина, старший викладач
кафедри обліку, оподаткування та економічної безпеки

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА: ВІД ПАПЕРОВИХ ЖУРНАЛІВ ДО ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ

Сьогодні ми спостерігаємо за наймасштабнішою зміною в професії бухгалтера з часів появи подвійного запису. Умовах глобальної економіки 2025-2026 років звичайне ведення обліку - це лише «базовий рівень». Справжня цінність фахівця сьогодні полягає у вмінні бути стратегічним партнером для бізнесу та ефективно керувати даними. Якщо раніше бухгалтер просто фіксував минулі події як «літописець», то тепер від головного бухгалтера очікують прогнозування майбутніх сценаріїв розвитку компанії.

Просте знання проводок стає лише фундаментом, на якому необхідно будувати нові навички, від роботи зі штучним інтелектом (ШІ) до стратегічного менеджменту. Такий перехід зумовлений не тільки технічним прогресом, а й новими вимогами стейкхолдерів [1]. Інвесторам та регуляторам уже не цікаві щоквартальні звіти - їм потрібна прозорість тут і зараз. Тому робота в «хмарі» та безперервний аудит стають новим стандартом галузі (таблиця 1).

Таблиця 1

Глобальні драйвери змін у професії

Фактор змін	Характер впливу на професію	Очікуваний результат до кінця 2026 року
Штучний інтелект (ШІ)	Автоматизація рутинних транзакцій та аналіз великих масивів даних	Скорочення часу на механічну роботу на 30-70% [2]
Сталий розвиток (ESG-критерії)	Впровадження обов'язкової нефінансової звітності (IFRS S1, IFRS S2)	Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських показників у інтегровану звітність
Глобальна мобільність	Розширення практики віддаленої роботи	Складніші податкові зобов'язання

Дефіцит професіоналів в галузі обліку та оподаткування	Скорочення кількості випускників та старіння досвідчених кадрів	Зростання заробітних плат та активне використання аутсорсингу
Регуляторна гармонізація	Впровадження єдиних міжнародних стандартів аудиту	Висока прозорість транскордонних фінансових потоків

Штучний інтелект (ШІ) перестав бути чимось фантастичним і став щоденним інструментом. Зараз здійснюється перехід від окремих сервісів до цілих ШІ-екосистем. Роботизація процесів (RPA) еволюціонувала до «агентних» систем. Є два типи RPA-ботів: автономні (працюють за графіком) та інтерактивні (цифрові помічники). Справжній прорив - це Agentic AI, системи, що самі приймають рішення в робочих ланцюжках. Gartner, Inc - провідна світова дослідницька і консалтингова компанія, висловила думку, що до 2028 року вони прийматимуть кожне сьоме (15%) бухгалтерське рішення самостійно.

ШІ та автоматизація працюють на трьох рівнях:

- операційний рівень - розпізнавання первинних документів - це дає змогу автоматизувати до 80% підготовки звітності [2];
- контрольний рівень - моніторинг операцій у реальному часі. ШІ знаходить шахрайство на 40% краще, ніж звичайні вибіркові перевірки [2];
- стратегічний рівень - використання алгоритмів машинного навчання для прогнозів. Це дозволяє планувати Cash Flow на 30% точніше, ніж раніше [2].

Вже недостатньо просто добре знати Excel. Сучасному бухгалтеру треба освоювати low-code інструменти, такі як, наприклад, Power BI чи Tableau, щоб створювати «живі» дашборди для керівництва.

У глобальному світі різні національні правила обліку - це бар'єр. МСФЗ (IFRS) вже стали мовою бізнесу в понад 140 країнах. Це важливо для залучення капіталу. Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) просуває етику та якість аудиту, особливо в поєднанні фінансових та нефінансових даних. Вони підтримують принцип «будівельних блоків», де міжнародні стандарти є базою, а національні вимоги лише доповнюють їх.

Найважливішим оновленням цього року стала ESG-звітність (екологія, соціальна сфера, управління). З появою ISSB та стандартів IFRS S1 і S2 нефінансові звіти стали такими ж суворими, як і фінансові [3].

Бухгалтери тепер відповідають за:

- кліматичну звітність - розрахунок викидів парникових газів та оцінку вуглецевого сліду;
- соціальну звітність - звітність про безпеку праці, різноманітність штату та права людини;
- управлінські показники - етику, боротьбу з корупцією та структуру менеджменту.

Дефіцит кваліфікованих бухгалтерів призвів до того, що аутсорсинг перестав бути лише засобом економії витрат і став стратегією виживання. Проте глобальна мобільність несе в собі нові податкові ризики. У поточному році податкові органи посилили контроль за віддаленими працівниками.

Ключові зміни для українського бізнесу полягають у наступному:

- обов’язкова цифровізація - повна відмова від паперової звітності.

Бухгалтерські системи повинні бути інтегровані з державними реєстрами в режимі реального часу;

- спеціальний облік активів - через військову агресію виникла потреба в детальному паралельному обліку первісної вартості та втрат від зменшення корисності активів, що були пошкоджені або втрачені;

- ризико-орієнтований аудит - податкові перевірки стають «розумними» - системи автоматично вибирають об’єкти для контролю на основі аналізу аномалій у звітності, що робить якість первинних даних критичною.

Внаслідок того, що бухгалтерські фірми, бухгалтери компаній мають доступ до найбільш конфіденційних даних (кредитні умови, податкові записи, стратегічні інвестиції), вони є пріоритетною мішенню для кіберзлочинців.

У сучасному світі кібербезпека перестає бути суто ІТ-питанням і стає частиною професійного зобов’язання бухгалтера. Розвиток професії бухгалтера в сучасному глобальному середовищі вказує на те, що ми є свідками не зникнення професії, а її «другого народження» на значно вищому рівні складності та впливу. Бухгалтер майбутнього - це фахівець, який поєднує в собі глибокі знання фінансів, майстерність аналітика даних та етичне бачення стратега.

Література:

- 1 Global Reporting Initiative. URL: <https://www.globalreporting.org/>
- 2 «Digitization in Accounting 2025/2026» by KPMG in Germany. URL: <https://kpmg.com/de/en/insights/digital-transformation/digitalisation-in-accounting-2025-2026.html>
- 3 International Sustainability Standards Board. URL: <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/>

Буберенко Аліна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Мурич Костянтин

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Лисенко Алла, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА ТА АУДИТОРА

В умовах глобалізації економіки та розвитку бізнесу спостерігається підвищення вимог до забезпечення повноти та правильності відображення інформації в обліку та звітності, у зв'язку з чим важливого значення набуває дотримання бухгалтерами та аудитором фундаментальних принципів професійної етики. Саме фахівці в сфері обліку та аудиту забезпечують якісний процес формування фінансової звітності, яка виступає основою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Етичні норми у сфері обліку та аудиту визначають межі допустимої поведінки бухгалтерів та аудиторів, формують основу професійної відповідальності. Їх порушення може стати причиною втрати довіри інвесторів та суспільства, виникнення фінансових зловживань та системних криз.

Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В. та Здирко Н. Г. визначають професійну етику як систему моральних норм та принципів, які враховують особливості професійної діяльності людей [1, с. 13]. Ковальчук Т. М. та Кузь В. І. вважають, що суть професійної етики та її призначення полягають не лише в установленні чітких параметрів морально-професійних відносин між суб'єктами, обґрунтуванні та конкретизації норм, суджень, моральних принципів, відповідних для виконання певних посадових повноважень, а й у відображенні впливу норм моралі на розвиток професійних стосунків [2, с. 31, 32].

У сфері бухгалтерського обліку та аудиту професійну етику потрібно розглядати не тільки як сукупність норм, суджень, моральних принципів, а й як інструмент, спрямований на забезпечення довіри до інформації, відображеної в обліку та звітності. При цьому необхідно враховувати, що етичні норми для бухгалтера та аудитора закріплені у Міжнародному кодексі етики професійних бухгалтерів [3], Міжнародних стандартах аудиту (200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту», 220 «Управління якістю аудиту фінансової звітності») [4], статті 8 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [5].

Базові принципи професійної етики бухгалтерів та аудиторів узагальнені на рис. 1.

Фундаментальні принципи професійної етики бухгалтерів та аудиторів	
	Чесність – правдивість, добросовісність, відкритість у професійно-ділових відносинах. Бухгалтери та аудитори не повинні вводити користувачів в оману та допускати викривлення інформації
	Об'єктивність – уникнення конфлікту інтересів, упередженості, будь-якого впливу, що може поставити під сумнів незалежність аудитора. Цей принцип особливо є важливим для аудиторів
	Професійна компетентність – бухгалтери та аудитори повинні виконувати покладені на них обов'язки відповідально та з належною уважністю, постійно підтримувати необхідний рівень знань і навичок
	Конфіденційність – отримана в процесі професійної діяльності інформація не повинна розголошуватися (за винятком випадків, передбачених законодавством)
	Професійна поведінка – передбачає необхідність дотримання законодавства та професійних стандартів, уникнення дій, спрямованих на дискредитацію професії

Рис. 1. Фундаментальні принципи професійної етики бухгалтерів та аудиторів

Джерело: узагальнено авторами на підставі [3-5]

Етична поведінка бухгалтера як безпосереднього учасника процесу формування фінансової звітності проявляється у забезпеченні прозорості облікової політики та достовірного відображення господарських операцій, недопущенні маніпулювання показниками звітності, протидії тиску з боку керівництва.

Бувають ситуації, коли бухгалтер стикається із етичними дилемами: вимогами керівництва щодо заниження податкових зобов'язань, приховування збитків і т. ін.

На відміну від бухгалтера, який фіксує факти господарської діяльності, аудитор реалізує функцію незалежного контролю. Враховуючи цей факт, ключовим для аудитора є дотримання принципу незалежності, що проявляється у незалежності його мислення та поведінки.

Етичні ризики в аудиті можуть бути пов'язані з тривалими відносинами із замовником, фінансовою залежністю від клієнта, тиском з боку клієнта, наданням супутніх послуг.

Якщо аудитор не дотримуватиметься етичних принципів, то це може призвести до викривлення результатів перевірки, а отже й втрати довіри до підсумкової документації аудитора.

Потрібно враховувати існування ряду проблем, які ускладнюють дотримання бухгалтерами та аудиторами етичних норм: недостатній контроль за дотриманням встановлених стандартів; низький рівень етичної культури;

відсутність ефективних механізмів відповідальності; конфлікт між професійними обов'язками та інтересами роботодавця; вплив корупційних чинників.

В умовах цифровізації економіки для бухгалтерів та аудиторів з'явилися нові виклики, пов'язані із автоматизацією облікових процесів та обробкою великих масивів даних. Науковці зазначають, що чітко сформований перелік аудиторських процедур сприяє отриманню достовірних доказів для подальшої розробки аудитором обґрунтованих висновків [6, с. 149].

З метою забезпечення належного рівня етичної поведінки фахівців з обліку та аудиту необхідно удосконалювати професійні стандарти та посилювати контроль за їх дотриманням, розвивати систему безперервного професійного розвитку та підвищувати роль професійних організацій у цьому процесі, формувати корпоративну культуру доброчесності та створювати механізми захисту фахівців, які повідомляють про порушення.

Таким чином, професійна етика є фундаментальною основою діяльності бухгалтерів та аудиторів і вагомим чинником забезпечення довіри до сформованої та відображеної у фінансовій звітності інформації. Чесність, компетентність, об'єктивність, забезпечення конфіденційності та професійної поведінки фахівцями з обліку та аудиту сприяють підвищенню якості як ведення обліку, так і результатів аудиту. Водночас існуючі виклики вимагають удосконалення етичних стандартів та механізмів їх реалізації.

Література:

1. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 252 с.
2. Ковальчук Т. М., Кузь В. І. Професійна етика в обліку, аудиті та оподаткуванні: навч. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2024. 200 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10299/Profesiuna_etuka_2024.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності). IESBA, 2024 р. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_code_of_professional_ethics_accountants_including_international_independence_standards-780
4. Міжнародні стандарти контролю якості (управління якістю), аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779
5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України № 2258-VIII від 21 грудня 2017 р. (редакція від 26.12.2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n85>
6. Лисенко А. М., Акімов С. С. Теоретико-методичні основи застосування аналітичних процедур в аудиті фінансово-господарської діяльності аграрних формувань. *Економіка і регіон*, 2024. № 3(94). С. 148-156. URL: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3\(94\).3492](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3(94).3492)

УДК 336.14:657:658.26

Іщук Мар'яна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Велієва Вікторія, к.е.н., доц.
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗНЕЦІНЕНИХ ТА НЕПРИДАТНИХ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ

Проблема ефективного обліку знецінених та непридатних до використання основних засобів (ОЗ) у державному секторі є надзвичайно актуальною та багатогранною. Вона безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності, ефективність управління державним майном, а також на прозорість використання бюджетних коштів. В умовах динамічного технологічного розвитку та природного фізичного зносу активів, критично важливо забезпечувати своєчасне та об'єктивне відображення реального стану державного майна. Чинна нормативно-правова база, попри її основні положення, часто не повною мірою відповідає сучасним вимогам, що створює значні перешкоди для суб'єктів державного сектору у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо подальшої долі таких активів. Недостатньо чіткі методичні рекомендації та надмірна бюрократизація процесів нерідко призводять до спотворення даних бухгалтерського обліку, що може мати серйозні негативні наслідки для фінансової дисципліни та загальної ефективності використання державних ресурсів.

Однією з ключових методологічних проблем є відсутність чітких та уніфікованих методик для визначення моменту настання знецінення та ідентифікації повної непридатності ОЗ. Це створює підґрунтя для суб'єктивізму в оцінці, що потенційно може призвести до ризиків недостовірного відображення вартості активів у фінансовій звітності. Крім того, існуючі процедури списання ОЗ у державному секторі характеризуються надмірною тривалістю та складністю, що істотно ускладнює своєчасне виведення з експлуатації фізично та морально застарілих активів. Затягування цього процесу не лише обтяжує бухгалтерський облік додатковими витратами на утримання, а й перешкоджає оновленню матеріально-технічної бази. Важливим аспектом, що потребує посиленої уваги, є також недостатня ефективність системи контролю за рухом знецінених та непридатних ОЗ, що може створювати передумови для їхнього несанкціонованого використання, втрати або реалізації за заниженою вартістю, завдаючи прямої шкоди державним інтересам. Додатково, недостатній рівень автоматизації облікових процесів значно ускладнює оперативний моніторинг, аналіз інформації про такі активи та прийняття своєчасних управлінських рішень.

Для системного подолання окреслених проблем та підвищення ефективності обліку знецінених та непридатних до використання ОЗ у державному секторі необхідно здійснити комплексні заходи. Першочерговим

завданням є розробка та впровадження єдиної, уніфікованої методології знецінення та визначення непридатності ОЗ. Ця методологія повинна ґрунтуватися на чітких, об'єктивних критеріях та індикаторах, що дозволить забезпечити єдиний підхід до оцінки та підвищити достовірність облікових даних на всіх рівнях державного управління. Паралельно з цим, необхідно терміново оптимізувати та спростити процедури списання ОЗ шляхом впровадження прозорих та ефективних механізмів, включаючи розширення використання електронних систем документообігу та чітке розмежування відповідальності між структурними підрозділами. Не менш важливим є посилення внутрішнього та зовнішнього контролю за всіма етапами, пов'язаними з обліком, списанням та утилізацією ОЗ, що передбачає регулярні інвентаризації та аудиторські перевірки. Суттєве покращення можливе також завдяки активному впровадженню сучасних інформаційних технологій для автоматизації обліку ОЗ, що забезпечить оперативний доступ до актуальної інформації та покращить аналітичні можливості. Нарешті, постійна професійна підготовка фахівців, що займаються обліком ОЗ у державному секторі, є ключовою для забезпечення дотримання нових стандартів та підвищення їхньої кваліфікації.

Практична реалізація запропонованих напрямків вимагає не лише внесення змін до нормативно-правових актів, а й комплексного підходу до їх впровадження. Це передбачає формування міжвідомчих робочих груп для розробки нових стандартів та методик, проведення навчальних семінарів та тренінгів для бухгалтерів та фахівців з управління майном, а також забезпечення достатнього фінансування для розробки та впровадження сучасних інформаційних систем. Важливим аспектом є також розробка механізмів відповідальності за порушення процедур обліку та списання, що стимулюватиме дотримання встановлених правил. Запровадження електронного документообігу на всіх етапах життєвого циклу ОЗ, від надходження до списання, значно підвищить прозорість, швидкість обробки інформації та мінімізує людський фактор, який часто є джерелом помилок або зловживань. Це створить єдиний інформаційний простір, що дозволить оперативно відслідковувати стан та рух кожного об'єкта основних засобів, незалежно від його місця розташування.

Окрім перелічених технічних та процедурних аспектів, важливою складовою є також формування культури відповідальності та прозорості серед усіх учасників процесу управління державним майном. Це включає підвищення усвідомленості щодо важливості ефективного використання ресурсів, недопущення зловживань та своєчасного реагування на виявлені порушення. Розробка та впровадження системи КРІ (ключових показників ефективності) для підрозділів, відповідальних за облік та управління ОЗ, може стати додатковим стимулом для підвищення якості їхньої роботи. Успішне вирішення проблеми обліку знецінених та непридатних ОЗ також сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України щодо забезпечення належного державного управління та ефективного використання публічних фінансів.

Таким чином, ефективний облік знецінених та непридатних до використання основних засобів у державному секторі є не просто бухгалтерською формальністю, а фундаментальним чинником забезпечення

фінансової стабільності та раціонального управління національними ресурсами. Поточна система потребує кардинальних змін, спрямованих на її модернізацію та підвищення прозорості. Впровадження єдиної, чіткої методології оцінки ОЗ, суттєве спрощення та автоматизація процедур списання, а також безкомпромісне посилення внутрішнього та зовнішнього контролю – це лише частина необхідних кроків. Паралельно з цим, критично важливими є інвестиції у професійний розвиток кадрів та формування нової культури відповідальності, що базується на принципах ефективності та доброчесності.

Лише комплексний підхід, що охоплює як нормативно-правові, так і технічні, організаційні та ментальні аспекти, дозволить перетворити існуючі виклики на можливості. Це дасть змогу не лише забезпечити достовірність фінансової звітності та мінімізувати корупційні ризики, але й значно оптимізувати використання бюджетних коштів, звільняючи їх для інвестицій у соціальний розвиток та модернізацію країни. Зрештою, ефективне управління державним майном є ключовим елементом підвищення довіри суспільства до державних інститутів та забезпечення сталого розвитку України у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі: наказ М-ва фінансів України від 24.12.2010 № 1629. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-11#Text>.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ М-ва фінансів України від 28.12.2009 № 1541. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text>.
3. Велієва В.О., Руденко С.В., Сусіденко О.В. Організація та контроль обліку фінансово-розрахункових операцій у бюджетних установах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №10 (50). С.725-737
4. Севідова І.О., Велієва В.О., Руденко О.В. Особливості ведення обліку оплати праці в нових економічних реаліях. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 938-951. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-938-951](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-938-951)

Кривченко Поліна

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 6Ф11 Управління фінансовим бізнесом

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Науковий керівник:

Даниленко Олена, к.е.н., доц.
доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ HR-МАРКЕТИНГУ

У сучасних умовах розвитку економіки та загострення конкуренції на ринку праці особливої актуальності набуває проблема залучення, утримання та розвитку персоналу. Компанії змагаються не лише за споживачів, а й за висококваліфікованих фахівців, що зумовлює необхідність використання нових управлінських підходів. Одним із таких підходів є HR-маркетинг, який поєднує інструменти маркетингу та управління персоналом. У наукових дослідженнях HR-маркетинг розглядається як інтегрована концепція управління персоналом, що поєднує інструменти маркетингу, стратегічного менеджменту та цифрових комунікацій [1; 2]. Його сутність полягає у формуванні привабливого бренду роботодавця та забезпеченні довгострокової конкурентоспроможності організації на ринку праці.

У науковій літературі обґрунтовується доцільність розмежування HR-маркетингу на внутрішній та зовнішній. Зовнішній HR-маркетинг спрямований на залучення потенційних кандидатів, формування позитивного іміджу компанії та підвищення її впізнаваності на ринку праці. Внутрішній HR-маркетинг, своєю чергою, орієнтований на підвищення рівня залученості персоналу, розвиток корпоративної культури та утримання працівників [2; 3]. Така диференціація дозволяє забезпечити узгодженість між внутрішніми управлінськими процесами та зовнішнім позиціонуванням організації.

Важливим елементом HR-маркетингу є формування ціннісної пропозиції роботодавця (Employee Value Proposition – EVP), яка відображає сукупність матеріальних і нематеріальних переваг роботи в компанії. Дослідники [4; 5] наголошують, що ефективність EVP залежить від її відповідності реальному досвіду працівників, що, у свою чергу, визначає рівень довіри до бренду роботодавця.

Сучасні підходи до HR-маркетингу характеризуються активним використанням цифрових технологій. Зокрема, йдеться про застосування соціальних мереж, контент-маркетингу, аналітичних інструментів та програм рекомендацій, які сприяють більш ефективній комунікації з цільовими аудиторіями [1; 4; 5]. Це зумовлює трансформацію ролі HR-фахівця, який дедалі частіше виступає як менеджер бренду роботодавця та координатор цифрових комунікацій.

Окремої уваги заслуговує концепція employee advocacy (адвокація працівниками), яка передбачає залучення працівників до процесу просування бренду роботодавця. У наукових джерелах [2; 4; 5] підкреслюється, що такий підхід забезпечує вищий рівень довіри до інформації про компанію порівняно з традиційними рекламними інструментами.

Крім того, дослідники [3] акцентують увагу на тісному взаємозв'язку HR-маркетингу з корпоративною культурою організації. Встановлено, що ефективність зовнішнього HR-маркетингу безпосередньо залежить від якості внутрішнього середовища, оскільки невідповідність між задекларованими цінностями та реальними практиками може негативно впливати на репутацію роботодавця.

Таким чином, узагальнення наукових підходів дозволяє зробити висновок, що HR-маркетинг є багатокомпонентною системою, яка інтегрує управління персоналом, маркетингові інструменти та цифрові технології, забезпечуючи формування стійкого бренду роботодавця та підвищення ефективності діяльності організації в умовах динамічного ринку праці.

Література:

1. Грицишин В. HR-маркетинг як інструмент управління персоналом. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах», 05 листопада 2021 року. Т. : ФОП Паляниця В.А., 2021. С. 176–178. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/36362?locale=en>.
2. Павленко Т. В. Маркетинг персоналу та HR-брендинг: навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка», спеціалізації «Управління персоналом та економіка праці». Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. 97с. URL: https://utek.uz.ua/wp-content/uploads/2025/05/HR-marketing_Pavlenko.pdf.
3. Сагайдак М. П. Внутрішній маркетинг і маркетинг персоналу: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. №7. С. 110–117. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/5d0208b5-114c-4d7f-b79e-266bc0058eda/download>.
4. HR-брендинг: як маркетингові стратегії допомагають привертати і утримувати таланти. HURMA. URL: <https://hurma.work/blog/yak-praczyuye-hr-brening/>.
5. HR-маркетинг: що це та навіщо він потрібен. HURMA. Режим доступу: URL. [HR-маркетинг: що це та навіщо він потрібен | HURMA](#).

Фурсова Дар'я,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність D1 «Облік і оподаткування»
Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, Україна
Науковий керівник:
Романькова Оксана, к.х.н., доц.
доцент кафедри обліку, оподаткування та економічної безпеки

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ ТИСКУ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА

Виконання професійних обов'язків часто супроводжується етичними дилемами. Це ситуація, в якій дотримання вимог одного основоположного принципу конфліктує з дотриманням вимог іншого або кількох інших основоположних принципів [1]. Зазвичай причиною такого конфлікту стає зовнішнє втручання, коли вимоги організації суперечать кодексу.

Професійний бухгалтер не повинен дозволяти тиску з боку інших осіб призводити до порушення дотримання основоположних принципів [1]. Будь-які спроби схилити фахівця до дій, що суперечать стандартам етики, створюють значні ризики для професійної репутації та інтересів суспільства. Тиск може бути спрямований на те, щоб спонукати або примусити професійного бухгалтера діяти всупереч професійним стандартам, законам чи нормативним актам. Очікується, що бухгалтер не повинен чинити тиск на інших осіб, про який бухгалтер знає або має підстави вважати, що це призведе до порушення основоположних принципів іншими особами [1].

Будь-яка спроба впливу на бухгалтера ставить під удар його професійну чесність. Професійний бухгалтер може зазнавати тиску, який створює загрози дотриманню основоположних принципів, наприклад, загрозу залякування при виконанні професійної діяльності. Це робить неможливим виконання ключового обов'язку, адже бухгалтер не повинен свідомо бути пов'язаним зі звітами, деклараціями, повідомленнями або іншою інформацією, якщо він вважає, що ця інформація містить суттєво неправдиві твердження або твердження, що вводять в оману [1].

Захист професійної незалежності бухгалтера безпосередньо залежить від наявності доказової бази щодо спроб зовнішнього впливу. Класифікація джерел тиску є першим кроком до розуміння мети втручання в професійну діяльність, що є необхідною умовою для подальшого обґрунтування своєї позиції перед керівництвом або правоохоронними органами (рис. 1). Для протидії тиску професійний бухгалтер повинен не тільки дотримуватися стандартів етики, а й спиратися на правові гарантії, передбачені законодавством.

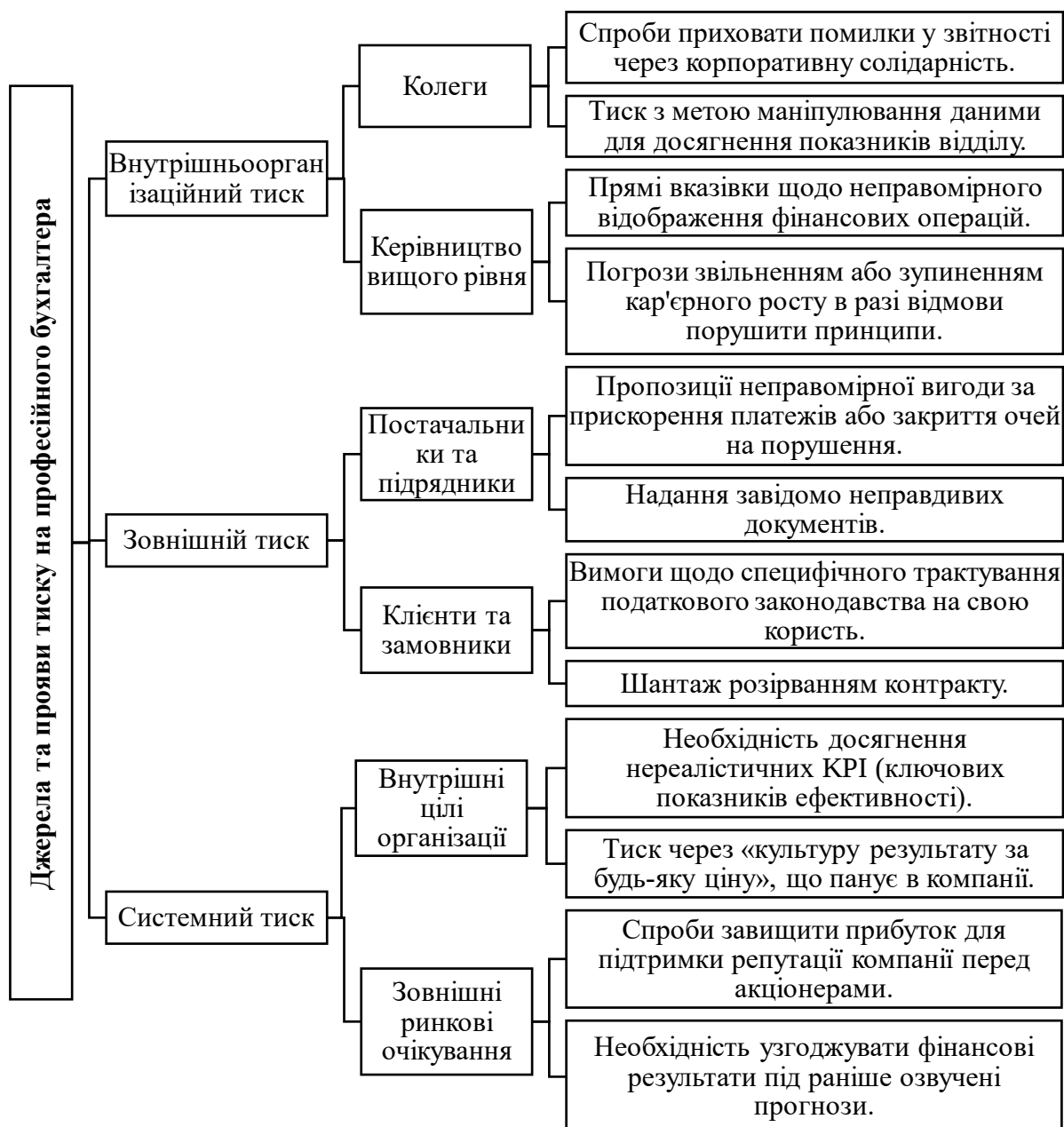

Рисунок 1 – Класифікація джерел тиску на професійного бухгалтера
Джерело: сформовано авторами за МКЕПБ [1]

Здатність професійного бухгалтера протидіяти тиску є основою збереження довіри до фінансової звітності. Будь-які спроби маніпулювати інформацією не лише ставлять під питання об'єктивність фахівця, а й створюють реальні правові ризики для бізнесу.

У таблиці 1 систематизовано основні види тиску та алгоритми дій для захисту принципів за нормами Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності) з урахуванням положень Кодексу законів про працю України, які забезпечують правовий захист бухгалтера під час виконання його посадових обов'язків.

Таблиця 1

Алгоритм реагування на типові види тиску згідно з Міжнародним кодексом етики професійних бухгалтерів та КЗпП України

Вид тиску	Ситуація	Що робити? (МКЕПБ)	Законодавчий захист (КЗпП України)
Щодо конфлікту інтересів	Тиск з боку родичів або близьких осіб, які мають власну вигоду в роботі організації.	Вийти з процесу прийняття рішень. Просити змінити обов'язки, щоб не працювати з цією особою.	Стаття 41 (п. 4-1) та Стаття 25-1. Закон дозволяє обмеження на спільну роботу близьких родичів, якщо вони підпорядковані один одному. Наявність конфлікту інтересів - підстава для припинення відносин.
Щодо маніпулювання інформацією	Вимоги викривити цифри у звітах, приховати витрати або подати неправдиві дані для інвесторів.	Обговорити проблему з вищим керівництвом. Якщо не допомагає - відмовитися від роботи з цією звітністю.	Стаття 139, Стаття 2-1 та Стаття 32 (ч. 6). Працівник зобов'язаний працювати чесно. Заборонено будь-який негативний вплив на викривача, який повідомив про факти корупції або порушення.
Щодо знань або термінів	Наказ робити роботу, яку ви не знаєте як робити, або виконувати завдання у занадто короткі строки.	Вимагати достатньо часу для роботи. Повідомити про причини відмови, якщо загрозу неможливо усунути.	Стаття 31 та Стаття 141. Роботодавець не має права вимагати роботу, не обумовлену договором. Обов'язок компанії – створити умови для належного виконання обов'язків.
Щодо фінансових інтересів	Примус до обману заради отримання премій, акцій або інших виплат.	Розкрити інформацію про інтереси найвищому керівництву. Вимагати перегляду системи оплати.	Стаття 2-2 та Стаття 110. Безпідставне позбавлення премій з метою примусу – це мобінг (цькування), який заборонений. Бухгалтер має право на повну інформацію про свою зарплату.
Щодо хабарів та подарунків	Вимога прийняти подарунок від постачальника або дати хабар для впливу на чиєсь рішення.	Не приймати і не пропонувати нічого. Повідомити керівництво або припинити відносини з цією стороною.	Стаття 2-1 та Стаття 235. Захист осіб, які повідомляють про порушення антикорупційного закону. При звільненні через відмову від корупції – негайне поновлення через суд.

Отже, подолання етичних дилем вимагає від бухгалтера професійної стійкості та конкретних дій: від своєчасної ідентифікації загроз та їх документування до захисту власних прав та принципів у правовому полі. Тільки якщо професійна чесність буде пріоритетнішою за миттєві інтереси окремих осіб, можна гарантувати об'єктивність та незалежність професії.

Література:

1. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності), 2022 р. URL: <https://surl.lu/plebsz>.
2. Кодекс законів про працю України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

СЕКЦІЯ 3. ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ ПРО БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ОБЛІКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ТА ПРАКТИКИ

УДК331.2

Бортник Оксана

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Смірнова Ірина, к.е.н, доц.
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Оплата праці в бюджетній сфері є однією з найважливіших складових соціально-економічної політики держави. В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, економічної нестабільності та необхідності відновлення країни, питання матеріального забезпечення працівників бюджетних установ набуває особливого значення. Саме працівники освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери та державного управління забезпечують функціонування ключових інститутів суспільства. Тому рівень їхньої оплати праці безпосередньо впливає на якість життя населення, розвиток людського капіталу та загальну стабільність у державі.

Оплата праці в бюджетній сфері має специфічний характер, оскільки здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів. Це означає, що її обсяг і структура значною мірою залежать від фінансових можливостей держави, рівня наповнення бюджету та пріоритетів бюджетної політики. На відміну від приватного сектору, де заробітна плата формується під впливом попиту і пропозиції на ринку праці, у бюджетній сфері вона регулюється нормативно-правовими актами, що встановлюють єдині підходи до її визначення.

Важливою особливістю є використання тарифної системи оплати праці. Основою такої системи є Єдина тарифна сітка, яка визначає співвідношення між посадовими окладами різних категорій працівників. Кожному працівнику присвоюється тарифний розряд відповідно до його кваліфікації, освіти, досвіду роботи та складності виконуваних обов'язків. Це дозволяє впорядкувати систему оплати праці, однак не завжди забезпечує достатній рівень диференціації доходів залежно від результатів праці [2].

Структура заробітної плати в бюджетній сфері є багатокомпонентною. Основною складовою є посадовий оклад, який визначається тарифною ставкою. Додатково працівники можуть отримувати різноманітні надбавки та доплати, зокрема за вислугу років, інтенсивність праці, роботу в складних умовах, науковий ступінь або почесне звання. Також передбачені премії та інші

заохочувальні виплати. Однак їх частка у загальній структурі заробітної плати часто є обмеженою через недостатність бюджетного фінансування.

Суттєвою рисою оплати праці в бюджетній сфері є високий рівень державного регулювання. Уряд встановлює розміри посадових окладів, порядок нарахування надбавок і доплат, а також визначає мінімальні соціальні стандарти. Такий підхід забезпечує певну соціальну справедливість і прозорість, але водночас обмежує можливості керівників установ щодо індивідуального стимулювання працівників [4].

Фінансування оплати праці в бюджетній сфері здійснюється в межах бюджетних асигнувань, що часто є обмеженими. У періоди економічних труднощів це може призводити до стримування зростання заробітної плати або скорочення стимулюючих виплат. Крім того, залежність від бюджету робить систему оплати праці вразливою до змін у державній фінансовій політиці.

Разом із тим, бюджетна сфера характеризується наявністю значних соціальних гарантій. Працівники мають право на оплачувані відпустки, лікарняні, стабільну зайнятість, а також інші види соціального забезпечення. Це є важливим фактором привабливості роботи в бюджетних установах, особливо в умовах нестабільного ринку праці [3].

Незважаючи на наявні переваги, система оплати праці в бюджетній сфері має низку суттєвих проблем. Серед них — відносно низький рівень заробітної плати порівняно з приватним сектором, недостатня мотивація працівників, обмежені можливості для професійного та фінансового зростання. Це спричиняє відтік кваліфікованих кадрів, зокрема молодих спеціалістів, що негативно впливає на якість надання послуг у державному секторі.

Окремою проблемою є недостатня залежність рівня оплати праці від результатів діяльності працівника. У багатьох випадках система винагороди орієнтована більше на формальні показники (стаж, посада), ніж на ефективність та продуктивність праці. Це знижує стимул до підвищення якості роботи та впровадження інновацій [1].

У сучасних умовах в Україні відбувається поступове реформування системи оплати праці в бюджетній сфері. Основними напрямками таких реформ є підвищення рівня заробітної плати, удосконалення тарифної системи, розширення можливостей для преміювання та стимулювання працівників. Особлива увага приділяється підвищенню оплати праці в таких важливих галузях, як освіта та охорона здоров'я.

Перспективи розвитку системи оплати праці в бюджетній сфері пов'язані з необхідністю забезпечення балансу між фінансовими можливостями держави та потребою у створенні конкурентоспроможних умов праці. Важливим завданням є підвищення престижності праці в бюджетному секторі, удосконалення механізмів мотивації та забезпечення справедливого розподілу доходів.

Отже, оплата праці в бюджетній сфері є важливим елементом соціально-економічної системи держави, що забезпечує функціонування ключових галузей, таких як освіта, охорона здоров'я, культура та державне управління. Вона має низку специфічних особливостей, зокрема високий рівень державного

регулювання, залежність від бюджетного фінансування, застосування тарифної системи та обмежені можливості для гнучкого матеріального стимулювання працівників. Незважаючи на наявність соціальних гарантій і відносну стабільність зайнятості, рівень заробітної плати у бюджетній сфері часто залишається недостатнім, що знижує мотивацію працівників і сприяє відтоку кваліфікованих кадрів. У сучасних умовах особливої актуальності набуває необхідність реформування системи оплати праці, підвищення її ефективності, справедливості та конкурентоспроможності. Важливим завданням держави є створення таких умов, за яких оплата праці відповідатиме складності та значущості виконуваної роботи, стимулюватиме професійний розвиток і забезпечуватиме належний рівень життя працівників. Лише за умови комплексного підходу до вдосконалення цієї системи можливо досягти підвищення якості державних послуг, зміцнення кадрового потенціалу та забезпечення сталого розвитку суспільства в цілому.

Література:

1. Морозюк Н. С. Актуальні питання заробітної плати в бюджетній сфері. *Фінанси, облік, банки*. 2014. № 1 (20). С. 203–208. URL: <https://share.google/JmxhjdYeOQz9BEDfM>
2. Особливості організації оплати праці в бюджетній сфері. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 276–282. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2017-3_0-pages-276_282.pdf
3. Сидоренко А. С. Соціально-трудова гарантія державних службовців в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 90, ч. 2. С. 431–435. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.60>
4. Швець П. Реформування оплати праці працівників бюджетної сфери в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 2 (52). С. 133–135. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2023.02.131>

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Велієва Вікторія, к.е.н., доц.
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Актуальність теми дослідження, що стосується формування та відображення власного капіталу в бюджетних установах, визначається його ключовою роллю як показника фінансового стану та акумульованих державних ресурсів, що знаходяться у розпорядженні установ для виконання покладених на них функцій.

Власний капітал бюджетних установ, відповідно до положень Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС), є відображенням інтересів власника, тобто держави або територіальної громади, в активах, що знаходяться у розпорядженні установи. Його основними компонентами визначені внесений капітал, що формується за рахунок бюджетних асигнувань на придбання необоротних активів та отриманого майна від інших установ; капітал у дооцінках, який відображає результати переоцінки необоротних активів; цільове фінансування, що розглядається як складова власного капіталу в частині активів, які не підлягають поверненню, обліковується у складі доходів майбутніх періодів, а потім визнається доходом звітного періоду пропорційно нарахуванню амортизації або при виконанні умов використання цільових надходжень; та, нарешті, фінансовий результат, який відображає перевищення доходів над витратами або навпаки за звітний період. Використання типових форм та інструкцій, що надаються Міністерством фінансів та Казначейством, забезпечує певний рівень уніфікації та контролю за дотриманням бюджетної дисципліни. Крім того, централізована казначейська система виконання бюджетів відіграє ключову роль у забезпеченні оперативного контролю за рухом коштів, що також впливає на визначення та відображення певних облікових процедур.

Проте, незважаючи на існуюче нормативне регулювання, у практиці формування та відображення власного капіталу в бюджетних установах існує ряд системних проблем. По-перше, однією з найсуттєвіших є недостатньо чітке методологічне розмежування між різними складовими власного капіталу, особливо в частині цільового фінансування та його подальшої трансформації у внесений капітал. Це створює методологічні труднощі для бухгалтерів та призводить до неоднозначності в трактуванні та відображенні певних господарських операцій, що може впливати на достовірність звітних даних. По-

друге, значну складність становить облік цільового фінансування, що надходить під конкретні програми, проєкти або на придбання певних активів, та його поступове визнання доходами відповідно до НП(С)БОДС. Цей процес часто призводить до помилок та потенційного викривлення фінансового результату, оскільки механізм обліку доходів майбутніх періодів для цільового фінансування є досить запутаним і вимагає постійного, ретельного контролю та розуміння всіх умов використання коштів. По-третє, порядок відображення капіталу в дооцінках не завжди повною мірою відповідає міжнародним стандартам, що ускладнює зіставність фінансової інформації бюджетних установ з аналогічними даними в інших країнах або секторах економіки. Часто переоцінка активів проводиться нерегулярно або на підставі застарілих методик оцінки, що робить цей компонент капіталу менш репрезентативним та не відображає реальної вартості активів. По-четверте, відсутність деталізованого аналітичного обліку за джерелами формування власного капіталу та напрямками його використання суттєво обмежує можливості для глибокого фінансового аналізу та об'єктивної оцінки ефективності управління державним майном. Наприклад, без такого аналітичного обліку важко відстежити, яка саме частина внесеного капіталу була сформована за рахунок бюджетних коштів, а яка – за рахунок безоплатно отриманого майна, що є важливим для управлінського контролю.

Власний капітал бюджетних установ України є важливим індикатором їхнього фінансового стану, однак його формування та відображення стикаються зі значними методологічними та організаційними проблемами. Основними прогалинами є недостатня чіткість розмежування компонентів капіталу, складності в обліку цільового фінансування та його трансформації, а також невідповідність відображення капіталу в дооцінках міжнародним стандартам. Додатковою проблемою є відсутність належного аналітичного обліку та низький рівень автоматизації процесів, що призводить до зниження достовірності, прозорості та аналітичної цінності фінансової інформації, ускладнюючи ефективне управління державними активами.

Для системного вдосконалення процесів формування та відображення власного капіталу в бюджетних установах пропонується реалізувати комплекс таких рекомендацій. По-перше, необхідно посилити методологічне забезпечення обліку власного капіталу. Це передбачає розробку деталізованих роз'яснень та рекомендацій щодо чіткого розмежування його складових, особливо в частині трансформації цільового фінансування та відображення безоплатно отриманих активів. По-друге, слід запровадити більш прозорий та гнучкий механізм обліку цільового фінансування, який забезпечить його коректне відображення у складі власного капіталу до моменту визнання доходом, з чіткими критеріями та процедурами такого визнання. По-третє, критично важливим є гармонізація підходів до переоцінки необоротних активів з IPSAS. Це дозволить забезпечити більш адекватне відображення капіталу в дооцінках, підвищити прозорість та зіставність фінансової звітності бюджетних установ на міжнародному рівні, вимагаючи регулярного оновлення методик переоцінки та обов'язковості її проведення. По-четверте, необхідно розширити можливості аналітичного обліку власного капіталу, зокрема, за джерелами його формування (бюджетні

асигнування, власні надходження, безоплатно отримані активи) та напрямками використання, що значно покращить управлінський облік та контроль за ефективністю використання державного майна. Нарешті, ключовим є підвищення рівня автоматизації облікових процесів, пов'язаних з власним капіталом, шляхом впровадження сучасних інформаційних систем. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню прозорості фінансової інформації бюджетних установ, забезпечить більш ефективне управління державними активами та зміцнить фінансову дисципліну в державному секторі України.

Література:

1. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі: наказ М-ва фінансів України від 24.12.2010 № 1629. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-11#Text>.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ М-ва фінансів України від 28.12.2009 № 1541. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text>
3. Велієва В.О. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості у бюджетних установах: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 736-750. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-736-749](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-736-749)
4. Велієва В.О., Руденко С.В., Сусіденко О.В. Організація та контроль обліку фінансово-розрахункових операцій у бюджетних установах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №10 (50). С.725-737
5. Сєвідова І.О., Велієва В.О., Руденко О.В. Особливості ведення обліку оплати праці в нових економічних реаліях. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 938-951. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-938-951](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-938-951)
6. Сєвідова І.О., Велієва В.О. Статистичний аналіз фінансово-бюджетної звітності бюджетних установ у взаємозв'язку з банківською діяльністю. *Національні інтереси України*. 2025. №9(14). С. 802-814. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9\(14\)-802-814](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9(14)-802-814)

Залевська Дар'я

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Смірнова Надія, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Сільське господарство залишається стратегічною галуззю економіки України. Проте специфіка сільсько господарського виробництва (залежність від природно-кліматичних обставин, тривалий операційний цикл, наявність живих організмів як об'єктів обліку) у поєднанні з поточними економічними та форс-мажорними проблемами створює серйозні проблеми для організації ефективної системи бухгалтерського обліку та фінансового контролю. Основні виклики та проблеми:

Облік оцінка та біологічних активів. Нестабільність ринкових цін на сільськогосподарську продукцію та відсутність активного ринку для незрілих насаджень або специфічного поголів'я (видів активів), бухгалтери часто змушені оцінювати їх за первісною вартістю. Це викривляє реальний фінансовий стан підприємства у звітності. Різниця в часі між здійсненням витрат на біологічні перетворення та отриманням готової продукції ускладнюють обчислення собівартості.

Облік наслідків воєнного стану та форс-мажорних обставин. Облік та списання знищених, ушкоджених або викрадених активів на територіях, що постраждали від бойових дій або є замінованими. Відображення в обліку державної грантів, допомога та компенсацій за втрачене майно, що потребує більш чіткого розмежування цільового фінансування та інших операційних доходів.

Податковий облік та адміністрування. Часті зміни до Податкового кодексу України щодо функціонування 4-ї групи платників єдиного податку вимагають постійного моніторингу частки сільськогосподарського товаровиробництва. Проблеми з адмініструванням ПДВ, зокрема небезпеки блокування податкових накладних при реалізації продукції рослинництва.

Адаптація звітності та документообіг. Сільське господарство відзначається великим масивом специфічної первинної документації. Перехід від паперового до електронного документообігу в агросекторі відбувається повільно. Складнощі для малих та мікропідприємств при формуванні фінансової звітної документації.

Сільське господарство України, незважаючи на свій стратегічний статус, стикається з надзвичайними викликами у сфері бухгалтерського обліку та фінансового контролю. Галузева специфіка сьогодні критично обмежена

наслідками воєнного стану, нестабільністю податкового законодавства та проблемами перехідного етапу в документообігу. Усе це створює ризики викривлення реального фінансового стану підприємств у звітності.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 № 790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 № 1315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06>

УДК 336.14:336.71

Новіков Євген

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Велієва Вікторія, к.е.н., доц.
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ БЮДЖЕТНИМИ УСТАНОВАМИ

Бюджетні установи є учасниками фінансової системи держави, діяльність яких спрямована на виконання завдань і функцій, визначених державними чи місцевими програмами. Їх фінансова діяльність повністю регулюється бюджетним законодавством, а рух коштів — контролюється органами Державної казначейської служби України. Одним із ключових аспектів фінансової діяльності є здійснення безготівкових розрахунків, які забезпечують цільове, прозоре та безпечне використання бюджетних коштів.

Безготівкові розрахунки займають провідне місце в обліковій системі бюджетних установ, оскільки більшість фінансових операцій — оплата праці, придбання матеріалів, розрахунки з постачальниками — здійснюється саме у безготівковій формі.

Організація безготівкових розрахунків бюджетних установ базується на таких основних нормативно-правових актах:

- Бюджетний кодекс України;

- Закон України «Про Державну казначейську службу України»;
- Інструкція про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій розпорядників бюджетних коштів (затверджена наказом ДКСУ № 89 від 22.06.2012);
- Порядок обслуговування державного бюджету за видатками, затверджений наказом Державної казначейської служби України від 30.09.2020 № 205;
- Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління НБУ № 22 від 21.01.2004.

Ці документи регламентують порядок відкриття рахунків у Казначействі, оформлення платіжних доручень, контроль за використанням коштів і ведення бухгалтерського обліку відповідних операцій.

Безготівкові розрахунки — це система платежів, за якою перерахування коштів між суб'єктами господарювання здійснюється через установи банків або Казначейства без використання готівки.

Для бюджетних установ вони є основною формою розрахунків, оскільки сприяють:

- підвищенню фінансової дисципліни;
- мінімізації ризиків зловживань;
- спрощенню контролю за рухом бюджетних коштів.

Бюджетні установи можуть здійснювати розрахунки лише через рахунки, відкриті у територіальних органах Державної казначейської служби України (ДКСУ). Банківські рахунки можуть відкриватися лише у випадках, передбачених законодавством (наприклад, для грантів або спеціальних проектів).

Процес здійснення безготівкових розрахунків у бюджетній установі включає такі етапи:

1. Відкриття реєстраційних рахунків. Для обліку надходжень і видатків установі відкриваються рахунки: 2313 «Поточні рахунки в Казначействі» — для операцій загального фонду; 2314 «Поточні рахунки спеціального фонду» — для операцій за власними надходженнями.

2. Планування та затвердження кошторису. Безготівкові розрахунки проводяться лише в межах бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі доходів і видатків.

3. Подання платіжних документів. Для проведення платежу установа оформлює платіжне доручення і подає його до органу Казначейства. Документ має містити обґрунтування видатків і підтверджуючі документи (договір, накладна, акт виконаних робіт тощо).

4. Контроль Казначейства. Органи ДКСУ здійснюють попередній контроль за відповідністю платежів затвердженому кошторису, наявністю бюджетних зобов'язань і цільовим використанням коштів.

5. Відображення операцій в обліку. Після проведення платежу бухгалтерія відображає операцію в облікових регістрах згідно з Планом рахунків.

Для обліку безготівкових розрахунків бюджетні установи використовують рахунки класів 2 і 6. Основні бухгалтерські записи:

1. Перераховано кошти постачальнику за товари, роботи чи послуги:
Дт 8013 «Матеріальні витрати» Кт 2313 «Поточні рахунки в Казначействі».
 2. Отримано товари чи послуги за договором:
Дт 1511 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар» Кт 621 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».
 3. Перераховано заробітну плату працівникам через Казначейство:
Дт 661 «Розрахунки з працівниками» Кт 2313 «Поточні рахунки в Казначействі».
 4. Перераховано податки та збори до бюджету:
Дт 641 «Розрахунки за податками і зборами» Кт 2313.
 5. Отримано власні надходження спеціального фонду:
Дт 2314 – Кт 7111 «Доходи від плати за послуги».
- Ці проведення забезпечують повне відображення безготівкових операцій у бухгалтерському обліку.

Безготівкові розрахунки мають низку переваг для бюджетних установ:

- забезпечують прозорість фінансових операцій;
- унеможливають нецільове використання коштів;
- зменшують витрати часу та ризики, пов'язані з обігом готівки;
- спрощують контроль із боку органів Казначейства та Державної аудиторської служби;
- сприяють автоматизації бухгалтерського обліку.

Сьогодні більшість установ використовують електронні системи казначейського обслуговування (E-Data, Казначейство-Клієнт, М.Е.Дос тощо), що дозволяє подавати платіжні документи онлайн та контролювати стан їх виконання у реальному часі.

Попри високий рівень автоматизації, у системі безготівкових розрахунків бюджетних установ залишаються певні проблеми:

- складність процедур погодження платежів;
- затримки у проведенні операцій через обмеження бюджетного фінансування;
- недостатня гнучкість у роботі з електронними системами Казначейства.

Для підвищення ефективності розрахунків доцільно:

- удосконалювати нормативно-правову базу щодо спрощення документообігу;
- розширювати можливості електронних сервісів;
- підвищувати рівень фінансової грамотності працівників бюджетної сфери.

Отже, безготівкові розрахунки є основною формою фінансових операцій у бюджетних установах. Вони забезпечують ефективний рух коштів, дотримання принципу цільового використання бюджетних ресурсів і підвищують рівень фінансової дисципліни.

Розвиток інформаційних технологій і цифровізація казначейського обслуговування значно спрощують процес управління фінансовими потоками, підвищують прозорість розрахунків та зменшують ризики нецільового витрачання бюджетних коштів.

Раціональна організація безготівкових розрахунків сприяє зміцненню фінансової стабільності державного сектору та ефективному виконанню завдань бюджетної політики України.

Література:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ М-ва фінансів України від 28.12.2009 № 1541. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text>
2. Велієва В.О. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості у бюджетних установах: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 736-750. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-736-749](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-736-749)
3. Велієва В.О., Руденко С.В., Сусіденко О.В. Організація та контроль обліку фінансово-розрахункових операцій у бюджетних установах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №10 (50). С.725-737.

УДК 336.14:657:368

Сальніченко Дар'я

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Велієва Вікторія, к.е.н., доц.
доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ СТРАХУВАННЯ ТА СТИПЕНДІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТІВ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ

Бюджетні установи, зокрема заклади освіти, виконують важливу соціальну функцію, забезпечуючи громадян можливістю отримати освіту та соціальний захист у період навчання. Одним із напрямів соціальної підтримки студентів є виплата стипендій, а для працівників — здійснення страхових внесків. Організація бухгалтерського обліку цих процесів має свої особливості, оскільки фінансування здійснюється виключно за рахунок коштів бюджету та потребує суворого дотримання нормативно-правових актів.

Облік страхування та стипендіальних виплат у бюджетних установах регламентується низкою законодавчих і підзаконних актів, серед яких:

- Бюджетний кодекс України;

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- Постанови Кабінету Міністрів України щодо призначення та виплати стипендій;
- Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 № 1219 «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі»;
- Інструкція з обліку в державному секторі, затверджена наказом Мінфіну № 1203 від 31.12.2013.

Дотримання вимог цих документів є обов'язковим, оскільки бюджетні кошти мають цільовий характер і не можуть використовуватись інакше, ніж передбачено кошторисом.

Усі бюджетні організації, включно з навчальними закладами, виступають страхувальниками у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Зокрема, вони здійснюють нарахування та перерахування єдиного соціального внеску (ЄСВ) на фонд оплати праці працівників.

Базою для нарахування ЄСВ є заробітна плата, премії та інші виплати, пов'язані з трудовими відносинами. Для обліку таких операцій використовуються субрахунки класу 65 «Розрахунки за страхуванням»:

- 651 «Розрахунки за пенсійним забезпеченням»;
- 652 «Розрахунки за соціальним страхуванням»;
- 653 «Розрахунки за страхуванням на випадок безробіття» тощо.

Нарахування страхових внесків відображається проведенням:

Дт 8011 «Витрати на оплату праці» – Кт 651 (652, 653) — нараховано ЄСВ на заробітну плату працівників.

Перерахування внесків до відповідних фондів фіксується записом:

Дт 651 (652, 653) – Кт 2313 «Поточні рахунки в Казначействі».

Особливістю обліку є те, що стипендії не є об'єктом нарахування ЄСВ, оскільки не належать до оплати праці. Це положення суттєво спрощує облік, але водночас вимагає чіткого розмежування видів виплат у бухгалтерських реєстрах.

Стипендія — це грошова виплата, яка надається студентам, курсантам, аспірантам та іншим категоріям осіб для матеріального забезпечення у період навчання. Стипендії бувають академічні (за успішність) та соціальні (для соціально вразливих груп). Усі вони фінансуються з державного або місцевого бюджету відповідно до затверджених лімітів.

Стипендіальні виплати належать до поточних трансфертів населенню (код економічної класифікації видатків 2730). Нарахування стипендій проводиться на підставі наказів керівника закладу освіти та стипендіальних комісій.

Типові бухгалтерські проведення мають такий вигляд:

Дт 8113 «Виплати з поточного бюджету населенню» – Кт 661 «Розрахунки із стипендіатами» — нараховано стипендії студентам.

Дт 661 – Кт 2313 «Поточні рахунки в Казначействі» — виплачено стипендії студентам шляхом перерахування на карткові рахунки або через касу.

У разі утримань (наприклад, аліментів чи компенсацій за борги) проводяться додаткові записи із зазначенням контрагентів, що забезпечує прозорість розрахунків.

Організація обліку стипендій та страхових внесків передбачає належне документальне забезпечення. Основними документами є:

- особові справи студентів;
- накази про призначення, зміну або припинення виплати стипендії;
- стипендіальні відомості (розрахункові реєстри);
- платіжні доручення на перерахування коштів;
- звітність до органів Казначейства та Пенсійного фонду.

Бухгалтерія навчального закладу формує щомісячні та квартальні звіти про використання бюджетних коштів, відображаючи фактичні витрати за статтями кошторису. Особлива увага приділяється своєчасності виплат, правильності розрахунків та відображенню операцій у бухгалтерських реєстрах.

Виплати стипендій студентам, що фінансуються за рахунок державного або місцевого бюджету, не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб та військовим збором (відповідно до п. 165.1.26 Податкового кодексу України). Це спрощує облік і звітність, однак вимагає чіткої класифікації джерела фінансування стипендії. Водночас стипендії, що виплачуються з позабюджетних або спонсорських джерел, можуть підлягати оподаткуванню на загальних підставах.

Отже, ведення обліку страхування та виплат стипендій у бюджетних організаціях має низку особливостей, пов'язаних із цільовим використанням бюджетних коштів, специфікою нормативного регулювання та обмеженнями щодо оподаткування. Основними завданнями бухгалтерії у цьому напрямі є:

- своєчасне та правильне нарахування виплат;
- ведення достовірного обліку за джерелами фінансування;
- дотримання законодавчих вимог щодо звітності та контролю.

Раціональна організація обліку страхових внесків і стипендій сприяє підвищенню фінансової дисципліни, забезпеченню соціальних гарантій студентів і ефективному використанню державних ресурсів.

Література:

1. Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі: наказ М-ва фінансів України від 24.12.2010 № 1629. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-11#Text>.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: наказ М-ва фінансів України від 28.12.2009 № 1541. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text>.
3. Велієва В.О., Руденко С.В., Сусіденко О.В. Організація та контроль обліку фінансово-розрахункових операцій у бюджетних установах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №10 (50). С.725-737
4. Севідова І.О., Велієва В.О., Руденко О.В. Особливості ведення обліку оплати праці в нових економічних реаліях. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 938-951. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-938-951](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-938-951)

Юрченко Мілена

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 192 «Будівництво та цивільна інженерія»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Юрченко Оксана, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ГАЛУЗЕВА СПЕЦИФІКА ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасне обліково-аналітичне забезпечення у будівельній галузі трансформується з пасивної системи фіксації господарських операцій у динамічний інструмент стратегічного управління. В умовах 2024–2026 років базовим завданням обліково-аналітичного забезпечення стає не лише відображення витрат, а й забезпечення повної прозорості використання інвестиційних ресурсів, спрямованих на відновлення зруйнованої інфраструктури. Оскільки будівництво характеризується тривалим операційним циклом та складним ланцюгом постачання, ключову роль відіграє пооб'єктний метод обліку. Це дозволяє формувати деталізовану інформацію про собівартість кожного конкретного проекту, що є критично важливим для звітування перед міжнародними донорами та державними інституціями в межах програм національного відродження [1].

Актуальність розвитку обліково-аналітичного забезпечення підсилюється процесами цифрової трансформації галузі. Сучасні дослідники наголошують, що традиційні паперові чи розрізнені електронні форми обліку вже не задовольняють запити стейкхолдерів. Впровадження хмарних технологій та спеціалізованих ERP-систем дозволяє синхронізувати дані між будівельними майданчиками та фінансовими департаментами в режимі реального часу. Це мінімізує ризики викривлення звітності та забезпечує високий рівень оперативного контролю за цільовим використанням матеріалів, що особливо важливо в умовах високої волатильності цін на енергоносії та будівельні ресурси [2].

Особливе місце в сучасній науковій думці посідає інтеграція облікових систем із технологіями інформаційного моделювання будівель. Така синергія дозволяє автоматично порівнювати фактичні обсяги виконаних робіт із цифровим двійником об'єкта, що виключає можливість приписки зайвих витрат та суттєво підвищує точність аналітичних висновків [5]. Також, окрім технічних аспектів, облікова політика підприємств сьогодні змушена адаптуватися до вимог сталого розвитку. Згідно з європейськими стандартами, будівельні компанії мають впроваджувати елементи «зеленого» обліку, що включає моніторинг

вуглецевого сліду та ефективності переробки будівельних відходів, оскільки наявність ESG-звітності стає обов'язковою умовою для отримання пільгового кредитування від міжнародних фінансових організацій [3].

Особливе місце в сучасній науковій думці посідає методика визначення доходу за ступенем завершеності робіт згідно з НП(С)БО 18 «Будівельні контракти» та МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами». Синергія обліку з технологіями BIM дозволяє використовувати метод «оцінки виконаних робіт» на основі фізичного обсягу, а не лише понесених витрат, що усуває проблему штучного завищення доходів. Окрім того, будівельні компанії сьогодні змушені впроваджувати елементи «зеленого» обліку, що передбачає калькулювання екологічних витрат та формування резервів на рекультивацію земель, що є обов'язковою умовою для отримання ESG-кредитів від міжнародних інституцій [3, 5].

Перспективи розвитку проблематики обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю будівельних підприємств лежать у площині повної гармонізації національних стандартів із МСФЗ та впровадження блокчейн-технологій для верифікації актів виконаних робіт. Це створить фундамент безпрецедентної довіри між усіма учасниками ринку - від держави та приватних забудовників до іноземних інвесторів. Таким чином, якісно модернізоване обліково-аналітичне забезпечення стає головним запобіжником проти неефективності та корупції, забезпечуючи життєздатність будівельного сектору як локомотива відновлення економіки України.

Література:

1. Безверхий К. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління відновленням територіальних громад України. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2 (104). С. 112–118.
2. Легенчук С. Г., Валявський С. М. Цифровізація обліку в будівництві як інструмент прозорості післявоєнного відновлення. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2024. Вип. 1 (57). С. 45–52.
3. Олійник О. В. Формування облікової політики будівельних підприємств в умовах євроінтеграції та сталого розвитку. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: Економічні науки. 2023. № 5. С. 89–96.
4. Прохорова В. В. Облік і аудит витрат будівельних компаній в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови України. *Економічний вісник*. 2025. № 1. С. 134–141.
5. Шевчук Н. С. Інтеграція BIM-технологій в обліково-аналітичну систему управління будівельними проектами. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2024. № 3. С. 22–30.

Яковець Олександр

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Смірнова Надія, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ

До сфери громадського харчування відносять: ресторанний бізнес, кафе, їдальні тощо. Громадське харчування в Україні поєднує елементи виробництва, роздрібною торгівлі та послуг, виходячи з цього бухгалтерський та податковий облік є особливо складним і специфічним. Через воєнний стан, інфляцію, цифровізацію, кадровий дефіцит та податкові зміни, галузь громадського харчування має безліч: помилок в обліку, фінансових втрат, штрафів та зниження конкурентоспроможності.

Комбінований характер діяльності: одночасне ведення обліку виробництва (сировина - готова продукція), торгівлі (перепродаж товарів) та послуг (обслуговування).

Висока оборотність та швидке псування запасів: потрібен щоденний контроль сировини, точне списання інгредієнтів.

Методи обліку:

Виробничий метод (складний технологічний процес, який відображається в бухгалтерському обліку на рахунку 23 «Виробництво»).

Торговий метод (простіший процес, облік здійснюється на рахунку 28 «Товари»).

Основні об'єкти: запаси (сировина, товари), витрати (матеріальні, на оплату праці, комунальні), доходи від реалізації, розрахунки з постачальниками та персоналом.

Воєнний стан та інфляція: зростання цін на продукти, енергоносії, оренду; зниження купівельної спроможності населення. Простої через повітряні тривоги та відключення електроенергії ускладнюють планування та діяльність.

Кадровий дефіцит: відтік працівників за кордон і на фронт, підвищення зарплат, що збільшує витрати на оплату праці.

Логістичні проблеми: порушення ланцюгів постачань, зростання транспортно-заготівельних витрат.

Зміна споживчої поведінки: попит на доставку, здорове харчування.

Ці фактори ускладнюють точне планування витрат і формування собівартості страв.

Однією з основних проблем в галузі громадського харчування є необхідність паралельного ведення детального товарного, виробничого та фінансового обліку.

Облік запасів і витрат: труднощі з точним списанням (псування, спеції, дрібні інгредієнти), розподіл транспортно-заготівельних витрат.

Висока кількість дрібних операцій: тисячі чеків щодня вимагають швидкої фіксації (через ПРРО).

Формування собівартості: поєднання виробництва та торгівлі ускладнює калькуляцію. Помилки призводять до викривлення фінансового результату.

Заробітна плата та персонал: облік змінного графіку, чайових, преміальних у умовах кадрового дефіциту.

Податкові ризики: правильне застосування ПДВ, єдиного податку, акцизного податку, військового збору.

Слід зазначити, що без автоматизації ручний облік призводить до помилок і втрат.

Зростання фіксованих платежів для ФОП 1–2 груп (єдиний податок + військовий збір).

Зміни в системі єдиного податку, можливе розширення обов'язкової реєстрації платниками ПДВ.

Підвищення контролю за ПРРО.

Вплив воєнного стану на податкове адміністрування (посилення перевірок у деяких аспектах).

Ці зміни збільшують адміністративне навантаження на малий бізнес у сфері харчування.

Позитивні аспекти: впровадження систем типу 1С «Громадське харчування», дозволяє автоматизувати:

Товарний облік і списання інгредієнтів.

Інтеграцію з ПРРО.

Аналітику витрат, рентабельності закладу.

Зменшення помилок людського фактора.

Виклики: витрати на впровадження новацій в бухгалтерському обліку, навчання персоналу, кібербезпека, адаптація до нових вимог законодавства (електронний документообіг).

Сучасні виклики обліку у сфері громадського харчування зумовлені поєднанням галузевої специфіки з макроекономічними факторами (війна, інфляція) та необхідністю цифрової трансформації. Головні проблеми — точність обліку запасів і витрат, податкове навантаження та кадрові питання.

Обов'язково фіксувати обраний метод обліку в наказі про облікову політику. Впроваджувати сучасні автоматизовані системи. Слідкувати за змінами податкового законодавства та використовувати ПРРО. Розвивати управлінський облік для оперативного прийняття рішень.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що цифровізація стає необхідністю для виживання в умовах високої конкуренції. Поєднання точного

обліку з цифровізацією дозволить закладам громадського харчування не лише виживати, але й розвиватися в сучасних умовах.

Література:

1. Даниленко-Кульчицька В.А. Вплив війни на готельно-ресторанний бізнес України // Журнал Львівського університету. - 2022. - URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/tourism/article/view/1190>
2. Даниленко-Кульчицька В.А. Вплив війни на готельно-ресторанний бізнес України // ... - 2022.
3. Савчук Т.В. Облік на підприємствах ресторанного господарства: торговельний та виробничий методи // ... - 2021. - С. 145–150.
4. Податковий та бухгалтерський облік ресторанів та кафе [Електронний ресурс] // JoinPoster. - Режим доступу: <https://joinposter.com/ua/blog/management/restaurant-accounting> (дата звернення: 30.04.2026).
5. Офіційні дані ДПС України щодо витрат галузі громадського харчування у 2025 році.
6. Податкові новації 2026 року // Сайт ДПС України. - URL: <https://rv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/967381.html>

УДК345.656

Ярошик Лілія

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Львівський національний університет ім. І. Франка
м. Львів, Україна

Науковий керівник:

Нашкерська Галина, к.е.н., доц.
доцент кафедри обліку і аудиту

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ТА ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ АУДИТОРСЬКИХ КОМПАНІЙ ЗА ДОГОВОРАМИ З КЛІЄНТАМИ

Формування та облік доходів і витрат аудиторських компаній, відображає економічні відносини з клієнтами та відповідає вимогам сучасних стандартів бухгалтерського обліку. Дохід у таких компаніях виникає не від реалізації матеріальних благ, а від надання інтелектуальних послуг, які включають проведення аудиту і надання консультацій. Визнання і облік виручки за договорами з клієнтами здійснюється відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. Так, МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» передбачає визнання доходу пропорційно виконанню зобов'язань перед замовником, якщо сума виручки може бути достовірно оцінена та існує ймовірність отримання економічних вигод [2].

Чжан С. та Гуо Р. зазначають, що аудиторські фірми в умовах високої конкуренції повинні правильно визначати дохід за договорами з клієнтами й ефективно розподіляти витрати між проектами для оцінки їх рентабельності.

Форма обліку доходу залежить від економічної сутності контракту. Контракт створює права і обов'язки, за якими аудитор проводить аудит або надає консультаційні послуги, а клієнт оплачує їх відповідно до умов договору. Дохід визнається у міру надання послуг відповідно до ступеня виконання договору [8].

Наслідком формування та обліку доходів і витрат аудиторської компанії за договорами з клієнтами є фінансова звітність ТОВ «Прайсвотерхаускуперс (Аудит)» (РwC), у якій детально пояснюється облікова політика та принципи формування фінансових результатів [5]. Дохід від надання аудиторських та консалтингових послуг визнається тоді, коли його можна достовірно оцінити, тобто в момент надання послуги або завершення визначеного етапу контракту, відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід» та НП(С)БО 16 «Витрати» [3; 4]. Витрати, пов'язані з виконанням контрактів, формують собівартість послуг і відображаються у фінансовій звітності в момент їх визнання, що забезпечує об'єктивне визначення прибутку або збитку компанії.

Звіт незалежного аудитора РwC підкреслює необхідність застосування професійного судження та скептицизму під час перевірки фінансової звітності. Аудитор аналізує, чи облікові політики компанії, зокрема щодо визнання доходів і витрат, відповідають національним стандартам бухгалтерського обліку та забезпечують достовірне відображення фінансових результатів. Увага приділяється припущенням управлінського персоналу щодо безперервності діяльності, що впливає на облік доходів і витрат у випадках довгострокових проектів або багаторічних контрактів [5].

Фінансова звітність РwC на 31 грудня 2024 року відображає приклади обліку доходів та витрат. Зокрема, отриманий валовий прибуток, розмір якого становить 148 489 тис. грн є результатом ефективного співвідношення між доходами від надання послуг та собівартістю їх виконання, яка становить близько 421 тис. грн і охоплює витрати на оплату праці, матеріали та інші прямі витрати [5].

З точки зору стандартів бухгалтерського обліку, формування доходів у таких фірмах здійснюється «за виконанням» або «за нарахуванням», залежно від того, чи завершено надання послуги або її етапу. В Україні це відповідає принципу нарахування, коли дохід визнається у звітному періоді, фактично виконано частину угоди або понесено витрати. Дохід із надання послуг за договорами розраховується на основі їх загальної вартості та визнається у періоді надання послуг, що відповідає вимогам МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [2].

Формування та облік доходів і витрат у компаніях, що поєднують аудиторські та консалтингові послуги, мають свої особливості. Доходи від консалтингових контрактів мають складнішу структуру визнання, оскільки послуги можуть надаватися серіями консультацій або у форматі безперервного супроводу клієнта протягом тривалого часу [1], що створює поетапні контракти з різними умовами оплати, де кожен елемент може містити змінні компоненти винагороди, бонуси або умови, залежні від досягнення конкретних результатів, які ускладнюють первісну оцінку доходу на момент укладання договору.

В межах консалтингового контракту з «TransAlta Corporation» (Канада) «PwC Canada» впровадила автоматизовану систему податкової звітності «Tax Data Hub», що дозволила централізувати історичні дані, скоротити ручну працю та оптимізувати облік податкових операцій. Проект реалізовувався поетапно, разом з адаптацією рішення під потреби податкового підрозділу та навчанням команди, що дозволило фахівцям зосередитися на аналітичній роботі. Доходи PwC визнавалися у міру надання послуг, а витрати містили оплату праці та ресурси, пов'язані з виконанням проекту [7].

PwC, як глобальна мережа компаній, щороку публікує «Глобальний щорічний огляд» з детальними фінансовими показниками за надані послуги. За фінансовий рік, який закінчився 30 червня 2025 року, валові доходи компанії склали 56,9 млрд дол. США, що на 2,9 % більше порівняно з попереднім роком, а чисті доходи після вирахування витрат і розподілу за різними проектами становили 54,45 млрд дол [6].

Аналіз доходів за регіонами показує різну динаміку. У Північній та Південній Америці виручка зросла на 5,5 % до 25,57 млрд дол., зокрема завдяки США та Бразилії. У регіоні Європи, Близького Сходу та Африки (ЕМЕА) доходи підвищилися на 2,5 % до 22,55 млрд дол., особливо у Центральній і Східній Європі та Іспанії. В Азійсько-Тихоокеанському регіоні доходи знизилися на 4,1 %, попри зростання у Японії, Індії та Південній Кореї, що відображає вплив локальних економічних і ринкових коливань [6].

Що стосується розподілу доходів за видами послуг, PwC демонструє зростання у всіх напрямках. Доходи від консалтингових послуг склали 24,39 млрд дол., від аудиторських - 19,85 млрд, а від податкових та юридичних 12,74 млрд дол. Доходи від консалтингу зросли на 4,5 %, що відображає вплив стратегічних альянсів, міждисциплінарного підходу та інвестицій у технології. Доходи від проведення аудиту, які формують близько 74 % виручки, зросли на 1,7 %, зокрема в нових сферах, таких як перевірка у сфері штучного інтелекту та сталого розвитку [6].

Таким чином, формування обліку доходів і витрат аудиторських компаній на прикладі PwC ґрунтується на договорах з клієнтами і принципі нарахування, що дозволяє визнавати дохід у момент визнання послуг. Розподіл витрат за проектами забезпечує достовірне визначення прибутку та рентабельності контрактів. Консалтингові договори відрізняються складною структурою через серійне надання послуг і змінні компоненти винагороди. Фінансова звітність компанії відображає доходи та витрати за видами послуг і регіонами, що дозволяє оцінювати ефективність проектів і приймати управлінські рішення.

Література:

1. Грудзевич Ю. Організація консалтингової діяльності в обліку та оподаткуванні. *Економіка та суспільство*, 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-100>
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів із клієнтами». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
5. Фінансова звітність та звіт незалежного аудитора станом на 31 грудня 2024 року. *PricewaterhouseCoopers (Audit) LLC*. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/about/pwc-audit-financial-statements-2024.pdf>
6. A year of reinvention. Global Annual Review. *PwC*, 2025. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/global-annual-review/2025/pwc-global-annual-review-2025.pdf>
7. TransAlta adopts flexible automation solution. *PricewaterhouseCoopers (PwC)*. URL: <https://www.pwc.com/ca/en/services/tax/tax-transformed/transalta-adopts-flexible-automation-solution.html>
8. Zhang S., Guo R. Accounting firm reputation loss and audit fees: a quasi-natural experiment based on the employee whistleblowing incident. *Cogent Business & Management*, 2025. Vol. 12 (1). DOI: <https://doi.org/10.1080/23311975.2025.2580721>

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВИХ ВІДНОСИН

УДК 338.228

Биковський Євгеній

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність G 18 Геодезія та землеустрій

Уманський національний університет
м. Умань, Україна

Науковий керівник:

Боровик Петро, к.е.н., доц.
доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру

РЕНТНО-РЕСУРСНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ БАГАТСТВ

Загалом, рентно-ресурсне оподаткування виконує важливу задачу у системі державного регулювання процесів. Проблематика ефективного управління природними ресурсами в умовах зростаючого антропогенного навантаження та обмеженості сировинної бази набуває особливої ваги. Один із ефективних ринкових інструментів її врегулювання – рентно-ресурсне оподаткування, яке є ключовим фінансово-економічним механізмом, що поєднує фіскальні інтереси держави з необхідністю впорядкування процесів освоєння природних багатств.

Економічна сутність рентних платежів полягає у вилученні частини доходу, який формується завдяки використанню природних ресурсів, що не є результатом виробничої діяльності людини. Йдеться про специфічний дохід, зумовлений природними властивостями родовищ, їх розташуванням та якісними

характеристиками. Таким чином, через систему оподаткування держава реалізує право суспільства на частку вигод від експлуатації ресурсного потенціалу.

Регуляторна функція рентно-ресурсного оподаткування проявляється у впливі на поведінку суб'єктів бізнесу, які працюють у видобувній сфері. Раціонально вибудована система рентних платежів стимулює підприємства до підвищення ефективності використання надр, впровадження інноваційних технологій та скорочення втрат корисних компонентів. Водночас вона здатна обмежувати надмірну експлуатацію родовищ мінеральної сировини та інших ресурсів, що має принципове значення для збереження екологічної рівноваги.

Фіскальний аспект цього інструменту також залишається досить помітним. Надходження від рентних платежів формують вагомую частину доходів зведеного бюджету, що дає змогу фінансувати суспільно важливі програми, зокрема у сфері охорони довкілля та відновлення порушених територій. Водночас ефективність такого наповнення значною мірою залежить від стабільності податкових умов і передбачуваності державної політики [1].

Окрему увагу слід приділити питанню збалансування податкового навантаження. Надмірний рівень вилучення доходів у платників рентно-ресурсних податків може знижувати інвестиційну активність і стримувати розвиток галузі, тоді як недостатній не забезпечує належного перерозподілу ресурсної ренти на користь суспільства. Сучасні тенденції розвитку економіки передбачають застосування диференційованих ставок, урахування рівня техногенного впливу та стимулювання екологічно безпечних практик через оподаткування сприяють переходу до моделі сталого природокористування. Важливою складовою цього процесу є також цифровізація обліку ресурсів і прозорість фінансових потоків, що зменшує ризики зловживань [2-4].

Воно не лише забезпечує акумуляцію частини рентних доходів на користь суспільства, але й формує економічні передумови для раціонального використання природних багатств. Його ефективність визначається здатністю держави гармонізувати економічні, соціальні та екологічні інтереси бізнесу і суспільства.

Література:

1. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. No2755-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20101202/conv>. (дата звернення: 25.03.2026).
2. Боровик П.М., Удовенко І.О., Крочак О.І., Козаченко І.В., Хливнюк М.С. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – ресурсно-кадастровий інструмент фіскального регулювання процесів лісокористування. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 22, <https://doi.org/10.5281/zenodo.17242598>.
3. Боровик П.М., Удовенко І.О., Шемякін М.В., Колотуха С.М., Коротєєв М.А., Бабченко І.П. Рентна плата за спеціальне використання води – ресурсно-кадастровий інструмент податкового регулювання процесів водокористування. *Актуальні питання економічних наук*. 2026. № 19, <https://doi.org/10.5281/zenodo.18675447>.
4. Боровик П.М., Удовенко І.О., Крочак О.І., Гнатюк Н.О., Швець Д.А. Екологічний податок – фіскально-кадастровий важіль державного регулювання в царині природокористування. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, 2026. № 26, <https://doi.org/10.5281/zenodo.18409594>.

Поярков Микола

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Лисенко Алла, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ІНТЕГРАЦІЯ АНАЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В ЦИФРОВІ СЕРВІСИ ДПС ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний етап розвитку цифрової економіки зумовлює суттєві трансформації в системі взаємодії між суб'єктами господарювання та фіскальними органами. Впровадження електронних сервісів Державної податкової служби України (ДПС) – Електронного кабінету платника податків, системи електронного адміністрування ПДВ, єдиного реєстру податкових накладних, автоматизованих аналітичних модулів – формує якісно нове інформаційно-технологічне середовище, в якому здійснюється податкове планування підприємств. Проблема полягає в тому, що переважна більшість суб'єктів господарювання використовує зазначені сервіси виключно для виконання зобов'язань зі звітування, тоді як їхній аналітичний потенціал для цілей планування залишається нереалізованим. Відтак, дослідження напрямів інтеграції аналітичного інструментарію в цифрові платформи ДПС набуває як наукової, так і прикладної значущості.

Метою тез є обґрунтування концептуальних засад і практичних можливостей інтеграції аналітичного інструментарію в цифрові сервіси ДПС з метою підвищення точності та обґрунтованості податкового планування суб'єктів господарювання.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що цифровізація відкриває принципово нові можливості для аналізу та контролю у сфері оподаткування. Цюцяк А., Цюцяк І., Цюцяк В. зазначають, що в умовах динамічних змін законодавства та значного зростання обсягів інформації у сфері оподаткування застосування використання сучасних інформаційних систем і технологій є життєво необхідним [3, с. 49]. Цифровізація охоплює не лише технічну модернізацію, а й зміну методологічних підходів до аналізу фіскальної інформації: від вибіркового перевірок – до суцільного моніторингу масивів даних у режимі реального часу. Це відкриває можливості для формування повноцінних інформаційних баз, придатних для застосування методів предиктивної аналітики безпосередньо в системі планування підприємства.

Технологічним підґрунтям такої інтеграції є методи опрацювання великих масивів даних (Big Data) та інструменти штучного інтелекту, адаптовані до потреб податкового адміністрування. Перчук О. В., Девко С. Т., Вовченко Р. С.

доводять, що використання ІІІ дає можливість суттєво спростити комунікацію між податковими органами та платниками податків через застосування віртуальних помічників, чат-ботів, автоматизованих систем підтримки [2, с. 104]. Застосування Big Data у системі адміністрування податків дозволяє виявляти латентні закономірності в динаміці податкових зобов'язань, прогнозувати можливі відхилення та моделювати наслідки змін у структурі господарської діяльності платника. Для суб'єктів господарювання це означає можливість переходу від реактивного реагування на зміни законодавства до проактивного сценарного планування на основі верифікованих фіскальних даних.

Під аналітичним інструментарієм у контексті дослідження розуміємо сукупність взаємопов'язаних методів і прийомів кількісного та якісного аналізу, що застосовуються з метою оцінки, моніторингу та прогнозування податкових зобов'язань підприємства: трендовий аналіз, факторний аналіз податкового навантаження, кореляційно-регресійне моделювання, метод сценаріїв, бенчмаркінг за галузевими показниками тощо. Інтеграція цих методів у цифрові сервіси ДПС передбачає: по-перше, отримання структурованих первинних даних з реєстрів і баз даних ДПС через API-інтерфейс Електронного кабінету; по-друге, автоматизацію розрахункових процедур аналізу на основі актуальних даних; по-третє, формування аналітичних звітів і прогнозних сценаріїв безпосередньо в системі управління підприємством.

Практичні переваги такої інтеграції можна систематизувати за кількома напрямками. Перший – підвищення оперативності та достовірності вхідних даних: автоматизоване вивантаження зведених даних щодо нарахованих і сплачених податків скорочує час формування інформаційної бази планового розрахунку та мінімізує ризик помилок у процесі розрахунку. Другий – забезпечення зіставності даних різних звітних періодів: уніфіковані формати е-звітності гарантують методологічну однорідність масивів, необхідну для побудови трендових і регресійних моделей. Третій – можливість оперативного сценарного планування: при зміні ставок податку, структури пільг або обсягів діяльності система автоматично перераховує планові показники.

В період цифрової трансформації значна кількість податкових процесів інтегрується у середовище платників податків, здійснюється перехід від добровільного комплаєнсу до автоматичного, при якому дії ДПС зводяться лише до контролю ризиків [1, с. 57]. Дослідження питань податкового планування в умовах цифровізації економіки підтверджують, що впровадження відповідних ІТ-рішень дозволяє підприємствам переходити від статичних планів до динамічних адаптивних моделей, що враховують мінливість зовнішнього фіскального середовища. Особливо актуальним це є в умовах воєнного часу, коли часті зміни податкового законодавства вимагають від суб'єктів господарювання підвищеної гнучкості в процесах планування та прийняття управлінських рішень.

Водночас масштабне впровадження інтегрованих аналітичних рішень стикається з низкою системних обмежень. По-перше, недостатня технологічна готовність малого та середнього бізнесу: значна частина підприємств не має кваліфікованого персоналу для роботи з аналітичними модулями та API-

інтерфейсами. По-друге, нормативна невизначеність щодо умов доступу до окремих категорій фінансових даних у режимі реального часу стримує розробників прикладних рішень. По-третє, відсутність стандартизованих методичних рекомендацій щодо інтеграції аналітичного інструментарію в процеси внутрішнього планування підприємства.

За результатами дослідження можна сформулювати такі висновки. Інтеграція аналітичного інструментарію в цифрові сервіси ДПС є об'єктивно обумовленим та перспективним напрямом підвищення точності й обґрунтованості податкового планування суб'єктів господарювання. Реалізація цього напрямку потребує узгоджених дій на двох рівнях: на макрорівні – розширення відкритості та функціональності API-сервісів ДПС, розробка методичних рекомендацій і нормативного забезпечення; на мікрорівні – підвищення аналітичної компетентності фінансово-економічних служб підприємств і готовності до впровадження сучасних цифрових інструментів планування. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на розробку конкретних методичних підходів до побудови інтегрованих моделей податкового прогнозування на базі даних цифрових платформ ДПС з урахуванням галузевої специфіки суб'єктів господарювання.

Література:

1. Іванов С. В., Чекіна В. Д., Разумова Г. В. Податки майбутнього: адміністрування в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 43. С. 54–59. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/97716357-a8d5-42f5-a777-afef16ede93f/content>.
2. Перчук О. В., Девко С. Т., Вовченко Р. С. Перспективи впровадження штучного інтелекту для адміністрування податків. *Агросвіт*. 2025. № 3. С. 103–110. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/5611>.
3. Цюцяк А., Цюцяк І., Цюцяк В. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). С. 48–55. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1188.pdf>.

Сасенко Євген

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Акімова Наталія, к.е.н., проф.
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування

ПОДАТКОВИЙ АУДИТ З ПДВ ЯК КОМУНІКАЦІЙНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

У контексті різноманіття податків і складності обчислення податкових баз податковий аудит є важливим інструментом, що забезпечує зниження податкових витрат. Більше того, проведення податкового аудиту дозволяє не тільки зробити висновок щодо правильності нарахування податкових зобов'язань, але й мінімізувати податкові ризики й потенційні санкції за порушення податкового законодавства, що впливають на загальний фінансовий стан підприємства [1].

Контрольний елемент обліково-податкової системи економічного суб'єкта представлений комунікаційними зв'язками фінансової, податкової та управлінської підсистем, оскільки перед проведенням податкового аудиту вивчаються інформаційні дані управлінської та фінансової підсистем, за допомогою яких можливо отримати інформацію про характер діяльності економічного суб'єкта, висновки та результати звітності, порівняти фінансову, управлінську та податкову звітність за різні періоди часу, дослідити співвідношення та взаємозв'язок різних елементів фінансової, податкової та управлінської звітності та вплив цих елементів на кінцевий фінансовий результат.

Під час проведення податкового аудиту з ПДВ аудитори керуються стандартним переліком нормативно-правових актів України.

Мета та завдання перевірки розрахунків з ПДВ представлені на рис. 1.

Так, за допомогою податкового аудиту здійснюється звірка та аналіз узгодженості показників, що повторюються у бухгалтерській звітності та у податкових розрахунках з точки зору достовірності окремих показників, наявності сумнівних моментів чи невідповідностей, що вказують на можливі порушення податкової дисципліни, логічний контроль за наявністю спотворень у звітній інформації, зіставлення звітних показників з аналогічними показниками попереднього звітного періоду, взаємопов'язання показників бухгалтерської звітності та податкових декларацій.

Цілями податкового аудиту є:

- контроль за дотриманням платником податків законодавства про податки та збори;
- виявлення та перерахування податкових правопорушень;
- підготовка інформації щодо вибору об'єкта проведення виїзної податкової перевірки.

Метою аудиту розрахунків з ПДВ:
є встановлення відповідності порядку обчислення ПДВ вимогам податкового законодавства, а також перевірка достовірності розрахунку податку на додану вартість, повноти та своєчасності його перерахування

Рис. 1 - Ціль та завдання перевірки розрахунків з ПДВ

Під час проведення аудиторської перевірки з ПДВ аудитор проводить такі процедури (рис. 2).

Рис.2 - Схема дії аудитора в ході проведення перевірки з ПДВ

Література

1. Красевський В., Костенко, О., Скорик, М.. Податковий аудит: зміст і дуальна функція обліку як об'єкта та засоба. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 24, С.123-128. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.21>
2. Зінкевич А.В., Організаційно-методичні аспекти проведення податкового аудиту підприємств. *Інноваційна економіка*. 2019. С.224-229. http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2019_1-2_33

УДК 336.2:338.43

Устименко Сергій

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Фоміна Тетяна, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ТА ПРОГРАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Актуальність запровадження податкових пільг і програм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників зумовлена стратегічною роллю аграрного сектору в економіці країни. Сільське господарство забезпечує продовольчу безпеку, формує значну частину експортних надходжень і створює робочі місця, особливо в сільській місцевості. Водночас ця галузь характеризується високими ризиками, залежністю від природно-кліматичних умов і значними витратами, що потребує додаткових механізмів стабілізації.

У сучасних умовах зазначені питання набувають ще більшої актуальності через економічну нестабільність, зростання собівартості виробництва та воєнний стан. Податкові пільги й державні програми підтримки впливають на зменшення фінансового навантаження на діяльність аграріїв, підтримують їх платоспроможність і сприяють безперервності виробництва.

Тому державна підтримка аграрного сектору є важливим інструментом не тільки розвитку сільського господарства, а й для забезпечення загальної економічної та соціальної стабільності країни. Запровадження податкових пільг та програм підтримки є необхідним, адже вони знижують ризики аграрного виробництва, забезпечують продовольчу безпеку, підтримують сільське населення та стимулюють економічне зростання у цілому.

У таблиці 1 нами узагальнено основні податкові пільги, що надаються сільськогосподарським підприємствам та програми їх державної підтримки.

**Податкові пільги та програми державної підтримки
сільськогосподарських товаровиробників у 2026 р.**

Податкові пільги		Програми державної підтримки	
Вид	Суть	Вид	Суть
Єдиний податок 4 групи	Спеціальний режим оподаткування	Дотації на угіддя	«виплати на 1 га для господарств, що працюють у зоні можливих бойових дій та на деокупованих територіях, а також для інших територій» [1]
	Податок залежить від площі землі, а не від прибутку	Підтримка тваринництва	«спеціальні субсидії на утримання корів, кіз та овець (на голову худоби)» [1]
	Зменшувати податкового навантаження та спрощення обліку	Компенсація вартості придбаної техніки та обладнання українського виробництва	«держава повертає до 25% вартості купленої техніки українського виробництва, що має не менше 60% локалізації» [1]
Пільги з ПДВ	Знижена ставка оподаткування ПДВ на постачання визначених видів сільськогосподарської продукції	Гранти на розвиток садівництва та тепличного господарства	«загальний бюджет програми на 2026 р. становить 465 млн.грн. Особливі умови діють для агровиробників на прифронтових та деокупованих територіях. Для таких проєктів держава бере на себе до 80% витрат, що є критично важливим для відновлення господарств, які постраждали від війни» [1]
	Бюджетне відшкодування ПДВ	Гранти для переробних підприємств	«доступна для всіх секторів економіки зокрема для агропереробки. За роки роботи програми більше 1000 підприємств отримали гранти на суму 5,1 млрд.грн.» [1]
Податкові пільги з податку на прибуток	Пільгове оподаткування деяких видів діяльності*	Програма «Бавовник»	«новий напрямок, що стимулює вирощування стратегічної сировини для оборонної промисловості» [1]
		Підтримка будівництва великих овоче- та фруктосховищ	«програма запускається вперше і розрахована на потужності зберігання від 3 тис.тонн. Компенсація становитиме до 30% вартості будівництва (до 20 млн грн), для прифронтових територій до 50%» [1]
		Аграрне страхування	«у держбюджеті вперше передбачено 60 млн.грн на компенсацію частини страхових премій – до 60% для прифронтових громад і до 45% для інших регіонів» [1]

*«Тимчасово, до 1 січня 2027 року, звільняється від оподаткування прибуток сільськогосподарських товаровиробників, що провадять виключно такі види діяльності згідно з [КВЕД-2010](#): клас 01.47 (розведення та вирощування свійської птиці, за виключенням вирощування курей, одержування яєць курей та діяльності інкубаторних станцій з вирощування курей); клас 01.49 (в частині розведення та вирощування перепелів і страусів) та клас 10.12 (виробництво м'яса свійської птиці, за виключенням виробництва м'яса курей,

Податкові пільги		Програми державної підтримки	
Вид	Суть	Вид	Суть
витоплювання жиру курей, забою, оброблення та фасування м'яса курей), а також здійснюють діяльність з реалізації власно виробленої (виращеної) такої продукції (за виключенням м'яса курей)» [2]			

Крім наведених у таблиці 1 програм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників аграріїв, з березня 2026 р. запроваджено механізм визначення територій, на яких ведення агробізнесу ускладнене через війну або клімат. Статус перебування у «зоні ризику» надає можливість сільськогосподарським товаровиробникам отримати компенсацію орендної плати за земельні ділянки та мінімального податкового зобов'язання. Такий статус надається за двома показниками: кліматичний фактор (у випадку виявлення дефіциту вологи) – для озимих культур заміри проводились з 15.03.2026 р. по 30.04.2026 р.; воєнний фактор – статус надається автоматично ділянкам, що відповідають одній з умов (знаходяться у межах 20 км (або у зоні 20-50 км) від кордону з агресором чи лінії фронту або території, що офіційно визнані забрудненими вибухонебезпечними предметами).

Отже, податкові пільги та програми державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників є необхідним інструментом забезпечення стабільного функціонування та розвитку аграрного сектору. Вони допомагають аграріям адаптуватися до економічних викликів, мінімізувати ризики та підтримувати безперервність виробництва. Державна підтримка аграрного сектору є важливою складовою економічної політики, спрямованої на довгостроковий розвиток країни та її відновлення після війни.

Література

1. Державна та міжнародна підтримка агросектору у 2026 році: гранти, кредити, дотації. URL: <https://latifundist.com/analytics/39-derzhavna-ta-mizhnarodna-pidtrimka-agrosetoru-u-2026-rotsi-granti-krediti-dotatsiyi>
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-15#Text> (дата звернення: 13.04.2026)

УДК 005.334

Фефелов Олег

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік та оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Магопець Олена, к. е. н., проф.

завідувач кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток цифрових механізмів податкового адміністрування, інтеграція державних інформаційних ресурсів та впровадження ризик-орієнтованих підходів до податкового контролю зумовлюють необхідність удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління податковими ризиками аграрних підприємств. Для суб'єктів аграрного бізнесу це питання є особливо актуальним, оскільки специфіка їх діяльності пов'язана з використанням земельних ресурсів, домінуванням орендних відносин у структурі землекористування, сезонністю виробництва та необхідністю опрацювання значних обсягів облікової й податкової інформації.

Цифровізація податкового адміністрування суттєво змінює підходи до контролю за діяльністю аграрних підприємств. Якщо раніше основна увага податкових органів зосереджувалася переважно на перевірці правильності визначення податкових зобов'язань, то нині дедалі більшого значення набуває аналітичне співставлення інформації з різних джерел даних. Насамперед це стосується узгодженості між фактичним землекористуванням, даними державних реєстрів, бухгалтерським обліком та податковою звітністю підприємства.

За таких умов податкові ризики аграрних підприємств дедалі частіше виникають не внаслідок помилок у податкових розрахунках, а через інформаційні розбіжності між окремими елементами системи обліку та податкового адміністрування. Саме тому ефективність управління податковими ризиками безпосередньо залежить від якості інформаційно-аналітичного забезпечення, здатності підприємства своєчасно виявляти ризикові зони та забезпечувати інформаційну узгодженість даних.

Інформаційно-аналітичне забезпечення управління податковими ризиками доцільно розглядати як інтегровану систему інформаційних ресурсів, цифрових інструментів, методів аналізу даних та організаційних процедур, спрямованих на формування інформаційної бази для виявлення, оцінювання та мінімізації податкових ризиків. Така система повинна забезпечувати не лише накопичення інформації, а й її аналітичне опрацювання з метою підтримки управлінських рішень у сфері податкового менеджменту.

Ключовими складовими інформаційно-аналітичного забезпечення управління податковими ризиками аграрних підприємств є система бухгалтерського обліку, внутрішня управлінська звітність, аналітичні бази даних, державні інформаційні ресурси, цифрові сервіси Державної податкової служби, цифрові системи моніторингу землекористування та інструменти аналітичного оцінювання ризиків.

Серед зазначених складових особливе значення для аграрних підприємств має інформація щодо земельних ресурсів. Саме земельний банк формує основу для визначення значної частини податкових зобов'язань аграрних товаровиробників, а тому розбіжності між фактичним землекористуванням, даними державних реєстрів, інформацією про орендні відносини та показниками податкової звітності створюють одну з ключових груп податкових ризиків у діяльності аграрних підприємств.

Суттєвий вплив на систему управління податковими ризиками мало

впровадження мінімального податкового зобов'язання (МПЗ) [3]. Його запровадження змінило підхід до податкового контролю в аграрному секторі, оскільки базовим податковим індикатором став не лише фінансовий результат діяльності підприємства, а й площа землекористування та обсяг податкових платежів у розрахунку на один гектар землі [2]. У результаті податкові органи отримали можливість здійснювати аналітичне співставлення земельного банку підприємства із сумами фактично сплачених податків та інших обов'язкових платежів.

У зв'язку з цим інформаційно-аналітична система підприємства повинна забезпечувати постійний моніторинг:

- відповідності площ земельних ділянок даним державних реєстрів;
- правильності оформлення договорів оренди;
- повноти відображення орендних платежів;
- коректності нарахування податку на доходи фізичних осіб та військового збору;
- структури податкового навантаження;
- достатності податкових платежів для покриття МПЗ.

Інформаційні розбіжності між окремими джерелами даних можуть розглядатися податковими органами як індикатори підвищеного рівня податкових ризиків та бути підставою для посилення податкового контролю. Це зумовлює необхідність інтеграції внутрішніх інформаційних систем підприємства із державними інформаційними ресурсами.

Важливими складовими сучасного інформаційно-аналітичного середовища аграрних підприємств є Державний земельний кадастр, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, інформаційні системи Державної податкової служби України та Державний аграрний реєстр. Інтеграція цих інформаційних ресурсів створює основу для формування єдиного цифрового середовища управління податковими ризиками.

Суттєве значення для інформаційно-аналітичного забезпечення управління податковими ризиками мають дані Державного аграрного реєстру (ДАР) [1], що забезпечують консолідацію інформації про земельні ділянки, права користування землею, систему оподаткування та інші параметри діяльності аграрних підприємств. Використання даних ДАР дозволяє здійснювати аналітичну перевірку інформації про земельний банк підприємства, виявляти розбіжності між різними джерелами даних та оцінювати потенційні ризики донарахування податкових зобов'язань.

Використання даних ДАР також дозволяє здійснювати попередній аналітичний контроль земельного банку підприємства, зокрема: виявляти неоформлені земельні ділянки; контролювати актуальність договорів оренди; співставляти дані кадастру з інформацією бухгалтерського обліку; оцінювати ризики виникнення різниці до МПЗ; здійснювати внутрішній податковий моніторинг.

Розвиток цифрових технологій у сфері податкового адміністрування сприяє переходу до ризик-орієнтованої моделі податкового контролю, яка базується на автоматизованому аналізі даних та виявленні ризикових операцій.

За такого підходу інформаційно-аналітичне забезпечення набуває не лише облікової, а й прогностичної функції, оскільки дозволяє своєчасно виявляти тенденції формування податкових ризиків та прогнозувати податкові наслідки управлінських рішень.

Подібні підходи поступово поширюються і в міжнародній практиці управління податковими ризиками. У країнах Європейського Союзу інформаційно-аналітичні системи дедалі активніше інтегруються у систему податкового комплаєнсу, а управління податковими ризиками аграрних підприємств ґрунтується на використанні цифрових платформ, автоматизованому співставленні податкових і земельних даних та застосуванні аналітичних моделей оцінювання ризиків. Значна увага приділяється забезпеченню прозорості землекористування, інформаційній узгодженості державних інформаційних систем та своєчасному виявленню ризикових операцій.

Європейські підходи свідчать про поступове перетворення інформаційно-аналітичного забезпечення із допоміжного елемента облікової системи у стратегічний інструмент управління податковими ризиками. За таких умов ефективність податкового менеджменту визначається не лише рівнем податкового навантаження, а й якістю аналітичної обробки інформації, рівнем інтеграції інформаційних потоків та здатністю підприємства забезпечувати достовірність і прозорість даних.

Перспективним напрямом розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення управління податковими ризиками аграрних підприємств є використання технологій обробки великих масивів даних, геоінформаційних систем, автоматизованого аналізу ризиків та цифрових платформ управління земельним банком. Отже, інформаційно-аналітичне забезпечення управління податковими ризиками аграрних підприємств перетворюється на один із ключових елементів системи податкового менеджменту та забезпечення фінансової стійкості аграрного бізнесу. Інтеграція інформаційних ресурсів, розвиток цифрових технологій та використання інструментів аналітичного моніторингу створюють передумови для формування нової моделі управління податковими ризиками. Така модель ґрунтується на комплексному аналізі даних, своєчасному виявленні ризикових ситуацій та забезпеченні інформаційної узгодженості між усіма елементами системи податкового адміністрування.

Література:

1. Державний аграрний реєстр. URL: <https://www.dar.gov.ua> (дата звернення: 11.04.2026).
2. Магопєць О.А., Фєфєлов О.В. Мєханїзм мїнїмальнєго податковєго зобов'язання суб'єктїв аграрнєго бїзнесу: особливостї застосування та ключовї елементи. *Облїк, аудит, оподаткування та звітнїсть у системї забезпечення економїчної стїйкостї пїдприємств*: тези доповїдей VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 11-12 трав. 2023 р. Днїпро : факультет облїку і фїнансїв, 2023. С. 133-136. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/server/api/core/bitstreams/85aeba0a-52c7-4b32-a1d0-8a6ee8a0bcb2/content> (дата звернення: 11.04.2026).
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02 груд. 2010 № 2755-VI, зі змїнами і доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 12.04.2026).

СЕКЦІЯ 5. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ, АУДИТІ, ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІЙ ТА МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

UDC 657.6

Tetiana Bondarenko

Applicant of the second (master's) level of higher education
specialty 071 «Accounting and Taxation»
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

Supervisor:

Oleksandr Gai, PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Audit, Accounting, and Taxation Department

IMPROVING THE ACCOUNTING SUPPORT FOR AUDITING A COMPANY'S INVENTORY

Inventories are one of the most important components of a company's current assets. The reliability of financial statements depends on the accuracy of their valuation and accounting treatment. In the context of the digital economy, traditional approaches to inventory auditing are becoming insufficiently effective, creating a need to improve accounting systems.

If a company lacks a clear system for managing documents, this negatively affects the quality of the audit, as it depends on the accuracy and timeliness of accounting information, the processes involved in its processing, and the effectiveness of the storage and use of regulatory and reference materials.

Accounting support is part of audit information support and is built on the same principles [1, 2]. Accounting support for inventory audit consists of a set of source documents, accounting ledgers, and financial statements containing information on the existence and movement of inventory.

The main components of the information base are:

- source documents: waybills, cash receipts, write-off reports, and more;
- accounting registers: trial balances for accounts 20, 22, 26, 28;
- financial statements: balance sheet (statement of financial position);
- inventory data.

The auditor evaluates the accounting records based on the following criteria: completeness (whether all transactions are recorded in the accounts), timeliness (whether events are recorded in the period in which they occurred), accuracy (the correctness of arithmetic calculations and asset valuations), and legality (whether transactions comply with applicable laws).

The quality of accounting records is assessed for compliance with International Standards on Auditing (ISA), National Accounting Standards (NAS) or IFRS and the company's internal regulations.

Since issues regarding the improvement of operational and analytical accounting for production inventories remain unresolved at enterprises, the problem of automating these processes is becoming particularly pressing. The solution lies in developing recommendations for improving the methodology for accounting for production inventories, their valuation upon disposal, analysis of utilization efficiency, and strengthening the control and informational functions of accounting. The automation of accounting as the key to effective inventory management is of great importance.

The primary objective of an inventory audit is to verify compliance with applicable laws, the accuracy of data recorded in accounting records, consistency with source documents, and the validity of transactions related to inventory.

The following discrepancies are most commonly identified during an inventory audit:

1. Incorrect valuation: violations of valuation methods upon disposal.
2. Fictitious balances: the presence in financial statements of inventory that has actually lost its consumer value or is missing.
3. Untimely recognition of expenses: delays in writing off used materials to cost of goods sold.

To minimize risks and facilitate the auditor's work, the following measures are proposed:

1. Integration of ERP systems and an audit module. Modern systems (SAP, Microsoft Dynamics, Odoo) allow auditors to access data in real time. This transforms the audit from "retrospective" to "preventive."
2. Implementation of QR coding and RFID tags. The use of automatic identification tools allows for conducting inventory without halting production and automatically synchronizing warehouse balances with accounting records.
3. Improving internal document flow. The transition to legally binding electronic documents (digital signatures) reduces the time required for an auditor to verify transactions and eliminates the possibility of date falsification.

To assess the quality of an accounting system, an auditor should use the following model:

$$E_{audit} = D_{valid} / D_{total} * K_{auto},$$

where:

- E_{audit} — accounting support efficiency ratio;
- D_{valid} — the number of error-free documents;
- D_{total} — a comprehensive collection of documents;
- K_{auto} — level of accounting automation (from 0 to 1).

Improvements to the accounting support for inventory audits should proceed along two lines: technological (automation, cloud technologies) and methodological (refinement of accounting policies regarding valuation methods). Implementing the proposed measures will reduce audit risk and significantly increase confidence in the company's financial statements.

Literature:

1. Tarasenko, A. V. (2015). Formation of Information Support for Audit of Production Stocks of Engineering Enterprises. *Oblik i finansy*, 2 (68), 109–113.
2. Multanivska T. V., Horiaieva M. S. (2017) Information and Analytical Support for Audit of Business Continuity. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 16, 889–893.

УДК 005.57:004:658.5

Логвінов Сергій

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність ДЗ «Менеджмент»

Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна

Науковий керівник:

Бочарова Надія, к.е.н., доц.
доцент кафедри менеджменту

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ГІБРИДНИХ ФОРМАТІВ РОБОТИ

Удосконалення системи комунікацій на підприємстві розглядається як одна з передумов підвищення результативності управління, оскільки через інформаційний обмін забезпечуються передача управлінських рішень, координація дій персоналу, формування організаційної культури та адаптація підприємства до змін зовнішнього середовища. Власюк Є. підкреслює, що якість внутрішньої та зовнішньої взаємодії впливає на швидкість прийняття рішень, рівень співпраці між структурними підрозділами та здатність підприємства підтримувати конкурентоспроможність в умовах цифрової економіки [1]. Авторка наголошує, що вона перестає бути тільки технічним механізмом передавання відомостей і набуває стратегічного значення як засіб узгодження поведінки персоналу, управління знаннями та організаційною взаємодією.

Складність сучасного управління полягає в тому, що підприємство змушене підтримувати стабільне функціонування поточних бізнес-процесів і забезпечувати розвиток у перспективному вимірі. У стратегічному управлінні виділяють два напрями: управління функціонуванням і розвитком. Перший пов'язаний із підтриманням безперервності виробничої діяльності, виконанням поточних завдань і контролем ресурсів, тоді як другий орієнтований на довгострокову адаптацію підприємства до змін середовища [2].

Одним із напрямів удосконалення є оптимізація внутрішньої комунікації між структурними підрозділами. В багатьох підприємствах зберігається вертикальна модель обміну інформацією, коли значний обсяг даних концентрується на рівні керівництва, а передача до виконавців відбувається поетапно, що уповільнює реалізацію рішень. Безчасний О. доводить, що більш ефективною є модель, за якої поряд із вертикальними каналами функціонують горизонтальні зв'язки між підрозділами, так як це зменшує інформаційні втрати,

прискорює погодження дій і забезпечує швидке виконання виробничих завдань [3, с. 1-3].

Концептуальний підхід до вдосконалення комунікацій передбачає формування системи внутрішніх зв'язків на основі методичних принципів. Ефективна система спирається на теорії комунікацій, організацій та прийняття рішень, а також економіко-математичне моделювання. Внутрішні комунікації розглядаються як частина організаційної системи, де кожен канал виконує конкретну функцію. Теорія організацій враховує взаємозалежність структури та характеру повідомлень, а теорія прийняття рішень підкреслює важливість своєчасного надходження повної та достовірної інформації до керівника [3, с. 1-3].

Сучасна управлінська практика як зазначають Лешнівський М., Джеканський П. та Пухала Я., спрямована на створення постійних каналів двосторонньої комунікації, де працівник отримує інформацію та може швидко реагувати, ставити запитання, обговорювати проблеми й вносити ініціативи. Реалізація відбувається через наради, інтерактивні платформи, месенджери, електронні опитування та документообіг [4, с. 39-42]. Використання таких механізмів підвищує залученість працівників, їхню відповідальність та готовність адаптуватися до нових підходів.

Глобальна цифровізація та гібридні формати роботи підкреслюють роль комунікацій у менеджменті для забезпечення гнучкості та цифрової трансформації. Дієва взаємодія між підрозділами визначає конкурентоспроможність компанії. Згідно з дослідженнями Вареник М., Кравцов Р. та Неделько А., понад 70 % компаній впровадили гібридні формати, що збільшило використання цифрових інструментів на 45 % [5, с. 26-28]. Перегляд традиційних моделей та інноваційні канали комунікації необхідні для швидкого обміну інформацією та адаптивності персоналу.

Аналіз комунікацій на прикладі металургійного підприємства виявив низку цифрових інструментів для внутрішньої взаємодії. Microsoft Teams забезпечує онлайн-наради, обмін файлами та координацію завдань, Telegram - швидку передачу інформації через тематичні канали, а смартфони підвищують мобільність персоналу. Jira і Confluence керують проєктами та зберігають базу знань для швидкої адаптації нових співробітників. Чат-боти та інструменти штучного інтелекту автоматизують рутинні запити, скорочують час обробки інформації та підвищують продуктивність [5, с. 26-28].

Таблиця 1

Цифрові канали комунікації та їх функціональне призначення

Платформа	Основне призначення	Ефект для комунікації та управління
Microsoft Teams	Онлайн-наради, обмін файлами, координація завдань	Зменшує повторення інформації, забезпечує прозорість процесів
Telegram	Корпоративний месенджер з тематичними каналами	Швидка передача інформації між підрозділами, оперативне вирішення питань
Смартфони	Основний пристрій отримання робочої інформації	Підвищує мобільність персоналу та швидкість реагування

Jira, Confluence	Управління проєктами, база знань	Систематизація інформації, швидка адаптація нових співробітників
Чат-боти, штучний інтелект	Автоматизація рутинних запитів	Скорочує час обробки інформації, підвищує продуктивність

Але, дослідження Вареник М., Кравцов Р. та Неделько А. виявило й бар'єри в обміні інформацією, наприклад, перевантаження цифрових каналів, психологічну недовіру та організаційні проблеми через відсутність чітких правил. Подолання вказаних перешкод потребує вдосконалення внутрішньої комунікаційної політики, визначення оптимальних каналів передачі інформації, впровадження сучасних цифрових платформ для централізованого обліку та обміну даними, а також регулярного навчання працівників роботі з інформаційними системами. Формування корпоративної культури відкритого діалогу і взаємоповаги стимулює обмін ідеями, підвищує прозорість процесів і сприяє загальній ефективності роботи підприємства [5, с. 28-29].

Таким чином, удосконалення системи комунікацій на підприємстві підвищує ефективність управління, забезпечує координацію дій, формування організаційної культури та адаптацію до змін. Необхідно поєднувати вертикальні та горизонтальні канали, використовувати двосторонній обмін інформацією та цифрові платформи для прозорості, швидкості реагування та мобільності персоналу. Цифровізація та гібридні формати роботи сприяють організаційній гнучкості, але надмірне навантаження, психологічні та організаційні бар'єри потребують чітких правил, навчання та культури відкритого діалогу.

Література:

1. Власюк Є. Теоретичні основи комунікацій як умови дієвого управління підприємством. *Економіка та суспільство*, 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-23>
2. Чередниченко В. Комунікативний менеджмент в стратегії розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*, 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-89>
3. Bezchasnyi O. Conceptual provisions of communication management in the conditions of development of industrial enterprises. *Skhid*, 2019. № 1 (141). P. 1-8. URL: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/183943> (дата звернення: 27.03.2026).
4. Leśniewski M. A., Dziekański P., Puchała J. The effectiveness of communication in the organization management system - a theoretical study. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*, 2023. № 28 (56). С. 38-43.
5. Varenyk V. M., Kravtsov R. O., Nedelko A. O. Communication processes in an enterprise management system: a factor of flexibility and digital transformation. *European Vector of Economic Development*, 2025. № 2 (39). P. 21-33. URL: <https://ir.duan.edu.ua/handle/123456789/6409> (дата звернення: 27.03.2026).

Стельникович Карина

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна
Науковий керівник:
Попівняк Юлія, доц.
доцент кафедри обліку і аудиту

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ ТА КОНСАЛТИНГУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний етап економічного розвитку відзначається інтенсивним темпом оцифрування ділових операцій та активним залученням передових технологій у будь-які аспекти роботи підприємств. У цьому контексті надзвичайно актуальною стає перебудова підходів до ведення бухгалтерського обліку та консультування, що поступово відмовляються від застарілих способів роботи з первинною документацією на користь застосування розумних інформаційних платформ. Причинами цього є потреба у збільшенні результативності менеджменту, в швидкій обробці інформації та створенні ґрунтовних аналітичних даних для прийняття обґрунтованих рішень.

Сформоване в умовах цифровізованої економіки становлення інтелектуальних інфосистем у царині бухобліку та консалтингу є логічним етапом розвитку інформаційних технологій. Традиційні облікові системи, функціональність яких раніше здебільшого зводилася до реєстрації та накопичення інформації, у сучасних умовах еволюціонують у багатофункціональні аналітичні платформи. Вони здатні не лише опрацьовувати інформацію, а й генерувати пропозиції для ухвалення рішень керівництвом. Рушійною силою цих трансформацій слугує впровадження технологій штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу великих обсягів даних, що забезпечує значне зростання продуктивності виконання обліково-аналітичних завдань [1].

Застосування «розумних» інфосистем у бухгалтерії дає змогу автоматизувати чималу частку монотонних операцій, зокрема, опрацювання вихідних документів, підготовку фінансової звітності. Це, у свою чергу, мінімізує виникнення людських помилок, підвищує достовірність облікових показників та знижує часові затрати на виконання рутинних операцій. Паралельно, подібні системи здатні проводити глибоке дослідження фінансових даних, ідентифікуючи тенденції та аномалії, що сприяє ухваленню більш виважених управлінських рішень щодо функціонування підприємства.

Щодо консалтингового сектору, то тут інтелектуальні інфосистеми відкривають нові горизонти для надання експертних аналітичних сервісів. Вони уможливають проведення комплексного вивчення фінансового стану підприємства, прогнозування його траєкторії зростання, а також розробку порад щодо оптимізації витрат та збільшення рентабельності. Завдяки імплементації

таких систем, консалтингові послуги набувають більшої точності, індивідуалізації та сфокусованості на специфічних запитах клієнтів [2].

Упровадження розумних інформаційних систем, попри усі їхні переваги, несе із собою низку серйозних труднощів. Однією з найбільш вагомих перепон виступає потреба у виділенні суттєвих грошових коштів на створення, запуск та подальше обслуговування подібних систем, що може стати серйозною перешкодою для невеликих та середніх підприємств. До того ж, гостро стоїть питання дефіциту кадрів, які мусять мати не лише глибокі знання у сфері фінансового обліку, а й бути обізнаними у сфері сучасних технологій та аналізу даних. Не менш значущим є аспект гарантування кіберзахисту, адже зростання кількості цифрових даних автоматично підвищує загрозу несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації.

Окремої уваги заслуговує питання сумісності інтелектуальних рішень із вже наявним ІТ-фундаментом компаній, що нерідко спричиняє технічні проблеми та вимагає додаткових витрат. Водночас, критично важливим є аспект відповідності цих систем чинному законодавству у частині ведення бухгалтерського обліку, аудиту та захисту даних, що зумовлено змінами правових норм.

У майбутньому еволюція інтелектуальних систем у сфері обліку та консалтингу буде нерозривно пов'язана з подальшим вдосконаленням ШІ-технологій, розширенням застосування хмарних сервісів та інтеграцією різних інформаційних середовищ. Передбачається, що ці системи перетворяться на незамінний елемент господарської діяльності підприємств, забезпечуючи високий рівень автоматизації, глибокої аналітики та підтримки прийняття стратегічних рішень [3].

Інтелектуальні інформаційні системи є центральними у процесі підвищення ефективності обліку та консалтингових послуг, сприяючи покращенню результативності роботи підприємств та формуванню новітніх підходів до управління в умовах тотальної цифровізації економіки.

Розумні інформаційні системи є ключовим елементом у процесі перетворення бухгалтерського обліку та консалтингу, що відбувається слідом за цифровізацією економіки. Застосування цих систем зумовлює зростання результативності облікових процедур, гарантує достовірність фінансових даних та розширює горизонти аналітичної підтримки для ухвалення управлінських рішень. Проте, інтеграція подібних рішень пов'язана з низкою труднощів, зокрема значними грошовими вливаннями, необхідністю залучення висококваліфікованих фахівців, а також загрозами у сфері кіберзахисту та різних інформаційних платформ.

З огляду на майбутнє, прогрес інтелектуальних інформаційних систем залежатиме від вдосконалення технологій штучного інтелекту, посилення значення хмарних платформ та поглиблення здатності до аналітичної обробки даних. Це, у свою чергу, підштовхне до створення оновленої парадигми обліку та консалтингу, сфокусованої на автоматизації, передбаченні подій та стратегічному управлінні. Отже, вміле оперування інтелектуальними інформаційними системами стає критично важливим чинником для зміцнення

конкурентних позицій підприємств та їхньої здатності адаптуватися до нинішнього господарського середовища.

Література:

1. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / В. М. Красівський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 388 с.
2. Облік і звітність в оподаткуванні: навч. посіб. / М.Т. Теловата, В.П. Пантелєєв та ін. К.: НАСОА, 2019. 506 с.
3. Калюга Є.В., Коцупатрий М.М., Гуренко Т.О. Бухгалтерський облік (загальна теорія). Київ: КНЕУ, 2015. 418 с.

УДК 658

Фольварчук Валентин

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, Україна

Науковий керівник:

Свинаренко Тетяна, к.е.н., доц.
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та підприємництва

МОДИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Цифрова трансформація фінансового сектору України полягає у системному впровадженні цифрових технологій у банківську, платіжну, інвестиційну та страхову діяльність. Внаслідок цифровізації змінюються бізнес-моделі фінансових установ, в яких домінують інноваційні технології, клієнтоцентричність та інтеграція фінансових послуг у єдину цифрову екосистему.

Функціонування банківської системи України суттєво ускладнює тривала військова агресія, яка посилює дію системних ризиків, макроекономічну нестабільність та загрозу безперервності надання фінансових послуг. Саме за таких умов зростає роль цифрової трансформації банків як одного з ключових чинників забезпечення доступності і безперервності банківських послуг, фінансової стійкості та конкурентоспроможності банківських установ. Впровадження цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, великі дані та хмарні сервіси, суттєво змінює традиційні бізнес-моделі банків, підвищуючи їх ефективність і конкурентоспроможність [2,3].

Водночас цифровізація формує нові ризики, трансформує їх структуру та підходи до управління ними. У результаті відбувається перехід від традиційної моделі ризиків до комплексної цифрової системи ризиків.

Зазначимо, що банківські ризики традиційно включають кредитний, ліквідності, процентний, валютний, операційний та ринковий ризики. Проте цифровізація змінює їхню природу, посилюючи взаємозв'язок між ними та створюючи нові види ризиків, зокрема кіберризики, технологічні та інформаційні ризики [1, 5].

У процесі цифровізації найбільш суттєво трансформуються кредитний і операційний ризики, кіберризик, ризик ліквідності, системний ризик.

Кредитний ризик. Завдяки використанню великих даних і алгоритмів машинного навчання банки отримують можливість більш точно оцінювати кредитоспроможність позичальників. Однак це створює ризики помилок алгоритмів, дискримінації клієнтів і залежності від якості даних [4, 5].

Операційний ризик. Автоматизація процесів знижує ймовірність людських помилок, але підвищує ризик технічних збоїв, кібератак і втрати даних. Операційний ризик трансформується у технологічний ризик, який стає домінуючим у цифровому банкінгу [4,5].

Кіберризик. Одним із ключових наслідків цифровізації є різке зростання кіберризиків, пов'язаних із несанкціонованим доступом до даних, фінансовим шахрайством та кібератаками. Банки стають об'єктами складних атак, що потребує значних інвестицій у системи кібербезпеки.

Ризик ліквідності. Цифровізація сприяє прискоренню фінансових операцій, що може призводити до швидкого відтоку коштів у кризових ситуаціях. Це підвищує вразливість банків до «цифрових банківських панік».

Системний ризик. Інтеграція банків із фінтех-компаніями та цифровими платформами формує нові канали поширення ризиків у фінансовій системі, що може посилювати ефекти фінансових криз [4,5].

Отже, сьогодні банки функціонують у цифровому середовищі, що характеризується високою швидкістю обробки інформації, глобалізацією фінансових потоків та зростанням кіберзагроз. Тому перспективи розвитку банківської системи залежать від здатності фінансово кредитних установ адаптуватися до нових цифрових викликів і забезпечити високий рівень фінансової безпеки. Традиційні підходи вже не забезпечують належного рівня безпеки в умовах швидких технологічних змін. Крім того, цифровізація вимагає запровадження проактивного управління ризиками, яке базується на прогнозуванні та ранньому виявленні загроз за допомогою аналітики даних.

Тому у сучасних умовах ключовими напрямками управління ризиками мають бути:

- використання штучного інтелекту та Big Data для прогнозування ризиків;
- розвиток систем кіберзахисту;
- впровадження концепції open banking;
- формування цифрових екосистем банків;
- посилення контролю за цифровими фінансовими інструментами [4; 5].

Цифровізація банківської діяльності є ключовим фактором трансформації сучасного фінансового сектору. Вона змінює структуру банківських ризиків, підвищуючи роль технологічних і кіберризиків, а також посилюючи

взаємозв'язки між різними видами ризиків. У цих умовах ефективно управління ризиками потребує впровадження інноваційних підходів, що поєднують цифрові технології, аналітику даних і сучасні методи прогнозування.

Література:

1. Буряк, О. Сутність банківських ризиків, їх класифікація та ризик-менеджмент. *Сталий розвиток економіки*. 2016. №4(33), с. 177-182. URL: <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/355>
2. Кретов, Д., Міндова, О. (2024). Цифровізація банківського сектору України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Сталий розвиток економіки*, (2(49), 223-228. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-35>
3. Сидорчук І. Цифрова трансформація банківської системи України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2025. Том 346. №5. URL: https://heraldes.khmnpu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2472?utm_source=chatgpt.com
4. Сідельник, О., Сарахман, О. Основні засади ризик-менеджменту в банку. *Фінансовий простір*. 2025. № 1 (55). С.129-138. URL : <https://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/1008>
5. Юр О., Ходакевич С. Цифровізація та нові ризики: як технології змінюють природу фінансових криз // *Економічний простір*. 2025. №209. URL : https://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/352093?utm_source=chatgpt.com

СЕКЦІЯ 6. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

УДК 657

Болокан Володимир

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Андрощук Ірина, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ПРОФЕСІЙНЕ СУДЖЕННЯ АУДИТОРА ПІД ЧАС ВИЗНАЧЕННЯ СУТТЄВОСТІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ

Професійне судження є одним із базових механізмів в міжнародних стандартах аудиту (МСА), оскільки стандарти визначають вимоги, процедури, але ключові рішення щодо планування, вибору процедур та оцінки результатів аудиту приймаються аудитором у конкретних обставинах завдання. Як зазначає Шерстюк О.Л., професійні судження аудитора, залежно від їх призначення, можуть бути поділені на ідентифікаційні, оціночні та процедурні [3, с. 301]. В глосарії професійне судження визначається як застосування необхідних навичок, знань і досвіду в контексті вимог стандартів аудиту, бухгалтерського обліку та

професійної етики при прийнятті обґрунтованих рішень щодо плану дій, які є прийнятними за обставин завдання з аудиту [1, с.30]. Водночас професійне судження не існує «само по собі», оскільки воно пов'язане з професійним скептицизмом як особливим ставленням, що поєднує допитливість, уважність до обставин можливого викривлення (внаслідок помилки або шахрайства) та критичну оцінку доказів [1, с. 31].

Особливо виразно роль професійного судження проявляється під час визначення суттєвості, адже МСА 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту» прямо підкреслює, що встановлення суттєвості є питанням професійного судження і залежить від розуміння аудитором потреб користувачів фінансової звітності. В МСА 320 пропонується така модель користувачів: мають достатнє знання бізнесу, економічної діяльності та бухгалтерського обліку, а також готові вивчати інформацію у фінансовій звітності з належною ретельністю; розуміють, що фінансову звітність підготовлено, надано й перевірено з урахуванням рівнів суттєвості; визнають невизначеність, притаманну вимірюванню сум, що ґрунтуються на оцінках, судженнях і розгляді майбутніх подій; та приймають обґрунтовані економічні рішення на основі інформації, що міститься у фінансовій звітності. Це означає, що суттєвість не є суто арифметичною категорією, а є поєднанням кількісного порогу та професійної оцінки інформаційної значущості для типових користувачів.

З цієї точки зору корисною є пропонована методика визначення рівня суттєвості, яка враховує необхідність визначення кола можливих користувачів, мети та типів рішень, які можуть прийматись кожним користувачем, критерії прийняття ними рішень з визначенням граничних значень [2, с. 367].

На практиці первинне визначення суттєвості для фінансової звітності в цілому часто спирається на певний відсоток від контрольного показника, однак вибір такого показника і самого відсотка є результатом професійного судження. До чинників, що можуть вплинути на ідентифікацію відповідного контрольного показника, належать такі: елементи фінансової звітності (наприклад, активи, пасиви, капітал, доходи, витрати); наявність статей, на яких найвірогідніше будуть зосереджувати увагу користувачі фінансової звітності конкретного суб'єкта господарювання (наприклад, для оцінки фінансових результатів користувачі можуть зосереджуватися на прибутку, доходах або чистих активах); характер суб'єкта господарювання, стадія життєвого циклу, на якій він перебуває, а також галузь та економічне середовище, в якому працює суб'єкт господарювання; структура власності підприємства та способи його фінансування (наприклад, якщо суб'єкт господарювання фінансується винятково за рахунок боргового фінансування, а не власного капіталу, користувачі можуть приділяти більше уваги активам, а також вимогам до них, ніж доходам підприємства); та відносна непостійність контрольного показника. Важливо, що відсоток не може розглядатися як єдина величина, оскільки він взаємопов'язаний із обраним показником (наприклад, більший відсоток застосовують до прибутку, ніж до виручки), а також із ризиковістю та специфікою діяльності. Отже, аудитор має не лише обрати показники, а обґрунтувати їх відповідність інформаційним потребам користувачів і конкретним умовам суб'єкта.

Окрему складність становить оцінювання суттєвості викривлень у якісних розкриттях. В МСА 450 «Оцінювання викривлень, виявлених під час аудиту» підкреслено, що визначення суттєвості викривлення у якісному розкритті залежить від застосовної концептуальної основи фінансового звітування та конкретних обставин суб'єкта господарювання і є питанням професійного судження. При цьому навіть за відсутності значного кількісного ефекту викривлення можуть бути суттєвими через спотворення змісту, неповноту або неправильний опис ключових політик і ризиків. Наведені приклади в МСА 450 (неповні описи управління капіталом у фінансових установах, пропуск причин знецінення, неправильне формулювання облікової політики щодо важливої статті, неналежний опис валютної чутливості тощо) демонструють, що суттєвість у розкриттях часто пов'язана з тим, чи зможе користувач адекватно зрозуміти фінансовий стан і ризики, а не лише з абсолютною сумою показника.

Таким чином, визначення суттєвості є комплексним рішенням, у якому перетинаються три аспекти: очікування та потреби користувачів, кількісна база (контрольний показник і відсоток), а також якісна значущість розкриттів. Саме тому професійне судження аудитора має застосовуватися у взаємозв'язку з професійним скептицизмом, аудитор повинен критично оцінювати, чи не підкориговані обрані параметри суттєвості під бажаний обсяг роботи або очікуваний результат, і чи достатньо вони відображають інформаційні ризики для користувачів. У підсумку якість результатів аудиту значною мірою визначається не лише виконанням процедур, а й якістю суджень аудитора щодо суттєвості, оскільки саме ці судження формують межі аудиту, логіку відбору доказів і переконливість аудиторського висновку

Література:

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2021 року, частина I. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 (дата звернення 1.04.2026)
2. Шалімова Н.С. Соціально-економічні аспекти аудиту: теорія і практика: Монографія. Кіровоград: ТОВ «ІмексЛТД», 2012. 672 с.
3. Шерстюк О.Л. Оціночні судження в аудиті фінансової інформації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 11. С.301-304.

УДК 657:336.5

Гавриленко Віталій

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Смірнова Ірина, к.е.н., доц.
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТЕНДЕРНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Внутрішній аудит у сучасних умовах доцільно розглядати не лише як інструмент контролю та перевірки відповідності діяльності підприємства встановленим вимогам, а і як важливий елемент системи стратегічного управління. Такий підхід пов'язаний із постійною трансформацією ролі внутрішнього аудиту від функції виявлення помилок і порушень до комплексної діяльності, спрямованої на підтримку управлінських рішень, оцінювання ризиків, удосконалення бізнес-процесів та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Сутність стратегічного управління в науковій літературі пов'язується із процесом формування довгострокових цілей організації, визначення напрямів її розвитку, адаптації до змін зовнішнього середовища та забезпечення конкурентних переваг шляхом прийняття ефективних управлінських рішень. У сучасних наукових підходах стратегічне управління стратегічне управління розглядається як процес реалізації концепції підприємницької діяльності на основі системного, цільового та інтеграційного підходу, який дозволяє сформувати ефективну стратегію, яка буде орієнтуватися на максимальні можливості підприємства [4, с. 35-36].

Стратегічне управління охоплює не лише планування діяльності, а і постійний моніторинг ризиків, оцінювання результативності процесів, аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, а також формування інформаційної основи для своєчасного реагування на зміни. В умовах ускладнення зовнішнього середовища та зростання ризиків стратегічне управління все більше ґрунтується на системах інформаційно-аналітичної підтримки, контролю та оцінювання ризиків. Дослідники сучасного етапу еволюції стратегічного управління пов'язують його із інноваційно-адаптивними підходами [2], у межах яких акцент робиться на інноваційність, глобалізацію, важливість «людського фактору», пріоритетність інформаційних технологій, а отже, контрольні та аналітичні функції інтегруються у процес прийняття стратегічних рішень. У таких умовах внутрішній аудит перестає бути виключно ретроспективною перевіркою вже здійснених операцій і набуває ознак превентивного та аналітичного механізму управління.

Міжнародний інститут внутрішніх аудиторів (ІА) визначає внутрішній аудит як «незалежні, об'єктивні послуги з надання впевненості і консультаційні послуги, що додають вартості організації і покращують її діяльність» [1, с. 12]. Це визначення суттєво розширює традиційне розуміння внутрішнього аудиту як лише контрольної функції, оскільки акцент переноситься на створення доданої вартості, удосконалення процесів управління ризиками, внутрішнього контролю та корпоративного управління. Таким чином, внутрішній аудит бере участь не лише у виявленні порушень, а й у формуванні управлінських рішень щодо оптимізації діяльності підприємства.

Особливо актуальним такий підхід є у сфері тендерної діяльності підприємств, де участь у публічних закупівлях супроводжується високим рівнем правових, фінансових, операційних та репутаційних ризиків. У цих умовах внутрішній аудит виконує значно ширші функції, ніж проста перевірка правильності оформлення документів чи дотримання вимог законодавства. Його функціональне призначення починає охоплювати такі складні сфери як комплаєнс, форензик [5] полягає у забезпеченні системного управління тендерною діяльністю через: оцінювання ризиків участі у закупівлях; аналіз ефективності тендерних процесів; моніторинг комплаєнс-вимог; формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень; виявлення причин відхилення тендерних пропозицій; розроблення рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства у сфері закупівель.

Внутрішній аудит у системі управління тендерною діяльністю забезпечує не лише контроль дотримання вимог Закону України «Про публічні закупівлі» [3], а і підтримує стратегічні цілі підприємства, пов'язані із розширенням ринків збуту, підвищенням ефективності участі у тендерах, мінімізацією ризиків та зміцненням ділової репутації. У результаті внутрішній аудит інтегрується у систему стратегічного управління як механізм інформаційно-аналітичної підтримки менеджменту, що дозволяє підприємству не лише реагувати на ризики, а й формувати довгострокові конкурентні переваги у сфері публічних закупівель.

Література:

1. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту. URL: <https://www.theiia.org/globalassets/site/standards/editable-versions/global-internal-audit-standards-ukrainian.pdf> (дата звернення 2.04.2026).
2. Довбня С., Папуша І. Еволюція стратегічного управління та особливості його сучасного етапу. *Економіка та суспільство*. 2022. №40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-54>
3. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення 2.04.2026).
4. Ковальов В., Дітковський Д. Сутність та принципи стратегічного управління підприємницькою діяльністю: теоретичний аспект. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Економічні науки*. 2024. № 51. С. 29-37. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2024-51-4>
5. Шалімова Н.С., Козаченко Я.В., Трансформація підходів до впровадження внутрішнього аудиту в сучасних бізнес-структурах: надання впевненості, комплаєнс, форензик. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2024. Вип. 12(45). С. 307-318. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12\(45\).307-318](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12(45).307-318)

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність D3 (073) «Менеджмент»
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна
Науковий керівник:
Яковенко Роман, к.е.н, доц.
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та економіки

АНАЛІЗ СЕРЕДОВИЩА ДІЯЛЬНОСТІ ВСП «ЗНАМ'ЯНСЬКИЙ ЦЕНТР МЕХАНІЗАЦІЇ КОЛІЙНИХ РОБІТ»

Відокремлений структурний підрозділ (ВСП) «Знам'янський центр механізації колійних робіт» діє під егідою Одеської залізниці і спеціалізується на механізованому обслуговуванні залізничної інфраструктури. Підприємство виконує важливі функції, пов'язані з проведенням колійних робіт, технічним обслуговуванням та ремонтом залізничних шляхів, а також механізованим будівництвом.

ВСП «Знам'янський центр механізації колійних робіт» функціонує як відокремлений структурний підрозділ АТ «Укрзалізниця». Такий статус забезпечує поєднання автономності у прийнятті оперативних управлінських рішень та підпорядкування загальнокорпоративній стратегії розвитку залізничного транспорту.

Для ВСП «Знам'янський центр механізації колійних робіт» дослідження зовнішніх і внутрішніх факторів дозволяє виявити тенденції, які визначають ефективність роботи персоналу, рівень забезпеченості ресурсами, організаційні можливості та стратегічні перспективи підприємства в умовах нестабільної економічної ситуації.

Зовнішнє середовище формує комплекс умов, на які підприємство не може безпосередньо впливати, але які визначають рамки його функціонування [1, с. 82]. Для ВСП «Знам'янський ЦМКР» ключовими зовнішніми чинниками є економічні, соціальні, політичні, технологічні та ринкові.

Умови економічної нестабільності, спричинені військовими діями та обмеженням інвестиційних процесів, безпосередньо впливають на залізничну галузь. Зниження фінансування інфраструктурних проєктів створює ризики для обсягів замовлень на механізовані колійні роботи. У результаті підприємство стикається з необхідністю оптимізації витрат та обмеженням інвестицій у розвиток кадрового потенціалу.

Крім того, підвищення цін на енергоресурси, матеріали та обладнання впливає на собівартість робіт і вимагає від підприємства підвищеної ефективності використання трудових ресурсів.

Воєнний стан та зміни у трудовому законодавстві створюють нові умови функціонування персоналу: можливість зміни графіків роботи; посилений контроль за безпекою праці; додаткове кадрове навантаження через мобілізацію. Ці фактори формують особливий контекст роботи підприємства та зумовлюють потребу в адаптивній системі управління персоналом.

Соціальне середовище також суттєво впливає на кадровий потенціал: зростання трудової міграції скорочує кількість молодих спеціалістів; спостерігається старіння кадрів, що створює ризик втрати досвідченого персоналу; зростають вимоги до соціального захисту працівників, організації безпечних умов праці. За цих умов профспілкова організація підприємства відіграє важливу роль, однак її фінансові можливості є обмеженими.

Розвиток технологій у сфері залізничних робіт вимагає від працівників володіння сучасними навичками: обслуговування нових механізованих комплексів; робота з автоматизованими системами контролю; використання цифрових рішень для планування та звітності. Це підвищує потребу у системному професійному розвитку персоналу та модернізації матеріально-технічної бази.

Ринок залізничних ремонтних послуг характеризується конкурентністю. Підприємство змушене підтримувати високу якість робіт, дотримуватись стандартів безпеки та ефективно використовувати кадровий потенціал. Наявність альтернативних компаній стимулює ВСП «Знам'янський ЦМКР» до розвитку персоналу та підвищення продуктивності.

Внутрішнє середовище визначає реальні можливості підприємства щодо управління персоналом, ефективності виробничих процесів та розвитку кадрового потенціалу.

Структура підприємства є лінійно-функціональною: управління централізоване, відповідальність чітко розподілена між керівниками напрямів, службами та бригадами. Така модель забезпечує контрольованість і дисципліну, але може сповільнювати впровадження інновацій.

Підприємство характеризується такими особливостями: висока частка працівників зі значним досвідом; дефіцит молодих кадрів та інженерно-технічних спеціалістів; потреба у регулярному підвищенні кваліфікації; висока відповідальність і готовність працівників до роботи в складних умовах. Фактори середовища діяльності ВСП «Знам'янський ЦМКР» наведено у таблиці 1.

Внутрішнє середовище характеризується високою трудовою дисципліною, колективною підтримкою та орієнтацією на дотримання стандартів безпеки. Однак недостатньо розвиненими є системи нематеріальної мотивації та внутрішніх комунікацій.

Таблиця 1

Аналіз середовища діяльності ВСП «Знам'янський ЦМКР»

Група факторів	Показники	Характер впливу	Зміст впливу
Економічні	Фінансування галузі, вартість ресурсів, інфляція	Негативний	Зменшення обсягів робіт, обмеження інвестицій у персонал
Політичні та правові	Законодавство, воєнний стан, вимоги до безпеки	Змішаний	Посилення вимог до праці, необхідність адаптації до змін
Соціальні	Міграція, демографія, умови праці	Негативний	Дефіцит кадрів, старіння персоналу

Технологічні	Механізація, цифровізація	Позитивний	Потреба в навчанні персоналу, підвищення продуктивності
Ринкові	Конкуренція, стандарти якості	Позитивний/негативний	Стимул до розвитку, але зростання вимог до кадрів
Внутрішні: кадровий потенціал	Кваліфікація, досвід, мотивація	Переважно позитивний	Висока професійність, потреба у навчанні
Матеріально-технічна база	Стан обладнання	Змішаний	Часткова зношеність техніки, необхідність модернізації
Фінансові ресурси	Активи, доходи, зобов'язання	Змішаний	Скорочення активів, стабілізація відсутності боргів
Корпоративна культура	Комунікації, дисципліна, цінності	Позитивний	Сильний колектив, орієнтація на безпеку

Джерело : складено авторами самостійно

Отже ТОВ «КІЗ «ЛЕЗО» має конкурентів з сильною позицією, які випереджають за строками виробництва, додатковими сервісами в обслуговуванні, які, крім того, застосовують активну стратегію просування продукції та підтримку іміджу свого підприємства.

Література:

1. Яковенко Р. В., Чукій О. І. Аналіз зовнішнього оточення АТ «Ельворті» в системі стратегічного управління. *Інноваційне підприємництво та торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Херсон – Кропивницький, 23 травня 2023 р.). Херсон – Кропивницький : Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2023. С. 81-84.

УДК 658.5

Олександр Гергардт

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність D3 (073) «Менеджмент»
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна
Науковий керівник:
Яковенко Роман, к. е. н., доц.
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та економіки

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ОНІКС-СИСТЕМЗ»

Розробка комплексу заходів щодо удосконалення системи тайм-менеджменту в діяльності ТОВ «Онiкс-Системз» має здійснюватися з урахуванням двох принципових вимог: по-перше, кожен запропонований захід має бути спрямований на усунення конкретних проблемних зон; по-друге, результати впровадження мають бути вимірюваними та співвідносними з визначеними SMART-цiлями. Такий підхід забезпечує керованість процесу змін, знижує ризик фрагментарного впровадження та створює основу для подальшої оцінки соціально-економічної ефективності.

Для ТОВ «Онiкс-Системз», яке здійснює діяльність у сфері розробки програмного забезпечення та цифрових рішень, впровадження сучасних підходів до тайм-менеджменту є важливою передумовою підвищення ефективності діяльності та забезпечення стабільного розвитку підприємства [1].

Проведений аналіз системи тайм-менеджменту в діяльності ТОВ «Онiкс-Системз» дозволив виявити низку проблем, що негативно впливають на ефективність використання робочого часу персоналу. Зростання масштабів діяльності компанії, збільшення чисельності працівників та ускладнення проєктної структури обумовлюють підвищені вимоги до планування, координації та контролю виконання завдань у часі. За таких умов навіть незначні організаційні недоліки можуть трансформуватися у суттєві непродуктивні часові втрати.

Основні джерела непродуктивних часових витрат у діяльності ТОВ «Онiкс-Системз» пов'язані з неефективним плануванням проєктів, надмірною кількістю неструктурованих комунікацій, відсутністю єдиних стандартів управління часом, а також переважанню реактивного стилю управління. Сукупний вплив зазначених чинників призводить до нерівномірного навантаження персоналу, зростання собівартості проєктів та зниження загальної управлінської ефективності.

У зв'язку з цим удосконалення системи тайм-менеджменту в діяльності підприємства має бути спрямоване не лише на усунення окремих проявів часових витрат, а й на формування комплексного підходу до управління часовими ресурсами. Такий підхід передбачає впровадження організаційних, методичних та управлінських заходів, що дозволять забезпечити узгодженість дій проєктних команд, підвищити прозорість планування та зменшити частку непродуктивних витрат часу.

З метою систематизації напрямів удосконалення тайм-менеджменту доцільно порівняти виявлені джерела непродуктивних часових витрат з конкретними заходами щодо їх оптимізації та очікуваними економічними результатами. Це дозволяє не лише обґрунтувати доцільність запропонованих змін, а й продемонструвати їх практичну значущість для підвищення ефективності діяльності ТОВ «Онiкс-Системз».

Для забезпечення логічної єдності доцільно встановити відповідність між напрямками удосконалення, SMART-цiлями та інструментами вимірювання результатів. Це дозволяє перетворити комплекс заходів на цілісну програму управлінських змін, орієнтовану на конкретні результати.

Особливу роль у процесі удосконалення тайм-менеджменту відіграє стандартизація підходів до планування та організації робочого часу. Формування єдиних правил і регламентів сприятиме підвищенню прозорості управлінських процесів, зменшенню кількості конфліктних ситуацій та забезпеченню більш раціонального використання трудових ресурсів підприємства.

Реалізація зазначених заходів створює передумови для переходу компанії від реактивного стилю управління до проактивного, що відповідає сучасним вимогам до менеджменту в ІТ-сфері. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню продуктивності праці, зниженню витрат та зміцненню конкурентних позицій ТОВ «Онікс-Системз» на міжнародному ринку ІТ-послуг.

З практичної точки зору впровадження заходів щодо удосконалення системи тайм-менеджменту доцільно здійснювати поетапно. Поетапність потрібна з двох причин: (1) у великій організації різкі зміни без підготовки можуть створювати опір персоналу; (2) послідовне впровадження дозволяє оперативно оцінювати проміжні результати та коригувати програму змін без втрати керованості.

При цьому, доцільно виокремити три базові етапи:

- Етап 1: підготовчий — опис стандартів, регламентів, базових правил, визначення відповідальних ролей та каналів контролю.
- Етап 2: впровадження — запуск у командах, пілотування, уніфікація планування, запуск правил комунікацій.
- Етап 3: закріплення та контроль — регулярний моніторинг KPI, аудит застосування стандартів, коригування.

Література:

1. Офіційний сайт ТОВ «Онікс-Системз». URL: <https://onix-systems.com> (дата звернення: 20.01.2026).

УДК 351.712

Коваленко Сергій

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Смірнова Надія, к.е.н, доц.
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

АНАЛІТИКА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТА МОНІТОРИНГ ЇХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Саме через механізм закупівель держава реалізує значну частину своїх функцій і забезпечує базові потреби суспільства. Бюджетні кошти, які спрямовуються на придбання товарів, робіт і послуг, формують основу для

функціонування ключових сфер — від медицини й освіти до інфраструктури та оборони. Відповідно, будь-які неефективні рішення або зловживання в цій сфері мають прямий негативний вплив не лише на фінансову систему, а й на якість життя населення. Отже, виникає об'єктивна потреба у глибокому, системному аналізі закупівель, який дозволяє оцінювати не лише формальні результати процедур, а й їх реальний економічний та соціальний ефект, виявляти недоліки та формувати підґрунтя для прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень.

Особливої ваги ця проблема набуває в сучасних умовах, коли Україна перебуває у стані економічних трансформацій та відновлення після масштабних кризових явищ. Значні фінансові ресурси спрямовуються на відбудову інфраструктури, підтримку економіки та забезпечення обороноздатності держави, що підвищує вимоги до ефективності кожної витраченої гривні. У таких умовах аналітика публічних закупівель стає не просто допоміжним інструментом, а необхідною складовою системи управління державними фінансами. Вона дозволяє відстежувати, наскільки раціонально використовуються ресурси, чи досягаються поставлені цілі та які фактори впливають на кінцеві результати закупівель. Моніторинг, у свою чергу, забезпечує постійний контроль і створює можливість оперативного реагування на відхилення, що особливо важливо в умовах обмеженого часу та ресурсів.

Крім того, актуальність теми посилюється необхідністю мінімізації корупційних ризиків у сфері публічних закупівель, яка традиційно вважається однією з найбільш уразливих до зловживань. Незважаючи на впровадження прозорих процедур та електронних систем, ризики змови, маніпуляцій із тендерною документацією або недобросовісної конкуренції залишаються. У цьому контексті аналітика та моніторинг виконують не лише функцію оцінки ефективності, а й стають важливими інструментами запобігання порушенням. Використання ризик-орієнтованих підходів, автоматизованих алгоритмів та систем раннього виявлення проблем дозволяє значно підвищити рівень контролю та знизити ймовірність нецільового використання коштів.

Аналітика публічних закупівель як науково-практичний напрям передбачає комплексне дослідження всіх етапів закупівельного процесу, починаючи від планування і закінчуючи виконанням договорів. Вона базується на застосуванні економічних, статистичних та інформаційних методів, що дозволяють отримати цілісне уявлення про ефективність функціонування системи. Аналіз охоплює такі аспекти, як структура закупівель, поведінка учасників, рівень конкуренції, цінові показники, строки реалізації процедур та якість виконання контрактів. Такий підхід дозволяє не лише фіксувати результати, а й виявляти причинно-наслідкові зв'язки, що є необхідною умовою для вдосконалення системи закупівель [1].

Одним із ключових напрямів аналітики є оцінка рівня конкуренції, оскільки саме конкуренція виступає основним механізмом забезпечення ефективності закупівель. Аналіз кількості учасників, частоти їх участі, рівня цінового зниження під час аукціонів та інших показників дозволяє оцінити відкритість ринку та доступність процедур для бізнесу. Низький рівень

конкуренції може свідчити про наявність бар'єрів, дискримінаційних умов або потенційних змов, тоді як високий рівень конкуренції зазвичай сприяє отриманню більш вигідних умов для замовника. Таким чином, аналіз конкуренції є важливим індикатором якості функціонування системи закупівель.

Не менш важливим є аналіз економічної ефективності закупівель, який передбачає оцінку співвідношення між витраченими ресурсами та отриманими результатами. Традиційно одним із основних показників є рівень економії, що визначається як різниця між очікуваною вартістю та ціною укладеного договору. Проте сучасні підходи передбачають більш комплексну оцінку, яка враховує не лише фінансові, а й якісні параметри. Зокрема, важливо оцінювати відповідність товарів і послуг встановленим вимогам, їх довгострокову ефективність та вплив на досягнення стратегічних цілей [2].

Моніторинг публічних закупівель виступає логічним продовженням аналітичної діяльності та забезпечує постійний контроль за дотриманням встановлених правил і процедур. Він включає аналіз документації, перевірку рішень замовників, оцінку виконання контрактів та виявлення потенційних порушень. Ефективний моніторинг дозволяє не лише фіксувати факти порушень, але й запобігати їм на ранніх стадіях, що значно підвищує загальну ефективність системи. Особливу роль відіграє використання автоматизованих інструментів, які дозволяють обробляти великі обсяги даних і оперативно виявляти ризики.

Важливим елементом є також оцінка результатів закупівель, яка дозволяє визначити, наскільки досягнуто поставлених цілей та чи відповідають отримані результати витраченим ресурсам. Це включає аналіз виконання договорів, дотримання строків, якості постачання та рівня задоволення потреб замовника. Така оцінка має важливе значення для формування зворотного зв'язку та вдосконалення майбутніх закупівель, оскільки дозволяє враховувати попередній досвід і уникати повторення помилок [3].

Разом з тим, розвиток аналітики та моніторингу публічних закупівель стикається з низкою серйозних викликів, серед яких — недостатня якість і повнота даних, обмеженість доступу до інформації про виконання контрактів, а також нестача кваліфікованих кадрів. Ці проблеми ускладнюють проведення повноцінного аналізу та знижують ефективність управлінських рішень. Вирішення зазначених питань потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, розвиток інформаційної інфраструктури та підвищення рівня професійної підготовки фахівців.

Перспективи розвитку аналітики публічних закупівель пов'язані з подальшою інтеграцією сучасних технологій, таких як великі дані, машинне навчання та штучний інтелект. Їх використання дозволяє автоматизувати процеси аналізу, підвищити точність прогнозування та забезпечити більш ефективне управління ризиками. У довгостроковій перспективі це сприятиме формуванню більш прозорої, ефективної та стійкої системи публічних закупівель, яка відповідатиме сучасним викликам і потребам розвитку України [4].

Отже, аналітика публічних закупівель та моніторинг їх результатів є ключовими інструментами підвищення ефективності використання державних

ресурсів, забезпечення прозорості та зміцнення довіри до системи державного управління. Їх розвиток має стратегічне значення для економічного зростання країни, особливо в умовах відновлення та трансформації економіки, і потребує подальшої уваги як з боку держави, так і наукової спільноти.

Література:

1. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз публічних закупівель: методичні та практичні аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2017. № 7(35). С. 65–68. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/6831/1/15.pdf>
2. Мулик Т. О., Здирко Н. Г. Методичний інструментарій аналізу публічних закупівель. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/70.pdf
3. Здирко Н. Г. Аудит відповідності публічних закупівель. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. URL: <https://afj.org.ua/storage/pdf/816-audit-vidpovidnosti-publichni-h-zakupivel-teoretichni-ta-praktichni-aspekti.pdf>
4. Сьомкіна Т. В., Гужавіна І. В., Ковальов А. В. Державні закупівлі: сучасні виклики, тенденції та ефективність управління. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/6271/6565657554>

УДК 336.64

Кохан Ірина

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна
Науковий керівник:
Зарудна Наталія, к.е.н., доц.
доцент кафедри обліку і оподаткування

ОСНОВНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У складних умовах сьогодення та розвитку ринкових відносин в Україні все більш важливого значення набуває аналіз фінансового стану підприємств. Нині підприємства функціонують в умовах складної економічної кризи, зумовленої прямим збройним конфліктом російської федерації на території України, яка призвела до спаду виробництва через фізичне знищення значної кількості підприємств, заводів, фабрик різного типу господарювання, що в свою чергу різко негативно позначилося на рівні інфляції. Ці зміни безпосередньо впливають на фінансові відносини підприємств різних галузей, обмежуючи можливості нарощування фінансових ресурсів і, як наслідок, зменшуючи обсяг коштів, доступних для вирішення економічних, особливо соціальних проблем. У цьому зв'язку для підприємств важливо оцінювати свій фінансовий стан, щоб виявити максимальні резерви для збільшення фінансових ресурсів.

Актуальність дослідження аналізу майнового стану підприємства обговорюється на наукових заходах, наукових публікаціях. Зокрема колектив

авторів у монографії [1] присвячує увагу дослідженню вдосконалення обліку необоротних та оборотних активів, витрат і доходів підприємств, а також пропонує нові підходи для здійснення аналітичної оцінки капіталу і зобов'язань суб'єктів господарювання. Одним з найважливіших етапів аналізу фінансового стану підприємства, на думку Ключник О.С., Кондратюк О.В., є «аналіз його майнового стану, який дозволяє визначити абсолютні та відносні балансові зміни за відповідний період, відстежити тенденції цих змін та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства» [2, с. 122]. Колектив авторів [3] наголошують, що «майновий стан підприємства характеризується величиною економічних активів, якими підприємство володіє або розпоряджається. Сума господарських засобів узагальнює оцінку активів, відображених у балансі підприємства, і її збільшення свідчить про зростання майнового потенціалу» [3, с. 225]. Одним з етапів аналізу майнового стану підприємства є дослідження наявного капіталу та оцінка змін, які відбулися протягом аналізованого періоду. Тенденції змін у майні підприємства слід співвідносити з основними джерелами його формування, зокрема враховуючи показники пасиву балансу (загальний, власний і позиковий капітал). Також важливо перевірити ефективність вкладення коштів у активи компанії. За однакових умов, як наголошують Мізіна О.В., Панібратченко К.В., «ознаками задовільного майнового стану підприємства є збільшення підсумку балансу на кінець звітного періоду порівняно з його початком, випереджальний ріст оборотних активів над необоротними, перевищення темпів приросту власного капіталу над позиковим, а також рівномірне збільшення кредиторської та дебіторської заборгованості» [4, с. 68].

Натомість, ознаками незадовільного майнового стану є скорочення валюти балансу, надмірне зростання дебіторської або кредиторської заборгованості, випереджальне зростання необоротних активів над оборотними, а також зменшення частки власного капіталу у структурі пасивів. Виявлення таких тенденцій є сигналом для менеджменту щодо необхідності вжиття термінових заходів із фінансового оздоровлення підприємства.

Структура вартості активів не визначає фінансовий стан підприємства. Аналіз структури активів компанії та її динаміки не дає повної відповіді на питання оцінки майнового стану. Основними показниками, що використовуються для оцінки стану майна підприємства, є: коефіцієнт реальної вартості основних засобів (відношення залишкової вартості основних засобів до валюти балансу); коефіцієнт зносу основних засобів (відношення суми накопиченого зносу до первісної вартості основних засобів); коефіцієнт оновлення основних засобів (відношення вартості введених основних засобів до їх вартості на кінець року); коефіцієнт забезпеченості оборотних виробничих фондів власними оборотними коштами; коефіцієнт ліквідності активів; фондомісткість та рентабельність активів. На нашу думку, базовим методичним етапом є вертикальний та горизонтальний аналіз, який дозволяє виявити «вагу» необоротних активів та динаміку мобільного капіталу. Оптимальною для виробничих підприємств є структура, де частка необоротних активів складає не менше 50-60%, що свідчить про достатню матеріально-технічну базу. На основі

аналізу цих показників можна визначити поточну ситуацію з активами (майновим станом) підприємства.

Отже, в результаті дослідження методичних підходів до оцінки вартості майна підприємства можна зазначити, що його наявність та структура виступають окремим об'єктом економічного аналізу. Оцінка майнового стану підприємства, з огляду на її концептуальні основи та методичні підходи, є важливою складовою системи фінансового аналізу. Систематичне проведення такого аналізу дозволяє своєчасно виявляти негативні тенденції у використанні активів, приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації структури майна та забезпечення ефективного функціонування підприємства в умовах нестабільного економічного середовища. Методика аналізу майнового стану на нашу думку має бути адаптивною до галузевих особливостей підприємства. Своєчасна ідентифікація «слабких» статей балансу (зростання дебіторської заборгованості, накопичення неліквідних запасів або надмірний знос обладнання) дозволить керівництву вчасно прийняти рішення щодо оптимізації ресурсної бази та підвищення ефективності використання капіталу. Вважаємо за необхідне виокремлювати у звітності іммобілізовані кошти (залежалі запаси, безнадійну дебіторську заборгованість), адже їх зростання на фоні збільшення валюти балансу свідчить не про розвиток, а про зниження якості майнового стану та «роздуття» балансу. Особливої актуальності це набуває в контексті відновлення економіки України в умовах воєнного часу, коли раціональне управління наявними ресурсами є ключовою умовою виживання та розвитку суб'єктів господарювання.

Література:

1. Задорожний З.-М. В., Крупка Я. Д., Омецінська І. Я. Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи обліку. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 294 с. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/5794/1/Stan_i_perspektyvy_rozvytku_vitchy_znkjanoji_ekonomiky-2013.pdf.
2. Ключник О.С., Кондратюк О.В. Вдосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємства. *Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*. 2020. № 1. С. 120-127.
3. Омелянович Л.О., Чайковська О. В., Долматова Г. Є., Іванова О. В., Кононенко А. Ф. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: підручник. 3-тє вид., переробл. і доповн. К.: Знання, 2021. 231 с.
4. Мізіна О. В., Панібратченко К. В. Удосконалення підходів до оцінки ефективності використання майна підприємства. *Економіка і організація управління*. 2020. № 2 (8). С. 66–72.

УДК 657

Кремляков Артем

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:
Шалімова Наталія, д.е.н., проф.
декан економічного факультету

СПЕЦИФІКА ЗАВДАНЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В КОМУНАЛЬНОМУ СЕКТОРІ

Комунальний сектор економіки - частина публічного сектору економіки, що включає сукупність видів господарської діяльності з виробництва та надання публічних послуг, здійснюваної суб'єктами господарювання, які діють на основі лише комунальної власності (комерційні та некомерційні комунальні унітарні підприємства, установи, заклади), а також суб'єктами, у статутному фонді яких частка комунальної власності перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує органам місцевого самоврядування право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів [3, с. 71]. В 2024 році в Україні було зареєстровано 9890 комунальних підприємств, у 2025 з'явилося 53 нових [2].

Комунальний сектор має низку особливостей, які визначають підвищені вимоги до прозорості, підзвітності та якості управління. Комунальні підприємства створюються і функціонують в інтересах територіальних громад, а отже їх діяльність не зводиться лише до досягнення фінансового результату як в приватних підприємствах. Як слушно зауважується у дослідженні [1], «стратегії розвитку, опрацьовані органами місцевого самоврядування, доповнюються іншими планувальними документами, які між собою повинні бути компатибельні. Проте тенденції до залучення в комунальну сферу приватних господарюючих суб'єктів, які спостерігались останніми роками, можуть призвести до того, що ця умова буде важкою до дотримання. Підприємства приватної форми власності мають власні стратегії розвитку, як правило, орієнтовану на отримання прибутку. Натомість, якщо такий господарюючий суб'єкт контролюється органом місцевого самоврядування, який, наприклад, має більшу частку власності в ньому, більш імовірно, що цілі розвитку територіальної громади збігатимуться з цілями розвитку такого підприємства».

Діяльність комунальних підприємств орієнтована на забезпечення суспільно значущих послуг, безперервність їх надання, дотримання встановлених стандартів якості та справедливую доступність для населення. У зв'язку з цим у діяльності комунальних підприємств зацікавлене широке коло стейкхолдерів: мешканці громади як споживачі послуг, орган місцевого самоврядування як власник і суб'єкт регулювання, бюджет як джерело або співджерело фінансування, працівники підприємства, постачальники та підрядники, контролюючі органи, а також громадські організації й медіа як інститути суспільного контролю. Для цих груп важливими є не лише показники прибутковості, а передусім законність і доброчесність рішень, економність та ефективність використання ресурсів, обґрунтованість тарифів і витрат, недопущення корупційних практик, належна якість послуг та досягнення запланованих соціальних результатів.

Саме багатовекторність інтересів осіб, зацікавлених в діяльності комунальних підприємств, зумовлює специфіку завдань внутрішнього аудиту в комунальному секторі. На відміну від приватного бізнесу, де внутрішній аудит здебільшого фокусується на ризиках, що впливають на прибутковість і збереження активів, у комунальних підприємствах внутрішній аудит має бути інтегрованим інструментом забезпечення публічної підзвітності. Це означає, що планування і виконання завдань внутрішнього аудиту повинні поєднувати перевірку дотримання нормативних вимог і внутрішніх регламентів із оцінюванням ефективності процесів, результативності використання бюджетних коштів або дотацій, а також достатності механізмів управління ризиками та внутрішнього контролю. Відповідно завдання внутрішнього аудиту трансформуються охоплюючи такі спеціалізовані сфери як комплаєнс та форензик [4]. Крім того, актуальними стають питання інтеграції принципів ESG у внутрішній аудит, що передбачає розширення предмету аудиту за рахунок екологічних, соціальних і управлінських показників, оцінки нефінансових ризиків і репутаційних загроз [6].

До ключових завдань внутрішнього аудиту комунальних підприємств доцільно відносити: оцінювання відповідності процедур прийняття управлінських рішень законодавству, рішенням місцевих громад; аудит ефективності використання ресурсів у критично важливих процесах (експлуатація, ремонти, закупівлі, енергоспоживання); перевірку прозорості та ефективності закупівель і договірної роботи; оцінювання обґрунтованості витрат, тарифних розрахунків і механізмів компенсацій; аналіз системи запобігання конфлікту інтересів і корупційним ризикам; оцінювання якості управлінської інформації та достовірності ключових показників, які використовуються для звітування перед громадою. Кожен з цих питань потребує ґрунтового дослідження організаційних і методичних аспектів. Наприклад, детальне викладення організації і методики внутрішнього аудиту при оцінюванні якості трудових відносин і кадрового потенціалу представлено в [5].

За даними дослідження VKURSI, серед 9890 діючих комунальних підприємств у 2024 році прибуток показали близько 33%, збитки зафіксували близько 24% (тобто “понад 2 тисячі” КП), а ще 43% у звітності не відобразили прибуток (частина звітує у форматі, де фокусується на доході або не має мети отримання прибутку) [2]. Водночас сукупні підсумки демонструють структурну проблему: значна частка збиткових КП має підвищені ризики фінансової стійкості, залежності від дотацій/компенсацій та потенційного накопичення боргів, а для внутрішнього аудиту це сигнал про необхідність фокусуватися на причинах збитковості (тарифні обмеження, витратна структура, закупівлі, непродуктивні втрати, неефективність) і на якості управлінських рішень та прозорості даних, які використовуються для звітування перед громадою.

Отже, специфіка завдань внутрішнього аудиту в комунальному секторі визначається тим, що комунальні підприємства діють у полі підвищеної суспільної уваги, несуть відповідальність за суспільно значущий результат. Відтак внутрішній аудит має охоплювати не лише фінансову законність і правильність операцій, а й ширший спектр питань підзвітності, ефективності,

добросовісності та якості послуг, забезпечуючи баланс інтересів громади, власника і всіх ключових стейкхолдерів.

Література:

1. Глинський Н. Ринковий підхід в організації діяльності комунального сектору місцевої економіки. *Академічні візії*. 2024. Випуск 38. С. 1-11. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1591/1476> (дата звернення 5.04.2026).
2. Понад 2 тисячі комунальних підприємств України мають збитки, за даними VKURSI. URL: <https://vkursi.pro/blog/vkursi-doslidyly-ponad-2-tysiachi-komunalnykh-pidpryemstv-ukrainy-pratsiuiut-zbytkovo-934551> (дата звернення 10.04.2026).
3. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с. URL: <https://lnk.ua/qr/OQt1Bdgbv>
4. Шалімова Н.С., Козаченко Я.В., Трансформація підходів до впровадження внутрішнього аудиту в сучасних бізнес-структурах: надання впевненості, комплаєнс, форенсік. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2024. Вип. 12(45). С. 307-318. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12\(45\).307-318](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12(45).307-318)
5. Шалімова Н.С., Смірнова І.В., Андрощук І.І. Використання можливостей внутрішнього аудиту при оцінюванні якості трудових відносин та процесів формування і розвитку кадрового потенціалу суб'єктів господарювання. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 10(43). DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10\(43\).212-223](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10(43).212-223)
6. Шалімова, Н. С., Шалімов, В. В., Андрощук, І. І. Трансформація підходів до внутрішнього аудиту та контролю підприємств високотехнологічного сектору, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. №46. С. 155-161. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1777> (дата звернення 10.04.2026).

УДК 657.633

Маросленов Олександр

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік та оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Смірнова Надія, к. е. н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЖЕРЕЛ АУДИТОРСЬКИХ ДОКАЗІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ

Цифровізація бізнес-процесів докорінно трансформує підходи до формування, обробки та зберігання облікової інформації. Впровадження ERP-систем, хмарних технологій, електронного документообігу та інструментів предиктивної аналітики змінює не лише архітектуру бухгалтерського обліку, а й парадигму аудиторської діяльності. За таких умов особливої актуальності набуває питання трансформації джерел аудиторських доказів, оскільки

традиційні підходи до їх формування потребують адаптації до автоматизованого середовища обробки фінансової інформації.

У межах класичного підходу ключовими джерелами доказів виступали первинні документи на паперових носіях, облікові регістри, результати інвентаризації та письмові пояснення персоналу. Проте цифрова трансформація переміщує облікові процеси у віртуальне середовище, де операції здійснюються без паперового супроводу. Це зумовлює виникнення принципово нових джерел доказів: системних журналів (log-файлів), цифрових слідів користувачів, метаданих електронних транзакцій та результатів функціонування автоматизованих контрольних процедур.

Зміна характеру джерел інформації безпосередньо впливає на підходи до оцінювання їхньої достовірності. Якщо раніше аудитор зосереджувався на перевірці фізичної наявності документа та підпису на ньому, то сьогодні пріоритет зміщується у бік аналізу інформаційних потоків, архітектури систем, механізмів криптографічного захисту та ефективності ІТ-контролів. У цифровому середовищі надійність доказів стає похідною від надійності самого середовища, у якому вони генеруються [1].

Важливою складовою цієї трансформації є інтеграція даних ERP-систем у доказову базу аудиту. Сучасні ERP-системи забезпечують автоматизоване формування та накопичення значних масивів обліково-аналітичної інформації. Це створює передумови для використання аналітики даних (Data Analytics) та безперервного аудиту (Continuous Auditing), що дозволяє своєчасно виявляти аномальні операції, ризикові транзакції та інші відхилення. Водночас зростання обсягів даних потребує від аудиторів застосування спеціалізованого програмного забезпечення, технологій Big Data та елементів штучного інтелекту для ефективної обробки й аналізу інформації [2].

Поряд із даними внутрішніх інформаційних систем підприємства дедалі більшого значення набувають електронні докази, отримані із зовнішніх цифрових джерел: банківських API-платформ, державних реєстрів, систем електронного адміністрування податків та хмарних сервісів. Використання таких джерел мінімізує вплив людського фактора та підвищує рівень незалежності отриманих даних. Разом із тим, це актуалізує питання кібербезпеки та ризиків несанкціонованого втручання в інформаційні мережі.

Трансформація джерел аудиторських доказів суттєво змінює саму технологію проведення аудиту. У цифровому просторі традиційні вибірккові перевірки поступаються місцем суцільному аналізу повного масиву транзакцій у режимі реального часу. Це забезпечує вищу точність висновків та дозволяє своєчасно виявляти ризики. Проте ефективність такого підходу значною мірою залежить від цифрової компетентності аудитора, його здатності інтерпретувати результати роботи алгоритмів та оцінювати якість вхідних даних [2].

Окремої уваги заслуговує проблема верифікації електронних доказів. В умовах повної автоматизації зростає ризик маніпулювання алгоритмами або несанкціонованого доступу до баз даних. Тому критично важливим елементом стає аудит систем внутрішнього контролю, механізмів авторизації, систем резервного копіювання та кіберзахисту. Крім того, аудитор має враховувати

специфічні ризики, пов'язані з використанням хмарної інфраструктури та аутсорсингом ІТ-послуг.

Цифровізацію аудиту доцільно розглядати не лише як заміну традиційних методів перевірки цифровими технологіями, а як комплексну трансформацію аудиторської діяльності. У таких умовах змінюються підходи до формування та оцінювання аудиторських доказів, де ключового значення набувають оперативність отримання інформації, інтегрованість даних та використання аналітичних технологій у процесі аудиторських процедур. Це потребує не лише оновлення методичного інструментарію, а й адаптації Міжнародних стандартів аудиту до умов цифровізації облікових систем.

Отже, розвиток цифрового середовища суттєво впливає на підходи до організації аудиту та використання аудиторських доказів. Застосування сучасних цифрових технологій сприяє підвищенню якості аудиторських процедур, оперативності виявлення ризиків та ефективності контрольних заходів. Водночас подальший розвиток аудиту потребує поєднання класичних принципів аудиторської діяльності із сучасними цифровими рішеннями, що забезпечуватиме належний рівень достовірності та довіри до фінансової інформації.

Література:

1. International Federation of Accountants. International Standard on Auditing 500 «Audit Evidence». URL: <https://www.icjce.es/images/pdfs/tecnic2/normativainternacional/isa500.pdf> (дата звернення: 05.04.2026).
2. Yaremyk M.I., Yaremyk K.Y. The Impact of Big Data Analytics and Innovative Information Technologies on Audit Quality. *Business Inform.* 2021.Vol. 5 p. 302–307. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-302-307> (дата звернення: 05.04.2026).

УДК 351.072

Олейніченко Денис

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Бартось Олександр

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Смірнова Ірина, к.е.н., доц.
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

На сучасному етапі розвитку системи державного управління в Україні важливого значення набуває забезпечення належного функціонування внутрішнього контролю в державному секторі. Посилення вимог до прозорості, підзвітності, законності та ефективності використання бюджетних ресурсів обумовлює потребу в удосконаленні контрольних механізмів у діяльності органів державної влади, бюджетних установ і організацій. Саме внутрішній контроль виступає одним із ключових інструментів забезпечення належного управління публічними ресурсами та досягнення поставлених цілей діяльності державних установ.

У широкому розумінні внутрішній контроль у державному секторі є системою заходів, процедур, правил та управлінських рішень, спрямованих на забезпечення законності, правильності, доцільності, економності, ефективності й результативності використання фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів. Його призначення полягає не лише у виявленні вже допущених порушень чи недоліків, а насамперед у їх попередженні, своєчасному реагуванні на ризики та створенні умов для стабільного функціонування установи.

Особливість внутрішнього контролю в державному секторі визначається передусім специфікою самої сфери державного управління. На відміну від суб'єктів господарювання приватного сектору, діяльність державних установ не спрямована на отримання прибутку, а орієнтована на реалізацію суспільно важливих функцій, задоволення публічних потреб, надання адміністративних, соціальних, освітніх, медичних та інших послуг населенню. У зв'язку з цим внутрішній контроль у державному секторі має не лише фінансовий, а й соціально-управлінський характер, оскільки спрямований на забезпечення результативності виконання державних функцій і досягнення суспільно значущих результатів.

Суттєвою рисою внутрішнього контролю в державному секторі є його тісний зв'язок із бюджетним процесом. Будь-яка державна установа функціонує в межах затверджених бюджетних асигнувань, кошторисів, планів використання бюджетних коштів, а тому контроль охоплює всі стадії руху бюджетних ресурсів: від планування та розподілу до використання та звітування. У цьому контексті внутрішній контроль сприяє дотриманню фінансової дисципліни, недопущенню нецільового використання коштів, перевищення бюджетних призначень, помилок в обліку та порушень у сфері державних закупівель [1].

Внутрішній контроль у державному секторі має будуватися на основі низки базових принципів. До них належать принципи законності, системності, безперервності, об'єктивності, відповідальності, доцільності, своєчасності та прозорості. Принцип законності означає, що всі контрольні процедури повинні здійснюватися відповідно до чинного законодавства та внутрішніх регламентів установи. Принцип системності передбачає взаємозв'язок усіх елементів контролю та їх орієнтацію на досягнення загальної мети управління.

Безперервність означає, що контроль має здійснюватися не епізодично, а постійно, на всіх етапах управлінського процесу.

Однією з найважливіших особливостей внутрішнього контролю в державному секторі є його інтегрованість у систему управління установою. Він не може обмежуватися діяльністю лише бухгалтерської служби, внутрішнього аудитора або окремого структурного підрозділу. Ефективний внутрішній контроль має бути складовою повсякденної управлінської практики, а відповідальність за його організацію покладається насамперед на керівника установи. Саме керівник забезпечує формування контрольного середовища, затвердження внутрішніх процедур, розподіл повноважень і відповідальності між працівниками, а також контроль за дотриманням установлених правил.

Система внутрішнього контролю в державному секторі зазвичай включає п'ять основних взаємопов'язаних елементів: контрольне середовище, управління ризиками, контрольні заходи, інформацію та комунікацію, а також моніторинг. Контрольне середовище є фундаментом усієї системи, оскільки воно визначає рівень організаційної культури, професійної етики, дисципліни, відповідальності та доброчесності працівників. Саме в межах контрольного середовища формується ставлення до дотримання процедур, збереження ресурсів та недопущення порушень [3].

Не менш важливим елементом є управління ризиками, яке в сучасних умовах стає одним із центральних напрямів розвитку внутрішнього контролю. Ризик-орієнтований підхід передбачає виявлення, аналіз, оцінку та мінімізацію тих факторів, які можуть негативно вплинути на досягнення цілей установи. У державному секторі такими ризиками можуть бути фінансові порушення, помилки у веденні бухгалтерського обліку, недоліки в кадровій роботі, неефективне планування видатків, недотримання процедур публічних закупівель, корупційні загрози, втрати майна або порушення інформаційної безпеки. Використання ризик-орієнтованого підходу дозволяє зосередити контрольні заходи на найбільш проблемних і вразливих ділянках діяльності установи.

Особливе значення в сучасних умовах має цифровізація внутрішнього контролю в державному секторі. Запровадження електронного документообігу, автоматизованих бухгалтерських систем, електронних реєстрів, систем управління ресурсами та аналітичних платформ створює нові можливості для підвищення ефективності контрольних процедур. Автоматизація дозволяє зменшити кількість технічних помилок, прискорити обробку інформації, посилити контроль за рухом коштів і майна, а також підвищити оперативність управлінських рішень. Разом із тим цифровізація породжує й нові ризики, пов'язані з кібербезпекою, захистом інформації, доступом до електронних систем і достовірністю цифрових даних, що також повинно враховуватися в межах внутрішнього контролю [2].

Попри важливість внутрішнього контролю, у практиці функціонування державного сектору існує низка проблем, які знижують його результативність. Насамперед ідеться про формальний підхід до організації контрольних процедур, коли внутрішній контроль розглядається як вимога нормативних документів, а не

як реальний інструмент управління. Часто спостерігається недостатня увага з боку керівництва до побудови якісного контрольного середовища, нечіткий розподіл обов'язків між працівниками, недостатня кваліфікація персоналу, слабкий розвиток ризик-менеджменту та обмежене використання сучасних інформаційних технологій. Крім того, негативно впливає перевантаження працівників рутинними адміністративними функціями, що знижує якість виконання контрольних процедур.

Удосконалення внутрішнього контролю в державному секторі має здійснюватися комплексно. Насамперед необхідно посилювати управлінську відповідальність керівників за організацію ефективної системи контролю, а також розвивати культуру доброчесності, підзвітності та раціонального використання ресурсів. Важливим напрямом є підвищення професійної компетентності працівників шляхом навчання, підвищення кваліфікації та формування практичних навичок у сфері управління ризиками, бюджетного контролю, бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту. Доцільним є також подальше впровадження цифрових рішень, автоматизація контрольних процедур і вдосконалення внутрішніх регламентів діяльності установ.

Таким чином, внутрішній контроль у державному секторі є важливою складовою сучасної системи публічного управління, що забезпечує законність, фінансову дисципліну, ефективність використання бюджетних коштів і досягнення стратегічних цілей діяльності державних установ. Його результативність значною мірою залежить від якості управлінських рішень, рівня організаційної культури, професійної підготовки персоналу та здатності установи адаптуватися до сучасних викликів. Ефективно організований внутрішній контроль сприяє зміцненню довіри суспільства до органів державної влади, підвищенню прозорості їх діяльності та розвитку належного врядування.

Література:

1. Коломийчук Н. М. Державний внутрішній фінансовий контроль в бюджетному процесі. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 71-73 с. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/a42d9a09-f228-4744-a4ab-6f9160eda0a3/content>
2. Одінцов О. М., Ільченко Н. В., Крижанівська Л. Г. Впровадження технологій електронного документообігу в публічному управлінні. 2021. С. 110-111. URL: <https://ven.chdtu.edu.ua/article/view/229175/228411>
3. Чуркіна І. Є., Орлова Є. В. Роль внутрішнього контролю в управлінні малими та середніми підприємствами 2024. С. 9-10 URL: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/41086>

УДК 657

Почка Валентин

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Шалімова Наталія, д.е.н., проф.

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

Роль обліково-аналітичного забезпечення у підвищенні ефективності внутрішнього аудиту зумовлена тим, що якість його планування, обґрунтованість висновків і практична цінність рекомендацій прямо визначаються повнотою, достовірністю, своєчасністю та зіставністю внутрішніх даних підприємства. В сучасних умовах внутрішній аудит дедалі більше орієнтується не на поодинокі перевірки документів, а на оцінювання ризиків, надійності внутрішнього контролю, ефективності процесів і якості управлінської інформації. Саме тому обліково-аналітичне забезпечення слід розглядати як системну основу діяльності служби внутрішнього аудиту, що охоплює джерела даних, правила їх формування, процедури перевірки якості, порядок доступу та інструменти узагальнення для потреб внутрішнього аудиту.

Але в науковій літературі є різні підходи щодо елементів обліково-аналітичного забезпечення. Зокрема, вважають, що елементами системи обліково-аналітичного забезпечення є облік, аналіз та аудит, які взаємодіють між собою, формуючи потужну інформаційну базу для прийняття рішень і здійснення контролю: внутрішнього (внутрішньогосподарський контроль, внутрішній аудит) чи зовнішнього (аудит, ревізія, судова економічна експертиза тощо) [2, с. 162]. На нашу думку, ядром системи обліково-аналітичного забезпечення виступають облік і аналіз. В окремих дослідженнях облік деталізується за видами, тому обліково-аналітичне забезпечення розглядається як комплексна система збору, реєстрації, узагальнення, обробки, аналізу та інтерпретації облікової інформації, що формується через взаємопов'язані процеси бухгалтерського, управлінського, податкового обліку та економічного аналізу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [4, с. 327]. Деякі науковці додають окремо звітність як самостійний елемент системи обліково-аналітичного забезпечення [5]. Внутрішній аудит здійснює незалежне (внутрішнє) оцінювання якості вже сформованої інформації та процесів її формування, а також надає висновки і рекомендації. Тому аудит доречніше трактувати не як «елемент» обліково-аналітичного забезпечення, а як механізм контролю й підтвердження (оцінювання) інформації та процедур, що функціонує на базі цього забезпечення.

Поняття «обліково-аналітичне забезпечення» розглядають у двох площинах: 1) діяльність, пов'язана зі збиранням, реєстрацією, узагальненням, збереженням, переданням та аналітичним опрацюванням інформації; 2) забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації [2, с. 157]. Відповідно поняття «обліково-аналітичне забезпечення» доцільно інтерпретувати у внутрішньому аудиті у двох взаємодоповнюючих площинах. По-перше, як діяльність зі збирання, реєстрації, узагальнення, збереження, передання та аналітичного опрацювання інформації, що формує інформаційну основу планування внутрішнього аудиту, виконання процедур і

формування доказової бази. По-друге, як забезпечення системи управління необхідним обсягом якісної інформації, що визначає здатність менеджменту приймати обґрунтовані рішення та контролювати досягнення цілей. Отже, ефективність внутрішнього аудиту проявляється не лише у виявленні недоліків, а й у його здатності ініціювати удосконалення обліково-аналітичного забезпечення, підвищуючи повноту, достовірність і своєчасність внутрішніх даних та забезпечуючи кумулятивний ефект для системи управління.

Для проведення аналізу та оцінки внутрішні аудитори повинні зібрати інформацію, що є релевантною (такою, що відповідає цілям завдання, зібраною в обсязі завдання, та що сприяє формуванню результатів завдання) і надійною (тобто фактичною та актуальною) [1]. Тому ефективність внутрішнього аудиту під впливом обліково-аналітичного забезпечення проявляється у кількох взаємопов'язаних вимірах. По-перше, підвищується адресність і результативність планування: на основі систематизованих даних внутрішній аудит здатний точніше визначати пріоритетні напрями перевірок, концентрувати ресурси на ризикових ділянках і формувати обґрунтовані програми аудиторських завдань. По-друге, посилюється доказовість висновків, оскільки можна чітко прослідкувати інформацію від узагальнених показників до первинних документів і операцій, а також можливість перевірки логічних зв'язків між показниками. Важливість облікового забезпечення як джерела критеріїв оцінки при виконання внутрішнього аудиту в сфері соціально-трудових відносин продемонстровано в роботі [3, с. 215]. По-третє, скорочуються часові витрати на підготовку внутрішнього аудиту і отримання інформації, що дозволяє змістити акцент з пошуку даних на їх аналіз та інтерпретацію. По-четверте, зростає якість рекомендацій, адже вони ґрунтуються на комплексному аналізі причин відхилень, а не лише на констатації порушень.

Якісне обліково-аналітичне забезпечення дає змогу внутрішньому аудиту точніше виявляти ризики і недоліки в контролях, а результати внутрішнього аудиту, своєю чергою, стають підставою для удосконалення обліку та формування управлінської інформації. Разом із тим у практиці підприємств існують типові проблеми, які обмежують ефективність внутрішнього аудиту: розрізненість інформаційних джерел, дублювання показників, несвоєчасність відображення операцій, недостатня деталізація управлінської звітності, відсутність визначених відповідальних за формування окремих показників, а також обмежений доступ служби внутрішнього аудиту до потрібних даних. Наслідком є зростання трудомісткості перевірок, зниження переконливості доказів та ризик формальності висновків. Відтак напрямами підвищення ефективності внутрішнього аудиту доцільно визначити стандартизацію управлінської звітності та довідників, запровадження процедур контролю якості даних, формалізацію відповідальності за їх формування, регламентацію доступу до інформації, а також впровадження регулярного моніторингу виконання рекомендацій внутрішнього аудиту.

Література:

1. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту. URL: <https://www.theiia.org/globalassets/site/standards/editable-versions/global-internal-audit-standards-ukrainian.pdf> (дата звернення 2.04.2026).
2. Сікач Н.С. Сутність і структура обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємницької діяльності. *Регіональна економіка*. 2024. №2. С. 155-165. URL: https://re.gov.ua/re202402/re202402_155_SikachNS.pdf (дата звернення 2.04.2026).
3. Шалімова Н.С., Смірнова І.В., Андрощук І.І. Використання можливостей внутрішнього аудиту при оцінюванні якості трудових відносин та процесів формування і розвитку кадрового потенціалу суб'єктів господарювання. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 10(43). DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10\(43\).212-223](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2023.10(43).212-223)
4. Шалімова Н.С., Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Механізми протидії шахрайству в сфері кредитування в системі обліково-аналітичного забезпечення. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2025. Вип.14(47). С. 316-330. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14\(47\).316-330](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14(47).316-330)
5. Яремко І.Й. Обліково-аналітичне забезпечення як інструментарій управління економічним розвитком підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. №6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-09-02>

УДК 336.64:658.15

Соболев Денис

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна

Науковий керівник:

Наумова Тетяна, к.е.н., доц.

доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Ефективність господарської і фінансової діяльності акціонерного товариства в умовах трансформації економіки країни визначається, в першу чергу, його фінансовим станом.

Аналіз фінансового стану акціонерних товариств є ключовим елементом системи управління, що забезпечує об'єктивну оцінку ресурсів, платоспроможності та рентабельності для прийняття стратегічних рішень. Він базується на фінансовій звітності (за НП(С)БО або МСФЗ), спрямований на пошук резервів підвищення ефективності та включає оцінку ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та ринкової вартості акцій.

Стійкий фінансовий стан формується в процесі економічної діяльності акціонерного товариства. «Визначення його на ту чи іншу дату допомагає відповісти на питання, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передував цій даті» [1].

У даному дослідженні ПрАТ «Оболонь» виступає як об'єкт фінансово-господарського аналізу, що спеціалізується на виробництві пива, безалкогольних

та мінеральних напоїв. «Воно активно співпрацює з міжнародними організаціями та експортує свою продукцію в понад 60 країн світу. З року в рік підприємство розширює свої фінансові можливості, збільшуючи свій капітал та нарощуючи значну кількість активів. За понад чотири з половиною десятиліття "Оболонь" виросла з одного заводу до великої національної компанії з 8 виробничими майданчиками в різних регіонах України. Продукція "Оболонь" представлена в усіх торгових точках нашої держави та у 78 країнах світу. Компанія є одним з найбільших платників податків у галузі, а також має високий рівень екологічної та соціальної відповідальності, незмінно впроваджуючи "зелені" технології» [3]. Виторг за 2024 рік: 12,8 млрд грн, прибуток за 2024 рік: 1,2 млрд грн, виторг за 6 місяців 2025 року: 6,7 млрд грн, зміна виторгу за 6 місяців 2025 року: 12%, кількість працівників (2024): 2164 [2].

Місія ПрАТ «Оболонь» полягає в тому, щоб стати найсильнішою та конкурентоспроможною корпорацією, що представляє та виробляє пиво, безалкогольні напої та мінеральні води.

Ліквідність підприємства є ключовим аспектом при всебічному оцінюванні його фінансового стану. Ліквідність, яку зазвичай вимірюють за допомогою коефіцієнтів та розташування активів і зобов'язань у балансі, визначає здатність компанії погашати свої борги шляхом конвертації активів у готівку. Час, необхідний для перетворення активу на гроші, визначає рівень ліквідності підприємства. Цей рівень залежить від таких факторів, як галузь, в якій діє підприємство, відношення оборотних і необоротних активів, швидкість обертання запасів, готової продукції та інших. Розглянемо показники ліквідності ПрАТ «Оболонь» на протязі 2019-2023 рр. (на нашу думку для більш детального аналізу слід застосовувати період до початку війни та під час втручання агресора на територію нашої держави) (табл. 1.).

Таблиця 1

Показники ліквідності ПрАТ «Оболонь» у 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Темп росту
1. Обсяг власних оборотних коштів	-2 921 657	-2 357 064	-1712 809	-258933	1476649	0,050
2. Маневреність власних оборотних коштів	-0,4246	-0,3858	-0,2924	0,2232	0,3621	0,852
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,4051	0,4386	0,6845	1,5714	2,3145	5,775
4. Коефіцієнт швидкої (поточної) ліквідності	0,1415	0,1547	0,2216	0,8010	1,1425	8,14
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0062	0,0061	0,0078	0,1121	0,3312	33,0
6. Частка оборотних коштів у активах	0,1810	0,1987	0,2551	0,1750	0,3938	2,166

Джерело: складено за даними [4]

Оборотні кошти компанії мали від'ємний баланс, і їхня кількість зменшилася з 2019 по 2021 роки. Компанія стикалася з нестачею грошей для забезпечення неперервної роботи, що ставило під загрозу її ліквідність та

стабільність. У 2023р. цей показник значно покращився. У 2023 році оборотні кошти «Оболонь» у порівнянні з 2019 роком зазнали суттєвих позитивних змін.

По-перше, відбулося збільшення обсягу оборотних активів, що свідчить про розширення операційної діяльності та покращення ресурсної бази підприємства. По-друге, підвищилась ліквідність оборотних коштів, що підтверджується зростанням коефіцієнтів ліквідності (особливо поточної та швидкої). Це означає, що підприємство стало значно краще виконувати свої короткострокові зобов'язання. По-третє, зросла частка грошових коштів і їх еквівалентів, що позитивно вплинуло на абсолютну ліквідність і фінансову стійкість. Водночас значне зростання показників частково пояснюється низькою базою 2019 року, тому високі темпи приросту мають відносний характер.

У 2023 році підприємство: зміцнило фінансовий стан, підвищило платоспроможність, покращило структуру оборотних коштів. Загалом управління оборотними коштами стало ефективнішим, ніж у 2019 році.

Аналіз фінансової незалежності підприємства відображає ступінь його самофінансування та залежність від зовнішніх фінансових ресурсів при формуванні активів, що доводить про збалансованість власного капіталу та ефективність використання фінансових ресурсів (табл.2.).

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості ПрАТ «Оболонь» у 2019-2023 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	Темпи росту
1. Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	0,341	0,399	0,4541	0,6245	0,7412	2,17
2. Коефіцієнт фінансової залежності	2,934	2,507	2,20	1,65	1,36	0,46
3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,780	-0,638	-0,26	0,23	0,36	0,46
4. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,659	0,601	0,55	0,42	0,26	0,40

Джерело: складено за даними [4]

Коефіцієнт автономії у 2022-2023р.р. має абсолютно адекватні показники, але показник в 2023 році дорівнює 0,7412, що сигналізує про неповне використання всього наявного потенціалу, яке є у компанії. В результаті для фінансування оборотних активів необхідний позиковий капітал.

Коефіцієнт фінансової залежності в воєнний період відповідає нормативному значенню, що вказує на відсутність потенційних ризиків для фінансової системи. Власний капітал та довгострокові кошти використовуються для фінансування необоротних активів, тому що коефіцієнт левериджу негативний на протязі 2019-2021р.р., але в 2022-2023р.р. цей показник досяг рівня 0,36, що показує нам неповне використання фінансового та виробничого потенціалу, тобто неефективне управління оборотними активами. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу знаходиться в припустимих межах у воєнний період, натомість у довоєнний період цей показник має значення більше 0,5. Зниження показника в динаміці свідчить про зменшення залежності від позикового капіталу. Загалом, фінансова стійкість підприємства у 2022–2023 рр. характеризується як достатньо стабільна та контрольована, навіть з урахуванням

складних умов воєнного періоду.

Отже, підприємство має достатній рівень фінансової стійкості, низькі ризики втрати платоспроможності та незалежність від кредиторів. Водночас спостерігається недовикористання фінансового потенціалу, що вимагає більш ефективного управління оборотними активами та раціонального залучення позикового капіталу для підвищення рентабельності діяльності.

Література:

1. Лахтіонова Л. А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. К. : Знання України, 2013. 1091 с. URL: <https://er.kai.edu.ua/items/80663097-ca6e-4504-96d5-f16d376edfd3/full>
2. Новини компанії. Інформація про «Оболонь». URL: <https://forbes.ua/profile/obolon-329>
3. 45 років компанії "Оболонь" – коротко про головні події. URL: https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2025/istorii_kompanii_obolon/
4. Звіт про управління ПАТ «Оболонь» за 2019-2023р.р. URL: <https://obolon.ua/files/shareholders/f499cd6eadca00590c09ffd2811f0f54.pdf>

УДК 657

Срібний Сергій

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Молозін Микита

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Андрощук Ірина, к.е.н., доц.

доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

КЛАСИФІКАЦІЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР В ПРОЦЕСІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ ІСНУВАННЯ ШАХРАЙСТВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека підприємства – це одна з головних задач його функціонування, оскільки фактично уособлює в собі досягнення усіх цілей підприємства. При цьому цілі можуть бути встановлені самостійно, тобто визначені внутрішнім середовищем та внутрішніми потребами підприємства, а можуть бути встановлені примусово, тобто визначені зовнішнім середовищем підприємства. Шахрайство є одним із найбільш руйнівних джерел ризиків економічної безпеки, оскільки одночасно впливає на фінансові результати, довіру до даних та керованість процесів. Варто погодитися, що

фундаментальною основою для ефективної протидії шахрайству є глибокий аналіз фінансових показників як елемент обліково-аналітичного забезпечення, який дозволяє виявляти аномалії, відхилення від нормативних значень та підозрілу поведінку позичальників [4, с. 320]. Водночас виявлення та мінімізація ризиків виникнення шахрайства одна з найважливіших задач системи економічної безпеки, для досягнення якої ефективним інструментом є аудит.

Аналітичні процедури в аудиті доцільно розглядати не лише як спосіб отримання аудиторських доказів, а і як інструмент раннього виявлення ризикових зон, у яких з більшою ймовірністю можуть виникати викривлення, зокрема спричинені шахрайством. Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень» [2] формує загальну рамку ризик-орієнтованого підходу, вимагаючи від аудитора ідентифікувати та оцінити ризики суттєвих викривлень (включно з ризиками шахрайства) на рівні тверджень, а МСА 520 «Аналітичні процедури» [2] деталізує сутність і спектр аналітичних процедур як порівнянь і дослідження взаємозв'язків у фінансовій та нефінансовій інформації, що можуть сигналізувати про невідповідності й аномалії. У цьому контексті аналітичні процедури виконують “сигнальну” функцію: вони не доводять факт шахрайства безпосередньо, але допомагають ідентифікувати ризики його існування та обґрунтовано визначити напрями подальших процедур.

Виходячи з підходів МСА 520, аналітичні процедури охоплюють порівняння фінансової інформації суб'єкта господарювання з даними попередніх періодів, очікуваними результатами (бюджети, прогнози, попередні розрахунки аудитора), а також із галузевими орієнтирами. Окрім порівнянь, вони включають аналіз зв'язків між елементами фінансової інформації (наприклад, стабільність відсотка валового прибутку) і між фінансовою та нефінансовою інформацією (наприклад, співвідношення витрат на оплату праці та чисельності персоналу). МСА 520 також підкреслює, що методи можуть варіюватися від простих зіставлень до складніших статистичних підходів, а застосовуватися вони можуть як до звітності в цілому, так і до її компонентів і окремих елементів.

Найбільш поширеним є така класифікація аналітичних процедур: відсоткові порівняння; горизонтальний аналіз; вертикальний аналіз; порівняльний аналіз; коефіцієнтний аналіз [1, с. 77]. Для цілей ідентифікації ризиків існування шахрайства в системі економічної безпеки доцільно класифікувати аналітичні процедури виходячи з того, які саме відхилення або аномалії вони виявляють.

По-перше, можна виокремити процедури порівняння у часі (трендові та динамічні). Вони спрямовані на виявлення нетипових відхилень між періодами за ключовими статтями та показниками. У контексті шахрайства такі відхилення можуть сигналізувати про штучне підвищення фінансового результату наприкінці періоду, нерівномірні сплески доходів, непропорційне зростання витрат окремих видів, а також несумісність темпів зміни пов'язаних показників (наприклад, різке зростання виручки без відповідної динаміки дебіторської заборгованості або грошових надходжень).

По-друге, доцільно виділити процедури порівняння з очікуваними значеннями. Вони ґрунтуються на зіставленні фактичних даних із бюджетами, прогнозами, виробничими планами або попередніми оцінками аудитора (наприклад, очікуваною амортизацією чи очікуваними витратами). Для виявлення ризиків шахрайства особливо важливо аналізувати не лише сам факт відхилення, а й його системність і напрям: наприклад, постійне перевищення планових показників без пояснюваних причин може бути маркером агресивного визнання доходів або заниження витрат, а значні “непередбачені” коригування наприкінці періоду можуть вказувати на ризик маніпулятивних оцінок та оцінкових суджень.

По-третє, окрему групу становлять бенчмаркінгові процедури - порівняння з галузевими показниками або зіставними суб'єктами. Їхня цінність для ідентифікації ризику шахрайства полягає в тому, що “неприродні” відхилення від типових для галузі співвідношень (прибутковості, оборотності, структури витрат, частки адміністративних витрат тощо) можуть свідчити як про нетипові бізнес-моделі, так і про викривлення. Разом з тим, при цьому необхідно враховувати відмінності масштабів і специфіку бізнесу аби не зробити висновки на основі некоректних порівнянь.

По-четверте, слід виокремити процедури аналізу внутрішніх співвідношень і взаємозв'язків у фінансових даних. Це класичні аналітичні процедури, що ґрунтуються на логіці і сталому співвідношенні показників: стабільність валової маржі, співвідношення собівартості й обсягів діяльності, пропорційність комерційних витрат до продажів, узгодженість руху запасів і собівартості. У контексті шахрайства такі процедури особливо корисні для виявлення ситуацій, коли показники підтягуються під цільову картину: наприклад, норма рентабельності підтримується на рівні, що суперечить змінам цін, курсів, витрат на паливо тощо.

По-п'яте, важливим класом є процедури зв'язку фінансових і нефінансових даних. МСА 520 прямо вказує, що аналіз взаємозв'язків фінансової та нефінансової інформації може бути частиною аналітичних процедур. Для виявлення ризиків шахрайства це один із важливих підходів, оскільки в шахрайських схемах часто не враховується нефінансова логіка. В якості прикладів можна навести такі: зіставлення витрат на оплату праці з чисельністю персоналу або виробітком; зіставлення виручки з фізичними обсягами виробництва або реалізації; зіставлення витрат на пальне з пробігом або годинами роботи техніки; порівняння обсягів списання матеріалів з фактичними обсягами робіт. Якщо фінансовий показник зростає, а нефінансовий показник зменшується або не змінюється, це може бути трактовано як фактор, що вимагає посиленої уваги при подальшому дослідженні.

По-шосте, при виконанні завдань з аудиту доцільно окремо розглядати процедури деталізації аналітики, тобто перехід від агрегованого або загального рівня до сегментів: аналіз щомісячно, щотижнево, аналіз за підрозділами, проектами, видами продукції, контрагентами, каналами збуту. Саме деталізація часто дозволяє побачити аномалії, які не видно на загальному рівні: наприклад,

незвично великі суми в останні дні періоду, концентрація операцій в межах вузького кола контрагентів, нетипові знижки або повернення.

Найскладнішим, але разом з тим, важливим питанням є визначення «індикаторів ймовірності корупційних дій та корпоративного шахрайства» або «бізнес-індикаторів корпоративного шахрайства» [3]. Автори дослідження про аналітичні процедури в системі антикорупційного аудиту для забезпечення економічної безпеки [3] пропонують аналітичні процедури для конкретних шахрайських та корупційних дій, отже конкретизують аналітичні процедури, які можуть бути ефективними в сферах закупівель, виробництва, реалізації, витрат.

Запропонована нами класифікація дає можливість пов'язати МСА 520 з вимогами МСА 315: аналітичні процедури стають методичним інструментом первинної ідентифікації ризиків суттєвого викривлення через шахрайство, а отримані сигнали мають бути інтерпретовані з урахуванням розуміння суб'єкта господарювання, його середовища та системи внутрішнього контролю. Аналітичні дослідження є найбільш ефективними тоді, коли вони застосовуються не формально, а як структурований процес: від агрегованих порівнянь і очікувань - до аналізу взаємозв'язків і деталізації. Запропонований підхід може застосовуватися не лише під час аудиту, а й як елемент постійного внутрішнього моніторингу для виявлення ознак шахрайства в системі економічної безпеки.

Література:

1. Карпачова О. Застосування аналітичних процедур при аудиті МСФЗ звітності. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2021. 3(42). С. 75-80. [https://doi.org/10.18371/2221-755x3\(42\)2021253528](https://doi.org/10.18371/2221-755x3(42)2021253528)
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2021 року, частина I. URL: https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 (дата звернення 1.04.2026)
3. Парасій-Вергуненко І., Безверхий К., Григоревська О., Матюха М., Юрченко О., Грищенко Н. Аналітичні процедури в системі антикорупційного аудиту для забезпечення економічної безпеки підприємства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. Том 4(57). С. 82-97. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4376>
4. Шалімова Н.С., Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Механізми протидії шахрайству в сфері кредитування в системі обліково-аналітичного забезпечення. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2025. Вип.14(47). С. 316-330. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14\(47\).316-330](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14(47).316-330)

УДК 657

Тишук Артем

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:
Решетов Валерій, к.е.н., доц.
доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування

АУДИТОРСЬКІ РИЗИКИ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ВИСНОВКУ ДЛЯ ЗОВНІШНІХ КОРИСТУВАЧІВ

Якість аудиторського висновку для зовнішніх користувачів у значній мірі залежить від того, наскільки повно ідентифіковані та адекватно оцінені властивий ризик і ризик контролю. Як підкреслюється в науковій літературі, метою професійної діяльності кожного практикуючого аудитора є досягнення такої якості, яка б могла забезпечити мінімальний рівень аудиторського ризику [4, с. 185]. Оцінка ризиків суттєвого викривлення є центральною ланкою аудиторського процесу, оскільки саме вона визначає зміст таких процесів, як: планування, вибір аудиторських процедур, оцінка достатності доказової бази. Цю ключову роль підкреслює МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень» [3], який розглядає ризик-орієнтоване розуміння суб'єкта господарювання, його середовища та системи внутрішнього контролю як необхідну передумову якісного виконання завдань з аудиту.

Відповідно до МСА 315 ризики суттєвих викривлень на рівні тверджень включають два компоненти. Властивий ризик відображає вразливість твердження щодо класу операцій, залишку рахунку або розкриття інформації до викривлення, яке може бути суттєвим окремо або в сукупності з іншими викривленнями, до врахування будь-яких заходів контролю. Ризик контролю визначається як ризик того, що викривлення, яке може виникнути на рівні твердження та бути суттєвим, не буде своєчасно попереджено або виявлено та виправлено заходами внутрішнього контролю суб'єкта господарювання. Оцінені аудитором ризики охоплюють як помилки, так і ризики шахрайства, що зумовлює підвищені вимоги до професійного судження під час ідентифікації та оцінювання ризиків.

МСА 315 вводить окреме поняття чинників властивого ризику як характеристик подій або умов, що впливають на вразливість тверджень до викривлення. Такі чинники можуть бути якісними або кількісними й включають складність, суб'єктивність оцінок, зміни, невизначеність, а також вразливість до викривлення через упередженість управлінського персоналу чи інші фактори ризику шахрайства настільки, наскільки вони впливають на властивий ризик.

Водночас МСА 315 не містить подібного визначення «чинників ризику контролю». Водночас окремим акцентом стандарту є група ризиків, що виникають унаслідок використання інформаційних технологій: уразливість заходів контролю до неефективного проектування чи функціонування або ризику для цілісності інформації (повноти, точності й достовірності транзакцій та іншої інформації) через недоліки ІТ-процесів суб'єкта господарювання.

З урахуванням зазначеного для аналітичних цілей доцільно запропонувати робоче визначення чинників ризику контролю як характеристик системи внутрішнього контролю та умов її функціонування, які підвищують імовірність

того, що потенційне викривлення не буде попереджено або виявлено та виправлено своєчасно. До таких характеристик можуть належати недоліки проектування системи внутрішнього контролю, їх формальне виконання, непослідовний або неправильний розподіл обов'язків, недостатній рівень документування процедур, обмежений нагляд з боку керівництва, а також ризики, пов'язані з використанням ІТ та забезпеченням цілісності даних.

Ризики господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, які є чинниками властивого ризику, узагальнюють за такими групами, як: ризики галузі рослинництва, ризики галузі тваринництва, загальновиробничі та управлінські ризики, фінансові ризики, макроекономічні ризики, маркетингові ризики [1, с. 120]; природно-кліматичні, біологічні, економічні, фінансові, соціальні, технологічні, юридичні [2]. Для фермерського господарства типовими чинниками властивого ризику виступають сезонність діяльності та нерівномірність грошових потоків, підвищена невизначеність виробничих результатів через природно-кліматичні умови, суб'єктивність окремих оцінок, значна частка операцій, що підтверджуються первинними документами «на місці», а також складність договірних відносин (оренда землі, розрахунки з пайовиками, підрядниками, постачальниками). У свою чергу, ризик контролю у фермерських господарствах часто зумовлюється обмеженістю персоналу та поєднанням функцій, слабкою формалізацією процедур, недостатнім контролем повноти та своєчасності оформлення первинних документів. За наявності електронних реєстрів або автоматизованих розрахунків окремого значення набувають ІТ-ризики, пов'язані з цілісністю інформації та надійністю контролів обробки даних.

Отже, для фермерських господарств, де властиві ризики часто підсилюються невизначеністю та суб'єктивністю оцінок, а ризики контролю – обмеженістю контрольного середовища, застосування підходів МСА 315 є передумовою того, щоб аудиторський висновок та звіт аудитора виконував свою функцію підвищення довіри зовнішніх користувачів до фінансової звітності.

Література:

1. Григорян Р.Х. Особливості прояву ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності. *Економіка та управління АПК*. 2023. №1. С. 111-123. DOI: 10.33245/2310-9262-2023-181-1-111-123
2. Карпинський Р.М. Ідентифікація ризиків господарської діяльності аграрних підприємств: можливості та загрози у процесі управління. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск №70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-189>
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2021 року, частина I. URL: <https://mof.gov.ua/uk/international-quality-control-standards-quality-management-audit-review-other-assurance-and-related-services-779> (дата звернення 1.04.2026)
4. Сисоєва І., Загородній А., Пилипенко Л., Томілін О., Балазюк О., Погрішук О. Аналіз потенційних ризиків аудиту аграрних підприємств. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. No. 1. Pp. 164–191. <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.01.09>.

ШАХРАЙСТВО ТА РОЛЬ ВЗАЄМОДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОБЛІКОВИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВ У ЙОГО ВИЯВЛЕННІ

Причини шахрайства на сучасному етапі є багатовимірними та включають соціальні, психологічні, інституційні й технологічні фактори. Їх комплексний характер пояснює стрімке зростання складності шахрайських схем.

Сучасні дослідження підтверджують, що цифровізація докорінно змінила причини шахрайства. За даними ACFE (2024) [4], понад 70 % бізнесів у світі стикаються з кібершахрайством, зокрема з викраденням ідентичності, фішингом, використанням генеративного ШІ для створення підроблених документів чи транзакцій. Згідно з дослідженням Experian (2024) [5], кількість атак, пов'язаних із takeover-account (захопленням акаунтів), зросла на 35 % у порівнянні з попереднім роком.

У сучасних наукових підходах шахрайство розглядається як багатофакторне явище, що включає фінансові, корпоративні, цифрові, корупційні та інші форми.

Сучасні світові тенденції свідчать, що цифровізація одночасно відкрила нові можливості для розвитку економіки й створила нові шляхи для реалізації складних шахрайських схем. Зростання обсягів онлайн-платежів, електронної комерції, біометричної ідентифікації, впровадження штучного інтелекту, мобільного банкінгу та хмарних технологій суттєво змінило природу економічної діяльності, а разом із нею - і ризики шахрайства.

Можна виділити кілька ключових тенденцій розвитку шахрайства в умовах цифровізації:

1. Зростання кількості кіберзагроз та цифрових злочинів. За даними CERT-UA (2024) [3], кількість кібератак на державні органи та підприємства критичної інфраструктури збільшилась майже вдвічі. За даними Experian (2024) [5] в глобальному масштабі понад 66 % шахрайських інцидентів пов'язані з цифровою сферою, а найбільше зловживань фіксується у сферах банкінгу та e-commerce.

2. Інтелектуалізація шахрайства. Завдяки штучному інтелекту стали можливими: автоматизовані атаки ботів на фінансові сервіси; генерація фальшивих документів; підробка голосу й обличчя; створення підроблених фінансових звітів. Це ускладнює ідентифікацію злочинців і виявлення порушень.

3. Нові схеми в сфері електронної комерції. Згідно з Global eCommerce

Payments & Fraud Report (2024) [2], до найбільш поширених схем e-commerce належать: зловживання поверненнями (refund abuse), шахрайство з доставкою, підробка платіжних просторів, використання викрадених банківських карт. Через це щорічні втрати бізнесу перевищують 200 млрд доларів.

Поширення цифрової економіки призвело до трансформації профілю шахрая, а саме: зменшується частка «внутрішніх» шахраїв у порівнянні з «зовнішніми»; підвищується професіоналізація злочинних груп; зростає роль фінансових і IT-компетенцій; шахраї працюють не особисто, а використовують переваги міжнародних мереж.

Таким чином, цифрова трансформація створює умови, у яких шахрайство стає більш складним, технологічно оснащеним та глобальним. Це вимагає від бізнесу нових підходів до контролю та аналітики ризиків, які системно інтегрують діяльність різних служб суб'єктів господарювання. Ключовим практичним висновком є те, що в умовах цифровізації ефективного виявлення шахрайства дедалі менше залежить від ізольованих дій окремої служби та дедалі більше - від системної взаємодії підрозділів, які формують, аналізують і контролюють економічну інформацію. Зокрема, в системі обліково-аналітичного забезпечення протидії кредитному шахрайству виділяють десять структурних компонентів, серед яких важливе місце займають звітно-комунікаційний, організаційний, технічний (технологічний), кадровий [1, с. 321].

Облікові підрозділи забезпечують первинну реєстрацію господарських операцій, коректність відображення подій у реєстрах, належне документування та простежуваність даних, тобто створюють інформаційну основу для контролю. Економічні підрозділи, своєю чергою, забезпечують планування, бюджетування, оцінювання відхилень, аналіз ефективності та факторний аналіз показників, що дозволяє виявляти нетипові тенденції й невідповідності у фінансово-господарській діяльності, які можуть бути сигналами шахрайства. У разі відсутності взаємозв'язку між цими функціями ризики зростають, оскільки облік може фіксувати операції формально коректно, не ідентифікуючи їх економічну нелогічність, тоді як економічний аналіз може виявляти відхилення, але не мати достатньої доказової бази для підтвердження причин та конкретизації відповідальних операцій.

За таких умов роль взаємодії полягає не лише в обміні інформацією, а у формуванні спільної здатності підприємства оперативно виявляти відхилення, інтерпретувати їх причини та забезпечувати доказовість для прийняття управлінських рішень. Це переводить протидію шахрайству з наступного контролю у формат попереднього контролю. Отже, у сучасних умовах саме налагоджена взаємодія працівників облікових та економічних підрозділів виступає одним із визначальних чинників результативності системи виявлення шахрайства, оскільки поєднує точність облікової інформації з аналітичною здатністю економічної функції виявляти економічну нелогічність і нетипові поведінкові реакції.

Література:

1. Шалімова Н.С., Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Механізми протидії шахрайству в сфері

кредитування в системі обліково-аналітичного забезпечення. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2025. Вип.14(47). С. 316-330. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14\(47\).316-330](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14(47).316-330)

2. 2024 Global eCommerce Payments & Fraud Report 25 th Edition. URL: [https://info.merchantriskcouncil.org/hubfs/Reports/Fraud%20Reports/2024 Global Payments and Fraud Report.pdf](https://info.merchantriskcouncil.org/hubfs/Reports/Fraud%20Reports/2024%20Global%20Payments%20and%20Fraud%20Report.pdf) (дата звернення 30.03.2026).
3. 2024. Річний звіт. Системи виявлення вразливостей і реагування та кіберінциденти та кібератаки. URL: <https://cert.gov.ua> (дата звернення 30.03.2026).
4. ACFE. Report to the Nations 2024. URL: <https://www.acfe.com/report-to-the-nations> (дата звернення 30.03.2026).
5. Experian. Global Identity & Fraud Report 2024. URL: <https://www.experian.com/blogs/global-insights> (дата звернення 30.03.2026).

УДК 657.631.6

Харченко Денис

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 071 «Облік та оподаткування»

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Науковий керівник:

Магопець Олена, к. е. н., проф.

завідувач кафедри аудиту, обліку та оподаткування

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ АУДИТОРСЬКИХ РИЗИКІВ У ПРОЦЕСІ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Сучасний розвиток аудиторської діяльності відбувається в умовах суттєвого ускладнення економічного середовища, цифровізації бізнес-процесів та зростання вимог до достовірності фінансової звітності. Поширення автоматизованих систем обліку, використання цифрових технологій та збільшення обсягів інформаційних потоків змінюють підходи до організації аудиту фінансової звітності та оцінювання аудиторських ризиків. За таких умов ризик-орієнтований підхід набуває особливого значення, оскільки саме результати оцінювання аудиторських ризиків визначають характер, час проведення та обсяг аудиторських процедур.

Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту аудиторський ризик розглядається як ризик висловлення неналежної аудиторської думки у випадку, якщо фінансова звітність містить суттєві викривлення. Концепція аудиторського ризику традиційно базується на взаємозв'язку властивого ризику, ризику контролю та ризику невиявлення [1].

Водночас сучасні умови функціонування суб'єктів господарювання суттєво розширюють перелік факторів, які впливають на формування цих компонентів, оскільки поряд із класичними фінансовими та операційними чинниками зростає значення інформаційних, кібернетичних, комплаєнс-ризиків та ризиків, пов'язаних із цифровізацією облікових процесів. Тому науково

обґрунтована методика оцінювання повинна охоплювати як ідентифікацію нових ризиків, так і визначення відповідних процедур реагування на них.

У межах зазначеної методики ключовим завданням аудитора є виявлення та оцінювання ризиків суттєвого викривлення фінансової інформації на двох рівнях: на рівні фінансової звітності загалом та на рівні окремих тверджень щодо класів операцій, залишків на рахунках і розкриття інформації [1]. Реалізація такого підходу здійснюється через процедури оцінювання ризиків, аналітичний огляд та тестування системи внутрішнього контролю. Особливого значення в межах цієї системи набуває оцінювання зон, пов'язаних із визнанням доходів, оцінкою активів і зобов'язань, формуванням резервів та обліком пов'язаних сторін, оскільки саме ці ділянки характеризуються високим рівнем управлінських оцінок і професійного судження.

Реалізація зазначених етапів методики оцінювання аудиторських ризиків повинна базуватися на комплексному дослідженні внутрішнього середовища функціонування підприємства. Важливе значення має оцінювання системи внутрішнього контролю, ефективності управлінських процедур, організації бухгалтерського обліку та надійності інформаційних систем. При цьому аудитор має враховувати галузеву специфіку діяльності підприємства, структуру його активів і зобов'язань, джерела фінансування, рівень автоматизації облікових процесів та внутрішні регламенти інформаційної безпеки.

Суттєвий вплив на методику оцінювання ризику контролю в сучасних умовах здійснює рівень організації внутрішнього контролю та надійність інформаційного середовища підприємства. Використання автоматизованих систем обліку та електронного документообігу змінює підходи до формування і перевірки аудиторських доказів. У таких умовах аудитор повинен оцінювати не лише правильність відображення господарських операцій у фінансовій звітності, а й ефективність процедур внутрішнього контролю, надійність обробки інформації та захищеність облікових даних. Це передбачає аналіз процедур авторизації доступу, розподілу повноважень, резервного копіювання інформації та функціонування контрольних механізмів у системі обліку.

Водночас, оцінювання ризику невиявлення безпосередньо пов'язане з визначенням характеру та обсягу аудиторських процедур. У разі підвищення рівня ризику аудитор змушений розширювати обсяг перевірки та застосовувати додаткові процедури підтвердження. Це дозволяє підвищити рівень обґрунтованості аудиторських висновків і мінімізувати ймовірність невиявлення суттєвих викривлень фінансової звітності [2].

Невід'ємним елементом методики оцінювання аудиторських ризиків є інтеграція концепції суттєвості можливих викривлень фінансової звітності. Аудитор повинен оцінювати не лише кількісні пороги суттєвості, а й якісні характеристики потенційних викривлень, безпосередньо пов'язуючи їх із ризиками шахрайства.

Крім внутрішніх факторів, на рівень аудиторського ризику суттєво впливають зовнішні умови функціонування підприємства. Нестабільність економічного середовища, часті зміни податкового законодавства, валютні коливання, порушення логістичних ланцюгів, а також специфічні для України

воєнні ризики підвищують загальний рівень невизначеності. У межах методики оцінювання ці чинники вимагають від аудитора проведення поглиблених процедур щодо перевірки дотримання підприємством принципу безперервності діяльності (going concern).

Разом з тим ефективність практичного застосування будь-якої методики оцінювання аудиторських ризиків значною мірою залежить від професійної компетентності аудитора. Сучасний аудит потребує від фахівця не лише ґрунтовних знань у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансового аналізу, а й здатності застосовувати професійне судження, інтерпретувати результати автоматизованої обробки інформації, розуміти принципи кіберзахисту та підтримувати належний рівень професійного скептицизму.

Отже, методика оцінювання аудиторських ризиків у процесі аудиту фінансової звітності повинна безперервно адаптуватися до умов цифрової трансформації економіки та динамічного зовнішнього бізнес-середовища. Поєднання класичної трьохкомпонентної моделі аудиторського ризику, сучасних аналітичних технологій обробки великих масивів даних та професійного судження аудитора є важливою передумовою підвищення якості аудиторських перевірок, мінімізації ризику невиявлення та забезпечення високого рівня довіри до фінансової звітності.

Література:

1. International Federation of Accountants. International Standard on Auditing 315 (Revised 2019) «Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement». URL: <https://www.iaasb.org/publications/isa-315-revised-2019-identifying-and-assessing-risks-material-misstatement> (дата звернення: 08.04.2026).
2. International Federation of Accountants. International Standard on Auditing 330 «The Auditor's Responses to Assessed Risks». URL: <https://www.iaasb.org/publications/basis-conclusions-isa-330-auditor-s-responses-assessed-risks> (дата звернення: 08.04.2026).